

The Project Gutenberg eBook of Salakulettaja: Kertomus Rajajoen tienoilta, by Antero Kanerva

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Salakulettaja: Kertomus Rajajoen tienoilta

Author: Antero Kanerva

Release date: August 21, 2011 [EBook #37150]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK SALAKULETTAJA: KERTOMUS RAJAJOEN TIENOILTA ***

E-text prepared by Tapio Riikonen

SALAKULETTAJA

Kertomus Rajajoen tienoilta

Kirj.

ANTERO KANERVA [oik. Antero Korjonen]

Matti Kurikka, Viipuri, 1889.
Viipurin Sanomain kirjapainossa.

I.

Siitä on jo kulunut kauvan aikaa, kun Härkäjoen kylässä eli rikas talonpoika, Eerikki Korpela. Eerikin kartano oli ollut rakennettuna korkealle kunnaalle Härkäjoen kylän pohjoisimpaan päähän. Asuinrakennus oli ollut pyöreistä hirsistä rakennettu ja varustettuna neliruutuisilla suurilla ikkunoilla. Yksinkertaisena, vaan juhlallisena sen pystykatto halkasi kylmiä pohjantuulia. Samallinen yksinkertaisuus, vaan puhdas ja raitis järjestys, vallitsi seinien sisälläkin. Ei mitään ylellisyyttä. Kaikki tarvittavat kalut olivat paraastaan kotitekoa, jos ei ota lukuun tuota nahkakansista raamattua, testamenttia ja virsikirjaa, jotka olivat saaneet sijansa pöydän nurkassa olevalla nurkkahyllyllä, ja almanakkaa, sekä kuittikirjoja ulosteista, jotka uskollisesti pitivät edellisille seuraa. Olipa talossa taiteilijankin alku, joka oli ottanut pitääkseen huolta talon avaran pirtin kaunistelemisesta. Renki Matti oli näet iltapuhteilla vuoleksinut "raakalinnun" kuvan ja sitte aneliinissa värjännyt ja ripustanut sen pöydän kohdalle nauhasta riippumaan, joten se näytti olevan alituisessa lentämisen touhussa. Kun

mainitsee vielä konstikkaasti tehdyn olkiruunun, joka riippui kurkihirrestä keskellä tupaa, niin siinäpä ne Korpelan huonekoristukset tulevatkin mainituiksi.

Uhkeina piirittivät talon muut rakennukset tasaista, pisteaidalla kahdeksi jaettua pihamaata. Avaroina levenivät kaltevat pellot ympäri kartanon aina tuonne jylhän korpimetsän reunoille asti, jättäen kumminkin vihreille niityille tarpeeksi tilaa. — Ahkeralla työllä ja säästäväisyydellä oli Korpela hankkinut itselleen talon, jonka jokainen soppa uhkui hyvinvointia. Puutoksen hän oli onnistunut karkoittamaan kuulumattomiin. Nerokkaana ja utterana maanviljelijänä, sekä hyvänä ihmisystävänä oli hän monessa kohden saavuttanut kansalaistensa luottamuksen ja kohonnut siten aikalaisiaan korkeammalle.

Elämän taisteluissa auttoi häntä uskollinen vaimonsa. Yhtä kunnollinen oli tämä perheen emäntänä, kuin hänen miehensä isäntänä. Yksi tytär, Helka, heillä oli, josta he toivoivat harmaille hapsillensa iloa hautansa partaalle asti. Hänestä he näkivät parhaimmat unensa; hänelle he tekivät parhaimmat työnsä; hän se oli isän ilo ja äidin lohdutus ... hän oli heille kaikki kaikissa.

* * * * *

Eräänä lämpöisenä kesäiltana, joka oli lauantai-ilta elokuun alkupuolella, istui Eerikki tapansa mukaan taas aittojen takaisella kalliolla, vasta saunasta tullessa, uuden uutukainen palttinapaita päällä. Renki Matti kömpi vasta saunan rinnettä ylös, niinikään valkeassa paidassa, housut käsivarrella.

— "Oh hoh! oikeinpa rupesi väsyttämään se kylpy", ... sanoi Matti ja rupesi istumaan kalliolle isännän viereen.

— "Väsyttäähän se, mutta kyllä se kuitenkin on oikein virvoittava lääke viikon työstä kangistuneille jäsenille" ... vastasi isäntä...

— "Kyllä se niin on ... tuskin sitä ilman saunatta toimeenkaan tulisi"...

— "Eihän ne muutamat pese silmiäänkään ja toimeenpahan tulevat" ... virkkoi isäntä leikkillisesti.

— "Onhan niitä semmoisiakin. Minä kun olin renkinä, ennen teille tuloani, tuolla Vaittisissa sillä Korpin Sakarilla, sillä hevosparisniekalla, niin se isäntä ei pessyt silmiään paljon koskaan. Hän sanoikin, että: 'mitä niistä silmistä aina kaltailee, kunhan vaan pesee huttupäivinä ja kylälukuun lähtiessä'. Se talo oli muutenkin hyvin huonosiiivoinen. Siinä kun oli naisillakin paidat päällä, niin ei niitä tahtonut eroittaa paraimmista sysisäkkilöistä. Pyhinä niillä oli sentään puhtaat paiat, hienosta 'kalenkuorista'..."

— "On niitä tässä meidän omassa kylässäkin semmoisia", ... tuumaili isäntä. "Mene tuohon Karvolan Mikolle milloin tahansa, niin aina sen tuvan lattialla saapi kaalaa polvia myöten rikoissa ja tomussa. Lapsetkin ovat kuin mitkä peloitukset; silmät noessa, että silmämunuaisissa vaan vähän valkeaa leimahtelee. Paitaviitat niin pitkät päällä, että varpasiin ulottuvat ja niin mustat, kuin kattilan kylki. Aikaihmisetkin ovat melkein samanlaisessa tilassa. Kylällä kävelemiseltään eivät raukat jouda edes lattiaansa lakasemaan. Rappujen edus — se olkoonkin sanomatta. Se haiseekin niin, että luulisi hevosen raatoja siihen haudatuksi".

— "Ovathan rappujen edukset täällä yleensä muissakin taloissa huonosiiivoiset mutta se on sen vuoksi, että Venäjän tapaan karjakartanot rakennetaan yhteen asuinhuoneiden kanssa. Karja kun siten pääsee eteiseen asti tekemään huonoa siivoa, jota ihmiset sitte lisäävät".

Nyt keskustelu taukosi vähäksi aikaa. Isäntä puristeli pois vettä märistä hiuksistaan. Renki Matti nojaantui lepäämään käsivarttansa vastaan. Piika Maija tuli viimeiseksi saunasta; hänen isäntä käski tuomaan juotavata. Maija toikin kapallisen vaahtoavaa olutta. Sitä isäntä joi ensin ja ojensi sitte kapan Matille.

Keskustelu alkoi taas uudelleen. Isäntä sanoi Matille ... paidan hihalla suutaan pyyhkäistyään: "kyllä nyt on oikein sorja ilma. Ihan lämpymiä ja hyvänhajuisia aaltoja yht'suoraa löyhähtelee vasten silmiä. Kyllä se Jumala muistaa aina meitä, vaikka emme sitä ansaitsisikaan. Ajallansa se tulee aina kesä, niinkuin talvikin. Paljon Hän on meidän haltuumme uskonut kaikenlaista tavaratakin. Muistaneeko vaan monikaan häntä siitä kiittää?"

— "Vieläkös mitä" ... sanoi Matti ... "sitähän se kuka oikein joutaa ajattelemaan; kunhan sitä vaan mennä reijataan eteenpäin. Ei sitä moni taida muistaa noita hevosraukkojakaan Jumalan luomiksi eläimiksi. — Tässä keskiviikkoamuna, kun minä tulin myllystä, niin tuli tuossa Polvelan rinteessä vastaan minulle 'saksa' Mikkeli, Se oli tulossa Pietarista ja oli kärrillä suuri kuorma Venäjän sianlihaa ... kokonaisia sikoja. Hevosella ei ollut setolkkaa ensinkään, länget olivat ilman toplinkia ja hakanneet sentähden hevosen olkapäät kaikki mäsäksi. Hevonen ei mitenkään tahtonut saattaa vetää kuormaa Polvelan rinteestä ylös; mutta hän se vaan humalapäissään kirosi ja melusi ja hakkasi piiskallaan, eitä

hevosraukka oli siihen nääntymäisillään".

— "Olisit mennyt ja antanut piiskalla itseään korville .. mokomaa hevosen kurittajaa".

— "Jo ajattelin itsekin sitä ... kovin pisteli vihaksi hänen pelinsä.

En kumminkaan muuta tehnyt kuin sanoin vaan hänelle: 'kuinka kauvan vaan Jumala kärsinee sinun tämmöistä peliäsi luontokappalten kanssa.' —
Mutta mitäs sille humalikkaalle lähtee laatimisesta".

Sillä aikaa kun isäntä ja Matti keskustelivat pihalla, oli emäntä tuvassa laittanut illallisen pöydälle, jonka ympärille talonväki kokoontui. Helka kävi käskemässä isäänsä ja Mattia yht'aikaa toisten kanssa illalliselle ja toi tullessansa aidasta puulautasella kolme isoa "seltiä", jotka hän ensin huuhteli kylmällä vedellä, leikkeli Matin pärepuukolla pienemmiksi ja vei sitte pöydälle.

— "Kun te läksitte taanoin" ... alkoi emäntä puhella ... "pois lounailta, niin tuli tähän 'saksa' Mikkelin Riitta paipattelemaan pahojaan"...

— "No mitä paipatteleamista hänellä oli, vai jo kahvit ovat vähenemään päin?" ... kysyi isäntä.

— "Voi veikkonen! ... ei se ollut kahvin asiakaan ... et tiedäkkään mitä paipattamista hänellä on ... kun viskaalit ovat ottaneet Mikkeliltä Pietarista tullessaan hevosen ja kuorman pois kaikkine kampsuineen".

— "No minkätähden?"

— "No, sanoppas nyt muuta!"

— "Varmaan hänellä on ollut taas kontrapanattia kärrillä... Ei suinkaan ilman olisi hevosta otettu. Sanoithan sinä, Matti, nähneesi hänet myllystä tullessasi, etkö sinä huomannut mitä hänellä oli kärrillä?"

— "Läskiä minä luulin olleen kuormassa ... ainakin näkyvissä oli kokonaisia sikoja, mutta hyvin raskaalta se kuorma muuten tuntui... Olihan tuolla sentään korkeat reslat, jos hänellä lienee niissä mitä ollut".

— "Onhan sillä ollut, sanoihan se Riitta minulle. Voi, voi, sentään! Se kirkonkylän kauppamieshän se on oikein se viimeinen peijuoni. Hän on, kuuluu, yllyttänyt Mikkelin panemaan sokuripäät tyhjen sikojen sisään ja tuomaan siten läskinä rajan yli hänelle, sitte hän vasta ostaisi ja maksaisi muka hyvät voittorahat Mikkelille. — Sitä keinoahan ne ovat, kuuluu, käyttäneet jo kauvan aikaa".

— "No miten ne vahtimestarit päästävät heitä sitte rajan yli?"

— "Mistäs he tietävät? Kun kerran sikoja oli Mikkelilläkin kärrillä, niin mitäs siinä oli epäilemistä".

— "Mistäs ne nyt sen ovat tulleet huomaamaan?"

— "Sitähän se Riitta kaaritti, että heidän vihamiehensä ovat käyneet viskaaleille kielimässä. Ne vartavasten laskivat ensin rajan yli ja sitte tulivat jälestä ja ottivat kaikki pois".

— "Menepäs Helka ottamaan maitoa lisäksi" ... sanoi isäntä ja jatkoi hetken ääneti oltuaan: "lieneekö ne sokurit olleet ostettu kauppamiehen varoilla?"

— Vieläkös mitä! Etkös sinä kuullut, johan taanoin laajin siitä asiasta... Sehän se rahansa panisi semmoiseen vaaraan. Narraa ja peijaa näitä hölmöjä, niin kyllähän ne hänelle tavaraa völjäävät. Mikkelikin vei näet kuorman parkkia Pietariin ja sen hinnalla osti sokuria ja olisi tuonut ne kauppamiehelle, saadakseen suurta voittoa.

— "No nyt on hänellä voitto kädessä! Kyllä se olis aina parempi pyy pivossa, kuin kaksi oksalla, hänelläkin oli vielä tuo pahanpäiväinen hevoskaakki, niin nyt hänen piti menettää sekin" ... tuumaili isäntä.

— "Tekis työtä eikä aina kulkehtis Pietarin väliä, niin pysyisi paremmin leivässä" ... sanoi Matti.

— "Kyllä olis leipää tarvis nytkin" ... jatkoi emäntä... "Ei sanonut heillä olleen leivän palaa, kun odottivat lapsien kanssa Mikkelii kotiin. Jussin Kaisalta sanoi saaneensa vähän jauhoja, niistä sanoi keittäneensä vähän velliä mitä lappavat lapsineen. Nyt minä annoin hänelle kaksi leipää ja puolenkymmentä seltiä".

— "Voi sentään sitä Riitta raukkaa" ... sanoi piika Maija... "Kun vaan lumelta rupesi pääsemään, niin jo alkoi juosta pitkin metsää parkkien perään ja siihen se nyt meni. — Ei edes saanut rievun ripakkoa päähänsä; ei yhtä paitavaatetta eräälle lapselleen".

— "Kenenkä syy?" ... kysyi Matti... "Varmaankin se hänelle sallittiin? tietysti Jumala salli hänelle sen vahingon. Eiköhän tuohon omaa syytä heillä liene ollut ensinkään?"

— "Mikäs muu, kuin sallimus" ... väitti Maija ... "kun juuri viskaalien silloin piti huomata se sokurin tuomisen konsti, kun Mikkel tuli Pietarista. Onpas ne muut vetäneet kuorma kuormalta, eikä ole tullut mitään, kun ei ole sallittu."

— "Oliko se sitte Mikkelillä ensimmäinen kerta! Ikäpäivänsähän on hän sitä rahtia pitänyt. Tuskin on mies elämässä päivääkään kovaa työtä tehnyt. Oliko se sitte sallimusta, kun hän vartavasten, ihan tietensä, rupeaa lakia ja esimiesten tahtoa rikkomaan ja saattaa siten itsensä ja, niinkuin nyi näkyy, perheensäkin suuren puutteeseen" ... tuumaili Matti.

Samaa mieltä oli isäntäkin sanoen: "Olis mennyt siksi aikaa päiväläiseksi johonkin taloon ja tehnyt työtä rehellisesti, niin olis saanut leipää itselleen ja perheelleen, eikä suinkaan silloin hänelle tällöistä sallimusta olisi tapahtunut"...

— "Ei ne muuten siitä kontrapantin vedosta lakkaa, ennenkuin olisi laatia semmoinen kielto, joka niitä vähän peloittaisi. Ei ne tästä kiellosta välitä mitään" ... sanoi Matti.

— "Minkälaisenhan kiellon sinä panisit, kun pääsisit lakia laatimaan?" ... kysyi Maija, äkeissään moisista asetuksista.

— "Minä panisinkin semmoisen uhkan, että kuka vaan rikkoisi kieltoa vastaan, niin sille paikalla raudat jalkaan ja viimeistä tietä. Sen minä tekisin. Ja saisittepahan nähdä, ettei yksikään mies uskaltaisi lähteä sokurikuormaa rajan yli saattamaan. Kyllä niiden työllään täytyisi sitte henkeänsä elättää".

— "Hyvä on tosi, jottei puskevalle lehmälle ole luotu sarvia" ... intti vaan yhä Maija,

Kaikki olivat herenneet syömästä. Naiset alkoivat korjata ruoka-aineita pois pöydältä; isäntä ja Matti ottivat uunilta päreen, josta kumpikin repivät hampaillaan tikun, ruveten sitten kaivelemaan hampaitaan.

— "Et olisi sinä Matti mieleistä meistä kontrapantsikoille, kun sinä niin kovaa luet heille" sanoi isäntä.

— "Oli mitä tahansa" ... tuumaili vaan Matti ... "mutta se auttaisi. Ei niin moni silloin turhan tautta lakia rikkoisi ja hevosiaan menettäisi, kuin nyt. Nyt on meidänkin pitäjässä melkein jokainen mies salatavaran kuljettaja. Joka toista miestä melkeen siitä on sakotettu. Mitä se sakko on nyt auttanut. Ei niitä sakotettuja miehiä pidetä halvempaan kuin muitakaan. Sanotaan vaan, etteivät he ole mitään vääryyttä ja pahaa tehneet, ovat vaan tienanneet rahoja, mitä jokainen ihminen tekee. Heille se nyt vaan sattui semmoinen vahinko, että nähtiin, ei muuta mitään, Se oli vaan heille sallittu muka sellainen vahinko, niinkuin Maijakin vast'ikään tuumasi. Mutta kunhan joku passitettaisi Siperiaan, niin kylläpä toinen ajattelis, että 'ahaa! enpä panekaan sokuria rekeeni, viedään Siperiaan.'"

Isäntä ja Matti juttelivat vielä monenmoisista asioista. Sillä aikaa olivat Helka ja Maija laittaneet vuoteet valmiiksi. Kun kaikki askareet olivat toimitetut, niin meni isäntä pöydän päähän ja otti sieltä nurkkahyllyltä virsikirjan, josta vähän aikaa selailtuaan alkoi laulaa matatalla, vähän väräjäväällä äänellä: "Käy nyt sielun kaikell' mielell' Herrall' kunniaa kantamaan, j.n.e." Kohta yhtyivät siihen lauluun toisetkin, jotta värssyn lopulla kaikki lauloivat kuin yhdestä suusta, kieputellen sen kaunista säveltä tuhansiin mutkiin. Kun tulivat yhdeksänteen värssyyn, jossa lauletaan: "Koska silmän kiinni taipuu, Unehen myös raukeevat j.n.e." niin alkoi emäntä Katrin silmistä herahdella vesisherneitä, jotka pyörivät poskia myöten ja tipahtelivat avatun virsikirjan alareunaan. Helka kun huomasi tämän, niin hänenkin tunteensa kohosivat äyräittänsä yli ja hetkeksi kehkeytyi tuo heleästi kuuluva lauluääni. Sitte hän nosti kirjan suunsa eteen ja pureksi sen yläreunaa ja kohta hän taas otti osaa lauluun entisellä heleällä ja sointuvalla äänellään. Virren loputtua luki isäntä ehtoosiunauksen lauvantaina ja rukouksen valmistuksesta sapatin viettämiseen. Sen jälkeen he lauloivat vielä muutaman värssyn, jonka perästä kaikki menivät levolle. Isäntä ja emäntä menivät nukkumaan tuvan peränurkassa olevaan sänkyyn. Helka ja Maija olivat tehneet itselleen vuoteen tuvan lattialle, haavan lehdille. Matti otti pitkän nuttunsa hartioilleen ja meni nukkumaan tallin ylisille; sinne hän oli laatinut vuoteensa heinillä täytettyyn ajorekeen.

Hetken kuluttua oli Korpelassa aivan hiljaisuus. Kaikki nukkuvat sikeässä unessa, päivän työnsä väsyttämänä. Luontokin näytti ikäänkuin väsyneenä vaipuvan unettaren pehmeille patjoille. Auringon säteitten kuumentava vaikutus oli poistunut. Vieno tuulen löyhke, joka päivällä oli nykytellyt kuusien latvoja pellon takana, oli myöskin asettunut nukkumaan yöuntansa. Synkkä kuusimetsä seisoi hiljaisena, lehvänsäkään väräyttämättä. Haavan lehdet, jotka mielellään pitävät, muiden nukkuessa, hiljaista kahinaa, riippuivat nyt pitkistä kantimistaan laitaansakaan liikauttamatta. Rukiin tähkätkin olivat kumartaneet päänsä maata kohden. Hiilikkinäkin oli lopettanut märehimisensä ja ojensi päänsä pitkin

pihaa, silmät ummessa. Sitä esimerkkiä olivat monet sen kumppanitkin noudattaneet. Kaikki oli tyyntä ja hiljaista. Vähän vaan kuului Härkäjoen lorinaa, kun se saunan sivulla olevien kalliolokkeroiden välitse kiirehti tietänsä pitkin. Tätä lorinaa säesti Matti kuorsaamisellaan tallin parvelta ja heinäsiirkat yksitoikkoisella äänellään aittojen takaiselta pientareelta. Korven kaiuttamana kuului Latonurmelta vanhan tamman römiä ääninen rautakello, josta tiedettiin, ettei tamma vielä ollut iltaseltaan herennyt.

Peltojen ohi kulkevaa maantietä astui kiiruusti kaksi miestä, kummallakin harava ja viikate evässäkin kanssa olalla. Ne tulivat päivätyöltä hovista. Miehet hiukan aikaa lepäsivät Härkäsiiran käsipuilla ja sitte läksivät nousemaan pienoista rinnettä ylös Tetr'kankaalle. Kohta olivat miehet kadonneet tuuheiden puiden varjoon. Jo lakkasi tamman kellokin kuulumasta. Heinäsiirkatkin olivat väsyneinä lopettaneet laulunsa. Rauhallinen hiljaisuus ympäröi nyt Korpelan uneen vaipunutta perhettä.

II.

Illalla länteen katoova aurinko nousi uutena valonjakajana itäiseltä taivaan rannalta, lähettäen säteitään valaisemaan sunnuntaiaamua Korpelan kartanolla. Ei hiiskaustakaan kuulunut, kaikki nukkuivat vielä sikeässä yönessään. Ainoastaan linnut olivat jo kauvan aikaa kilvan viserrelleet pellon taustan korpikuusien oksilla. Pääskysel tuijasivat nopeasti kärpästen ja muiden hyönteisten perästä. Minkä saivat kiinni, sen kohta veivät pojilleen, jotka kaikki olivat pesän laidalla odottamassa. Iloisella säkätyksellä kiittivät pojat emoansa ruo'astaan. Vanha Mirri oli juuri pyydyksiltään tulossa, kantaen hampaissaan tuomisia pojilleen, vaan kun porstuan ovi vielä oli kiinni, joten se ei päässyt tupaan, jätti se saaliinsa rappujen viereen ja tuumasi vähän narrata pääskysiä. Se rupesi rappujen eteen pitkäkseen ja kun pääskysel lentelivät siitä sivu, niin se kápälillään niitä tavoitteli. Siitä pääskysel suuttuivat ja hyvin äkeästi tirskuen lentää tuijasivat niin liki Mirriä, että niiden siivet sipsahtelivat Mirrin viikseihin. — Vasta paistamaan tirkahantut auringonsäde katseli tätä leikkiä vähän aikaa, mutta sitte se aikoi mennä toivottamaan hyvää huomenta Korpelan nukkuvalle väelle. Ensin se meni rapuille ja nousi porstuan ovea vasten, päästäkseen siitä sisään. Mutta ovipa ei säteille auennutkaan. Kohta alkoi se hiipiä oven päällisestä pitkästä ikkunasta katsomaan, minkätähden se ovi ei auennut. Siitä se ei kumminkaan saanut tietoa, kuu se ei voinut matalasta lasista nähdä oven taustaa. Sen vuoksi se siitä poistui ja kapusi seinää myöten elotuvan ovensuun ikkunaan päin, puikahti ylimmäisestä ruudusta tupaan ja meni tuvan perälle asti ja alkoi lämmittää emännän oikeaa poskea. Se herätti kohta emännän unestaan. Hän viruttelihe, siunaili itsekseen ja nousi ylös. Puki päällensä ja otti vettä kappaan ja meni ulos pesemään silmiään. Kun porstuan ovi avaantui, niin silloin Mirri lopetti leikkinsä ja meni viemisinsä poikiensa luo porstuan nurkkaan. Emäntä tuli tupaan, otti orrelta pyyhinrievun, pyyhki silmiään ja luki hiljaisella supinalla aamurukouksiaan, välin polviansa notkistaen. Sitten nykäsi hän Majjaa ja Helkaa kyljestä, jotka pian nousivat ylös, pesten kasvonsa ja pukien päällensä, niinkuin emäntäkin. Sitte he ottivat rainnat kukin ja menivät lypsämään lehmiä. Sen tehtyä meni Helka ajamaan karjaa metsälle, jolla-aikaa emäntä Majjan kanssa toimitteli muita aamutöitä. Mattikin oli sillä aikaa tullut tupaan ja otti pankon alta terva- ja rasvakupin, voiteli isännän ja omat kenkensä ja vei ne kuivamaan aidan seipäiden nenään pihalle. Isäntä myös oli jo noussut ylös ja pannut puhtaat vaatteet yllensä, sekä istui nyt sängyn laidalla paitahihasillaan, hyräillen milloin mitäkin laulua. Matti istui kolpitsan nenällä kyynäspäät polvia vasten, tupakkaa poltellen pienellä piippunusällään. Aamutöitä toimiteltuaan joutuivat naisetkin tupaan. Isäntä otti hyllyltä vanhan virsikirjansa ja alkoi laulaa: "Herra Jesus, ainoa auttajan j.n.e." Siihen yhtyivät kohta toisetkin. Vähän aikaa kun oli laulettu, alkoivat tunteet puristella taas kyyneliä Katrin ja hänen tyttärensä silmistä, niinkuin usein muulloinkin tällaisissa tilaisuuksissa. Isännänkin ääni alkoi värähdellä tavallista enemmän. Matinkin karkea kämmen, jota hän piti poskeansa vasten, oli kostunut silmä-nurkasta herahtaneesta kyyneleestä.

Sen virren loputtua lauloivat he vielä muutamia ehtoollisvirsiä, sillä talon väki oli aikeessa mennä rippikirkkoon. Laulamisen loputtua sanoi isäntä Matille:

— "Menepäs hakemaan hevonen ha'asta, pitää sitä jo alkaa lähteä kirkkoon. Tänäpäivänä kun on messu ja kaksi saarnaa, niin se kirkkoherra menee varemmin kirkkoon kuin muulloin".

Matti pani kengät jalkaansa ja nutun päälleen; sitten leikkasi pöydän laatikosta kaksi palasta leipää ja pisti ne taskuunsa, kysyen vielä isännältä:

— "Pitääkö tuoda molemmat hevoset, vai eikö niitä molempia ole tarvis?"

— "Jos et sinä meinaa lähteä kirkkoon, niin mitäpä niistä sitte molemmista tuopikaan; menemmehän me kolmekin yksillä rattailla".

— "Olenhan minä vähän aikonut mennä, jos hänestä joutanee?"

— "Mitäpästä tästä kieltää joutamasta, onhan Maija yksinäänkin kotona.
Tuo sitte molemmat hevoset."

Sitte Matti läksi joutuin menemään. Viskasi porstuan naulasta ohjat olkapäähänsä ja oli oikein mielissään, kun pääsi hevosella kirkolle.

Matin hevosissa ollessa laittoi emäntä aitassa tyttärineen pyhävaatteet päällensä. Helka oli ensin vinyt tupaan isänsä kaikki kirkkonutut. Kohta tuli Mattikin hevosten kanssa. Hän valjasti molemmat hevoset. Tamman pani hän nelipyöräisten "roskien" eteen ja pani heinäkulin keskelle "roskia". Sälköruunan valjasti hän "tupinakiesseihin". Sitten juoksi hän itse tupasesta muuttamassa pyhävaatteet päällensä. Nyt olivat kaikki kirkkomiehet valmiina lähtemään. Emäntä Katri antoi vielä neuvoja Maijalle kodin hallinnosta hänen kirkossa ollessaan. Kaikki nyt nousivat rattaille. Isäntä ja emäntä kävivät "roskiin" heinäkulin päälle, sillä isäntä tahtoi mielellään aina ajaa vanhalla tammalla, kun se oli jo kolmattakymmentä vuotta häntä palvellut ja tiesi vähillä merkeillä hänen tahtonsa. Matti sai ajaa Helan kanssa tupinakiesseissä. Se olikin Matista tehtyä; eikä sitä Helkakaan taitanut panna pahaksensa. Sillä Helan ja Matin välillä oli vähän semmoista — mitähän lienee ollutkaan, mutta hyvin mielellään he tahtoivat olla toistensa kanssa, ja aina heillä oli tämmöisissä tilaisuuksissa — erinomaisen hauskaa. Ilosta säikkyivät nytkin Matin sekä Helan silmät ja sähähtelivät välistä vastatusten. Mutta silloin kohta molemmat loivat katseensa pois toisistaan. Helan ja Matin välillä vallitsevia tunteita ei tietänyt kukaan perheen jäsenistä, ei kukaan muu, paitsi asianomaiset. Ei missään, missä vaan muita ihmisiä oli, ilmaantunut lempeämpiä tunteita heidän välillään. Helka oli liika kaino puolestansa niitä esiin tuomaan. Matti taas tunsu itsensä mitättömäksi Helan rinnalla, joka oli suuren talon tytär. Sen vuoksi ei hän rojhennutkaan missään tilassa osoittaa pitävänsä Helasta. Näistä asioista he tavallisesti eivät koskaan mitään keskustelleet keskenään, vaan kumminkin heidän sydämissään leimusi liekki, joka vastustamattomalla voimalla veti heitä toistensa pariin. Hauskaltapa se kirkkomatkakin tuntui heistä. Iloisessa keskustelussa aika kului ett'ei Matti tahtonut muistaa hevostaan hoitaa. Vanhukset ajaa kupsuttivat edellä, istuen heinäkulin päällä hartiat kyyryksiin painuneina. Puhelivat keskenään monenmoisista seikoista. Ajaessaan riihen ja ruispellon sivu sanoi isäntä:

— "Kunhan Jumala auttaa ensimmäiseen arkeen, niin pitää kiiruulla ruveta leikkaamaan ruista, ennenkuin se rupeaa karisemaan".

— "Kyllä se kohta kariseekin, kun näin poutaa vaan Jumala antanee kauvemmaksi aikaa" ... tuumaili emäntä.

— "Pitää ottaa päiväläisiä, niin saapi välemmin leikatuksi"...

— "Niin, saapihan sen sitte välemmin... Mutta kyllä nyt on hyvä Jumala antanut meille kauniin kesän".

— "Niin, kyllähän hän meitä muistaa; muistaisimme vaan Häntä siitä kiittää".

— "Eihän se tule syntisiltä ihmisiltä niin kiitetyksi hyvän antajaa, kuin tulisi" ... sanoi emäntä syvästi huoa'ten.

— "Taivaan linnut ovat par'aikaa kaikki kilvan nousseet kiittämään lauluillaan Jumalatansa, joka heille kaikki heidän tarpeensa antaa, vaan kuinka moni ihminen tänäkin aamuna tehnee samaa"...

Silloin jyrähtivät kärrinpyörät rumpusiltaan, joka oli maantienojassa. Tamma nousi maantielle ja kääntyi itsestään kirkolle päin. Eerikki räppäsi tamman kylkeen oikealla ohjaksella ja käski sitä vähän kiirehtimään. Se alkoikin hyvin tyytyväisenä juosta hölkätä, korvat sujollaan eteenpäin. Katri katsoi taaksensa, miten Helka ja Matti sieltä tulivat. Suuret joukot jalkamiehiä kulki maantiellä kirkkoon menossa, joille matkalaisemme tuon tuostakin tekivät hyvää huomenta päänkumarruksillaan. Välistä ajaa karautti toisia hevosmiehiä heidän sivutsensa; kun tahtoivat kovemmin ajaa, niin eivät käyneet heidän jaljestaan ajamaan, sillä Eerikillä ei ollut kiirettä. Hän antoi hevosen mennä tahallaan. Sanoi Matillekin: "anna niiden mennä, joilla on kiire, vielä mekin sinne ehdimme, on meillä hyvää aikaa." Näin hiljalleen hevosten hölkätessä ja ajajain tarinoidessa oli matka kulunut jo hyvästi voittopuolilleen. Ei ollut enää kuin korkeintaan pari virstaa kirkolle, Silloin yht'äkkiä kuulivat kirkkomiehemme takanansa pari kovaa piiskan sivallusta ja ähkymistä hevoselle. Kohta alkoi kuulua jo kamala huuto: pois eestä! pois eestä! ottakaa kii! ottakaa kii!

Isäntä, kuultuaan huudon, kääntyi taaksensa katsomaan, vaan ei vielä nähnyt ketään tulevan. Kuului vaan kovaa rattaiden ratinaa. "Käännä Matti syrjään; mikä vaivattava hänestä nyt tulenee..." sanoi Eerikki.

Silloin Matti alkoikin pidättää hevostaan ja kääsin sivulle; isäntä oli jo ennen ennättänyt kääntää "roskansa" maantien laitaan. Tuskin Matin kärrinpyörät ennättivät siirtyä raitiolta kun tuuliaispään

nopeudella suhahti heidän sivutsensa musta, vaahtoinen, uhkea ori, kaksipyöräisten karrrien kanssa. Hevosen isäntä näkyi istuvan toimettona karrillään, pidellen vaan kahdella kädellään kiinni karrrien istuimista, silmät harmaina, suu ammollaan, väliin ärähdellen ymmärtämättömiä sanoja. Karrrien pyörät vaan vuorotellen ja välisiä yht'aikaa naksahattelivat maantiellä oleviin kiviin, heitellen karrriä milloin korkealle ilmaan, milloin taas syrjälleen puolelle ja toiselle.

— "Se mies menee viimeistä tietään" ... sanoi Matti katsellen ajajan jälkeen.

— "Mikäs turkanen sitä sillä tavalla kiidätti..." kyseli isäntä.

— "Ettäkös huomanneet, kun ohjasvarren päät roikkuivat hevosen jaloissa. Ne olivat varmaankin käyneet poikki. Lienee lyönyt hullua hevostaan, niin että se siitä sai raivoon ja sitte kiinnipitäisissä taitto ohjasvarret... Ja kyllä se nyt meni viimeistä tietään"...

— "Voi! hyvänen aika..." sanoi Helka ... "kukahau se oli?"

— "Olipa kuka tahansa, se sitte hullulle on oikeen parahiksi, kun käypi kirkkotiellä reistaamaan suotta aikojaan hevosen — viattoman hevosen kanssa..." tuumaili isäntä.

— "Kyllä se raukka nyt taitaa olla hukassa. Pitäisi meidän ajaa kovemmin, että kerittäis siihen, jos hänelle pahoin käypi..." sanoi emäntä.

Silloin isäntäkin, vaikka sanoikin ajajan itse ansainneen kohtalonsa, kumminkin kohotti itseään suuremmaksi, lyödä lötkäsi tammaa kylkeen ohjasvarren perillä ja läksi kovemmin ajamaan hätääntyneelle ajajalle avuksi.

Matti oli vähän tunnustellut sitä huimapäistä ajajaa. Oli sanonut isännälle, että se oli vähän Pullin Simon näköinen, Jalkalan kylästä. Sillä oli ollut sellainen musta ori, kuin tälläkin ajajalla. — Vähän aikaa ajettuaan tulivat kirkonmenijät korkean mäen töyräälle, johon jo kirkkokin näkyi. Mutta huimapäistä ajajaa ei kuulunut ei kapajanut. Se oli mennyt kuin tuhka tuuleen.

Rinteen alapuolelta kääntyi tie melkeen kiperään vasemmalle. Kun kirkkomiehemme tulivat sen polven kohdalle, niin kohta huomasivat miehen vasemman puoliosassa maantien ojassa, pää ojan pientareella maantiellä. — Maantien oikealla puolella, juuri mutkan kohdassa oli suuri kivi, tien puolella ojaa. Siihen oli paukahtanut karrin pyörä ja kaatanut karrit, ja ajaja oli pudonnut päälle kova maantietä vasten ja siitä heilahtanut ojaan. Kun kirkkomiehemme huomasivat miehen ojassa, niin kohta pysäyttivät hevossensa ja hyppäsivät miehen luokse. Matti ja isäntä tunsivatkin miehen siksi, miksi Matti oli häntä arvellutkin. He nostivat hänet maantielle istumaan, vaan säikähtivät suuresti, kun mies ei osottanut mitään elon merkkiä. Pää retkahti voimattomana milloin harteille, milloin rinnalle, kun koettivat pitää häntä istuallaan. Naiset itkussa silmin hokivat häneltä: "mikä sinulla on? miten sinulle kävi?" ja kaikenlaista muuta semmoista. Mutta eivät mihinkään kysymykseen saaneet vastausta. Kuollut, niin kuollut. — Jo olivat heittämissä miehen siihen ja lähtemässä kirkkoherralle ilmoittamaan, että sinne on mies kaatunut karriyiltään ja kuollut. Mutta samassa jylhähti isännän mieleen, että ehkä se onkin täräksestä mennyt vaan pyöryksiin. Silloin isäntä ja Matti rupesivat huopahatuillaan kantamaan vettä läheisestä poukamasta, jota sitten heittivät Simon päähän ja polville. Tämäpä vaikuttikin. Jo alkoi Simo liikutella silmiään, käsiään ja jalkojaankin, vaan ei vielä näkynyt tajuavan, missä tilassa hän oli. Ei hän vielä saanut sanaakaan suustansa. — Kun kirkkomiehemme näkivät, että mies sillä tavalla siitä virkeni, niin emäntä ja isäntä läksivät sanaa viemään kirkolle, ja Matti läksi hurjaantunutta hevosta jällestä ajamaan, Helka jäi yksinään viruttelemaan Simoa vedellä. Hän kävi aina kastamassa nenäliinaansa vedessä ja sillä siveili Simon otsaa ja kasvoja. Siitä Simokin alkoi vähä kerrassaan virvota. —

Kun Helka nosti häntä taas istualleen, niin rupesi hän jo puhumaan, vaikka hyvin epäselviä sanoja. "Kuka ... mi — mikä ... tä ... ä ... mä'ä... Missä ... ä käs min ... inä o ... olen, vo ... o ... oi," sanoi hän ja meni taas uudestaan tainnoksiin. Uudelleen Helka kasteli hänen päätänsä ja nosti taas hänet istualleen. Nyt hän jo oli vähän selvempi, ja istui omassa huimenissaan. Sanoi itsekseen: "kyllä se ... oli a ... aika py ... yöräys. Kuka sinä, vo ... oi voi, olet... V—o ... oi! voi! Sinä ... enke ... enkeli." Silloin hänen silmänsä pimenivät ja hän kaatui istuultaan sekä rupesi valtavasti ylönsäntämään. Silloin vähän Helan nenään löykähti — juuri kuin missä olisi tummehtunut viina-lekkeri vuotamaan ruvennut. Semmoinen puhti selvitti Simoa vielä enemmän. Nyt alkoi hän valittaa päälakeansa kipeäksi. Helka kävi vielä kastelemassa nenäliinaansa ja hauteli sillä Simon päälakea. Nyt tointui Simo ihka selväksi ja rupesi kiitoksiansa jakelemaan Helalle, kun herätti hänen kuoleman unesta, jota hän varmaankin ilman Helan avutta olisi jäänyt ijäksi nukkumaan. Tämä hänen pitempi haastelemisensä vaikutti kumminkin hänen terveyteensä masentavasti. Hän taas kaatui pitkälleen tainnoksiin. Maailma lellui niin oudosti hänen silmissään sinne ja tänne. Joka hetki hän luuli putoavansa. Huusipa jo apuakin, pitelemään kiinni itsiään. Korvat ne soivat, että olisi luullut sata posteljoonia ajavan sivuitse.

Pari miestä tuli kirkolta päin ajaen pitkällä lavettikärrillä, ottamaan Simoa. Paikalle päästyään he kohta nostavat, toinen käsistä ja toinen jaloista, Simon rattaille. — Helkakin kävi kärreihin ja yhä pyyhki kostealla nenäliinallaan Simon otsaa. Simo vaipui kärryillä unen toreihin, välistä aina ylenantaen.

Simoa kärrille nostaessaan olivat miehet kohta huomanneet, että tämä mies oli ollut viinan viljassa. Toinen nostajista oli kohta sanonutkin, "Viina-ratti koko mies". — "Ei suinkaan nyt selvä mies tällä tavalla ajele" ... oli toinen sanonut. Helka oli puolustellut Simoa, arvelleen, että minkä hän mahtoi, kun ohjasvarret olivat menneet poikki ja hevonen vei häntä väkisin. Vaan kun toinen mies Helalle huomautti, että Simo oli varmaankin viinapäissään reijunut ja repinyt hevosta siihen asti, kunnes sai sen semmoiseen vimmaan, ett'ei jaksanut hallita millään ja että siinä kinaamisessa juuri siltä sitten ohjasvarret olivat tahtuneet ja tuho siten tullut, niin ei Helka enää virkkanut mitään Simon puolustukseksi, eikä pahennukseksi. Toinen miehistä vielä sanoi: "voi sentään, kun näin nuorella ijällä viinan tähden täytyi miehen ojanpohjissa rypeä! Ei sitä tämänkään pojan isää ennen tarvinnut humalapäisenä ojan pohjista herätellä. — Vaan pojistahan se polvi muuttuu."

Miehet veivät Simon pitäjäntuvalle ja kantoivat hänen suntion makuukamariin. Korpelan isäntä ja paljon muitakin isäntiä menivät katsomaan, tokko siitä vielä eläjää tulee. Kun vielä saivat tietää, että viina oli Simolle tuhon tehnyt, niin ei he muuta osanneet kuin surkutella nuorta miestä, kun tuo jo alkoi sillä ijällä semmoisia teitä kuljeksia.

Kohta oli Simon onnettomuus tunnettu jokaiselle kirkkomiehelle. — Akat kinailivat keskenänsä siitä, missä muka Simo olisi juonut itsensä humalaan. Toiset tiesivät, että hän pitää kotonansakin aina väkevää. Oli pitänyt muka aina isän hautajaisista asti. Kukapa häntä oli kieltämässä, vaikka kotonaankin joisi, kun äitinsäkin oli jo kymmenkunta vuotta maannut maan povessa. Nyt hän oli isäntä itsensä. — Toiset akat taas väittivät hänen juoneen kirkkoon tullessaan Tarpeen torpassa. He olivat nähneet tullessaan Simon oriin Tarpeen torpan aitan takana, muka piilossa kirkkomiehiltä. Sitten oli Simo taas ajanut heidän sivutsensa, oikeen vimmastutti, lyöden läiskäytellen orittaan. Tämä viimeksimainittujen akkojen mielipide sai suurimman kannatuksen akkaparvessa. Ja kaikki huokailivat: "voi sentään kun ei kirkkotielläkään malteta ajaa sivu tuosta mokomasta Tarpeen torpasta!"

Korpelan renki Matti ajoi pitäjäntuvan eteen, tuoden mukanaan Simon oriin ja vielä kärrien jäännöksiäkin. — Silloin kun Simo oli pudonnut kärriltä, olivat kärrit vielä leksahtaneet jälkeen pystyyn, ja ori oli kiitänyt yhden virstan matkan sivu kirkosta. Siellä tuli suuri joukko kirkkomiehiä vastaan, ja ne rupesivat pyytämään oritta kiinni. Mutta se hyppäsi ojan yli, kaatoi kärrit ja puiden väliin rikkoi pyörät ihan palasiksi. Sitte aisojen kanssa se oli vielä otellut kauvan pitkin metsää, kunnes tarttui niin kovasti puihin kiinni ettei päässyt liikahtamaan. Siitä sitte saivat kirkkomiehet hevosen vihdoinkin kiinni.

Kun kirkkomiehet näkivät vaahtoavan oriin ja kärrien kappaleet, niin moni surkutteli viatonta hevosrukkaa, joka viattomasti sai kärsiä viinan tähden. Säälä oli heillä ollut Simoakin, kun hänelle kävi niin onnettomasti. — Toiset taas eivät olleet millänsäkään. Nauraa rähisivät vaan ja laskivat omia leikkipuheitaan siitä, miten lustisti muka Pullin Simolle kävi...

Silloin pomahtivat kirkon kellot ja keskeyttivät kaikki kirkkoväen tuumailemiset. Hiljalleen astuivat miehet ja naiset pitkissä jonoissa, kirjat kädessä kirkon leveistä ovista sisään. Kun kellojen ääni taukosi, niin alkoi lukkari aamuvirren, johon yhtyivät kaikki, miehet sekä naiset.

Aurinko paistoi taas korkeimmallaan. Lukkari oli juuri lopettanut viimeisen värssyn. Kirkon kellot taas helähtivät soimaan ja suuri väen tungos purkautui kirkon ovista ulos. Pitkässä jonossa ne tulivat pitäjäntuvan eteen, jossa kättä puristivat ystävät toisiltaan ja sanoivat sitte vielä: "käy, veikkonen, mökissä!" Niin puheineen menivät miehet sitte hevosiaan laittamaan. Naiset puhelivat vielä paljon asioita. Äidit kutsuivat tyttäriään syys-"oljamiin". Tyttäret taas kutsuivat äitejensä käymään naurishautain aikana. Vielä vähän siinä sitte haasteltiin pellavista, hameenkirjoista, anopeista ja naapurin emännistäkin. Siten tulivatkin tärkeimmät asiat selvitettyiksi. Tyytyväisenä erosikin akkaparvi. Mitkä heistä lienevät lähteneet jalan, mitkä taas hevosella kotiin menemään.

Korpelankin Eerikki käänsi hevosensa ja istui kulille "rospuuskiin", ja emäntä nousi viereen. Emäntä katsahti vielä taaksensa, joko muka Helka ja Matti olivat joutuneet. Siinä ne olivatkin jo valmiina, Eerikki lätkäsi tammaa kylkeen, ja niin sitä sitte lähdettiin matkaamaan omille olosijoille. —

Piika Maija oli keittänyt ryynivellin kirkkomiehille päivälliseksi ja tehnyt kaikki muutkin tehtävänsä tarkkaan, mitä emäntä oli käskenyt. Nyt hän jo töistään vapaana istui paitahisillaan tuvan otsassa, pihlajan juurella katselemassa pellon alatse ajavia kirkkomiehiä. Kun omat kirkkomiehet ajoivat pihaan, niin Maija meni kohta ruokaa laittamaan pöytään. — Siinä sitä sitte syötiin ja juteltiin päivän tapahtumista, joita Maija kummeksien kuunteli. Syötyä sitte levättiin. Ja illan suussa naapurin miesten ja naisten kanssa laadittiin. Siihen sitte jo kerkesi iltakin tulemaan. Illan perästä tuli yö, yön perästä päivä ja päivän perästä taas yö ja niin yhä eteenpäin. Niin se aika yhä kului Korpelan väeltä ahkerassa työssä. Tyytyväistä, hiljaista ja rauhallista olikin se elämä. Ei se aika koskaan pitkältä tuntunut. Työn

perästä aina levättiin ja lepäämisen perästä tehtiin työtä, joten ei koskaan ikävän ja harmin hetkiä kerinnyt tulemaan. Niin ne menivät viikot, kuukaudet ja vuodet yhä hiljaista ja tyyntä menoansa toinen toisensa jälkeen, näkymättömään ijankaikkisuuteen.

III.

Vesisateita oli kestänyt muutaman viikon. Ilma oli muuttunut hyvin jolakaksi. Eläimet olivat tulleet hyvin viluisiksi, eivätkä kestäneet enää metsässä, kuin vähän päivänsydammella. Lehdet kellastuneina putoilivat puista. Halla kampi soita aina ylemmäs ja ylemmäs, kuroen aina öisin pieniä puroja ja vesilammikoita jään peittoon. Synkkiä pilviä kulki taivaalla ehtimiseen, ripautellen mennessään milloin vettä, milloin taas lumiräntää. Kaikki kesän sulous oli kadonnut, ja synkkä syksy oli astunut sijaan. Pois oli maanviljeliäkin poistunut pelloilta, kartanotöitään toimittelemaan. Riiket ne nyt pussusivat savua joka taholla kylissä. Havukuormia ehtimiseen mennä körötteli karjapihoille. Lapiot kädessä häärasivat muutamat soilla, luoden pitkiä mustia jonoja mättäiden väliin. — Vasikka "Saksoja" vilisi yhtenä taloissa, hienonlaiset notkeat koivuvitsat kädessä, joita he pitivät keppinään. — Niin sitä nyt vaan hiljaisessa nuhjeessa toimitettiin syksytöitä, kukin oman lietensä kuuluvilla.

Eräänä maanantaina, samaa syksyä, ei mennytkään väki kylässä tavallisille syksytöillensä, vaan pysyivät kukin omissa lämpömissään ja pukivat päällensä pyhävaatteet, mitkä edellisenä päivänäkin olivat heillä olleet, Se oli Kekri-maanantai, jota yleensä pidettiin pyhänä.

Korpelanki Eerikki oli pyhävaatteissaan. Hän oli juuri tullut kotiin Mattia saattamasta ja pani nyt tamman syömään ladon ovelta. — Matti oli näet mennyt "apaleivilleen" kahdeksi viikoksi Sillankorvan kylään, jossa asusteli hänen vanha äitinsä. Äiti oli läksiämenä eräässä talonpojan talossa. Hänen luonaan kävi Matti joka syksy "apaleivillään". — Tuskin oli Eerikki kerennyt tupaan, kun pihalle ajaa karautti kolme nuorta pulskaa poikaa, mustassa verassa kiireestä kantapäähän asti. Musta ori se rinpoili ja riehui ajajansa käsissä, niinkuin tulisien hiilien päällä. Nelipyöräiset, viisilinjaiset "trillat" välkähtelivät niin, että olisi kuvaisensa nähnyt vaikka mistä pihasta. Hevosien kapineissa oli hopia valtansa saanut jokapaikassa, katsoi häntä miltäpuolelta hyvänsä... Piika Maija sattui olemaan askareillaan pihalla juuri silloin, kun vieraat tulla rymähtivät. Silloin hän kohta juoksujalassa tupaan sanomaan: "mistä porkaloista hänessä nyt meille tulenoo." — Silloin sitä Helka tuulena juoksi perämaaikkunaan tunnustelemaan tulijoita. Kohtapa hän tunsikin tulijat. Tunki jo mustan oriinkin, joka kuopi ja päristeli aidan patsaasen kiinni sidottuna. Isäntäkin vilkasi ulos ikkunasta ja sanoi: "Pullin Simohan tuo on tuo yksi tuolla, mitä Jalkalan poikia lienevät nää kaksi tässä portaiden edessä?"

Kuului kopinaa porstuassa ja vieraat perätysten astuivat tupaan. Siinä sitä sitte kättälyötiin, ja kyseili se isäntä kuulumisiakin ja penkille istumaan neuvoi vieraita. Tupakkaa toki ensiksi pantiin, ja sitte hän se kielikin vasta alkoi paremmin puheeseen kyetä... Paljonpa tuossa haasteltiinkin, niinkuin hyvistä ja huonoista ilmoista, syyskynnöstä, puimisista ja enimmäkseen kuitenkin Pietarista. Sen leveistä kaduista, etenkin "Nevskin" kadusta. Ja niistä monista tuhansista isvossikoista ja mahdottoman korkeista kivikartanoista ja siitä merkillisestä "Liteenin" sillasta ja erinomaisesta tavarain paljoudesta, mitä kukin oli siellä nähnyt. Pullin Simo se tuntui kaikista enimmäin tuntevan Pietarin elämää. Hän tiesi kertoa kauneista hotelleista, joissa yksi viinaryyppy maksaa ruplan ja yökorteeri yhdelle hengelle viisi ruplaa. Sanoi hän nähneensä eräässä "lyst'-tarhassa" hyvin kummallisia eläimiäkin. Ja oikein toisia nauratti kuollakseen, kun hän jutteli hulluja tarinoita Pietari-reisustaan. Hän jutteli miten yhdelle Suomen puolen kauppamiehelle kävi, kun hän Pietarissa humalaan rupesi ja kadulla kävi ryssälle konstia tekemään, kuinka siihen sitte hänen ympärilleen ryssiä ja poliisia kerääntyi, kuin muurahaisia sokeripalan ympärille. Kuka heistä lienee kauppiasta nyässä nenästä, kuka korvasta, kuka tukista, kuka parrasta, kuka taas syleskeli silmille. Olivat ne muutamat muksineet polvillaan ja nyrkillään häntä selkäänkin ja ties mitä he olisivat hänelle viimeinkin tehneet, jos ei olisi keksinyt konstia pelastukseksi. Kun vaan pisti punasen paperin pääpoliisin kouraan, niin silloin ne ryssät hävisivät hänen ympäriltään, niinkuin siivellä pyyhkien. Sanoi se Simo itsekin olleensa vähällä joutua kiinni, kun vähän oli koittanut pettää ryssää voikaupassa. Jo oli ryssä huutanut "kortavoita" ja ne olivat jo lyöttäytyneet Simon käsikynkkään, vaan kun hän kanssa vaan oli näyttänyt punaisia papereita, niin kaikki rauha. Oli se Simo sanonut vielä nähneensä yhdessä makasiinissa niin paljon sokuria, että Simon arvelun mukaan vaikka koko Suomi joisi viis' vuotta "tsajuu" yht'suoraa, niin kyllä sokuria, muka, riittäisi. Sanoi hän kerran pettäneensä "Engelsmanninkin", kun vei hänen laivaansa muurahaisen munia ja painon kartuttamiseksi oli pannut pieniä kiviä joltisestikin niiden sekaan. Kiireen sanoi olleen laivasta pois tulla, kun sai vaan rahat näppiinsä. — Eipä ne Simon hauskat petosjutut olleetkaan Eerikin mieleen. Ajatteli hän, miten ihminen voipi noin julkisesti pettää lähimmäistään... Eiköhän tuommoisen

ihmisen omatuntokaan enää varoita moisista töistä?... Eiköhän tuolle ihmiselle kukaan ole sanonut, että pettäminen on synti?... Eipä Eerikki malttanut olla puhumatta ajatuksiaan, vaan sanoi vakaasti Simolle:

— "Eikös ole synti tehdä vääryyttä ja petosta lähinmäiselleen."

— "Kuka sitä joutaa ajattelemaan kauppaa tehdessään" ... sanoi Simo.

— "Mutta jos olis' ajatella."

— "Silloin ei kaupasta tulisikaan mitään, Silloin ne kaupat kohta menisivätkin myttyyn, jos joka asiassa tarkkaan rupeaisi tutkimaan: onkos tämä nyt syntiä vai ei. Ja venäläisen kanssa ei tule aikaan mitenkään ilman pettämättä. Hän pettää joka asiassa, niin pitäähän häntäkin välistä pettää vastaan päin jos mieli jäää omilleen."

Niin se Simo sanoi petoksen olevan ihan välttämättömän, oikein tarpeen vaatiman kauppamiehelle. — Paljon hän kertoi vielä, mitä kaikkia konstiaan hän oli Pietarissa tehnyt, ja ne kaikki olivat olleet aina "lustia" niinkuin hän itse sanoi. Paljon hän jo ehti kertomaan Pietarista ja ties mitä hän vielä olisi kertonut, kun olisi ollut aikaa, vaan emäntä tuli käskemään vieraita toiseen tupaan. Sinne sitä sitte mentiinkin ja siellä emäntä syötti ja juotti vieraita parhaansa mukaan. — Sitten sitä taas Simon kumppalit laativat, miten muka Simolla on lehmiä ja hevosia paljon ja viljaa monet aitalliset, sekä miten paljon hän aina voittaa Pietarireissuillaan. — —

Siinäpä se vaan aika kului keskustellessa, että kohta jo iltakin alkoi tulla ja vieraat alkoivat sanoa, että pitäisipä sitä alkaa kotiinkin päin katsoa. Mutta katsomisella vielä todellakin tällä kertaa se lähtö jäikin, ei siitä vielä tullut mitään. Näytti siltä, että vierailta oli vielä jotain toimitettavaa ennen kotiin lähtöänsä. — Ja niinpä niillä todellakin olikin. — Jo ryvähti parikertaa toinen mustempiverinen Simon toveri ja nykäsi viis'piisellä hiuksiansa järjestykseen. Vielä rykäsi raskaammin ja kävi pankon viereen sylkemässä ja vilkasi Simon päälle. Se kohta asian ymmärsi ja lensi punaseksi kuin kukko, korvia myöden, ja alkoi katsella maahan päin... Vielä yksi rykäys ja vähän nenän nyyskytystä, niin alkoi puhemies viimeistä temppuaan suorittaa. Hän sanoi: "tuota olisihan sitä meillä vähän ... tuota ... asiakin." —

— "Vai niin! mitä asiaa?" ... kysyi isäntä... "Sanokaa vaan pois!"

— "Se on sen näköistä, ... että 'mie mies nuor', assiit vanhat, mie uon narri naimateillä'... Sitävastehenhan tämä Simo meitä käski parvehensa, ... että niiku ... puhemieheksi"...

— "Vai niin! vai semmoiset asiat teillä ovat."

— "Niinhän sitä olisi ... e he he... Ja se olisi vähän meillä meininki, että jos ... tuota ... asiasta tulisi niiku asiaa, niin sitte vaikka ensisunnuntaina ... he ... hehee ... kuulutettais'... Niin, mitä te sanotte siihen? Sopiikoo käydä lähtemään ja niin ... ja laittamaan ja ... niin. Ja sopiikos niinku menopaikka ja ... nii ... heh hehhehhee..."

— "Niin mut' sepäs onkin asia, johon minä en osaa sanoa, nyt ainakaan, mitään. Jos minä olisin läksijänä, niin sitte kyllä sanoisin, lähdenkö vai en, vaan nyt sitä on minun vaikea sanoa. Jos pakoittaisin tyttäreni menemään ja jos hänelle kävisikin pahoin, niin hän kohta sanoisikin, että isähän hänelle sen onnettomuuden saattoi."

— "Niihän se onkin" ... tuumasi myöskin valkoverinen puhemies isännän kanssa.

— "Ja jos taas" ... jatkoi isäntä ... "en häntä laskisi, niin hän ehkä ikänsä kurnuttaisi, että isä on hänen onnensa vanginnut tähän yhteen ikävään paikkaan... Mutta nyt hänellä on jo kyllä senverran mieltä, että hän tietää, jotta jos hyvin tekee, niin itselleen parempi, tahi jos pahoin, niin eestään löytää."

— "Mikäs tälle Simolle on mennessäkin" ... haasteli mustempiverinen puhemies ... "ei ole suinkaan ketään käden tiellä ... hehhehhee... Höö ... mink ... ähhöö ... minkä tekee, niin se on tehty... On taas kyllä ruista ja rahaa, hehhee... Puutosta ei suinkaan tule semmoisen talon emäntä näkemään hehhehhehhee"...

— "On sitä sentään naimiskaupassa muutakin varteen otettavaa, kuin 'ruista ja rahaa'" ... sanoi isäntä.

— "Saattaahan sitä olla ... hehheh ... mutta sehän se on kuitenkin pää-asia ... hehheh..."

— "Jos sitä ei ole suosiota ja sovintoa pariskunnalla keskenään, niin rukiit ... ja vieläpä rahatkin ovat silloin hyvin pieni arvoisia. Jos taas sovinto ja rakkaus on pariskunnan keskuudessa, niin kuivanut leipäkasakin veden kanssa on paras herkku. Ei sitä muuta silloin tiedä kaihotakaan."

Kauvan ne kosiomiehet siinä vielä keskustelivat isännän, sekä äidinkin kanssa. Viittaili se emäntä puheessaan siihen suuntaankin, että kovinhan sitä Simoa kuulutaan juomariksi hoettavan. Minkälainen avioliitto siitä muka tulisi, kun mies ei kirkkotielläkään jaksaisi selvillä päin olla.

Pian se Simo huomasi viittauksen ja rupesi pakinoille emännän kanssa tästä asiasta.

— "Kyllähän ne minuakin kuuluvat juomariksi huutavan" ... sanoi hän emännälle ... "vaan turhaan ne kumminkin siitä suutansa soittavat. Ei ole tippaakaan mennyt kielelleni sen jälkeen, kun tässä kerran se pahuus teki minulle sen suuren ... 'promakkon'. Ei se sen perästä ole minulle pientäkään hairinkoa tehnyt... Enkä luule sen enään tulevan milloinkaan pelttaamaan asioitani".

— "Hyvähän se olis', hyvähän se olis' ... kun vaan niin kävis'!" huokaili emäntä.

Sillä aikaa, kun vieraat tarinoivat vanhuksien kanssa toisessa tuvassa, kävivät Helka ja Maija katsomassa vieraiden kuopivaa ja päristeleivää oritta. Sitä he olivat taputelleet ja kiitelleet omia hevosia paremmaksi. Olivat he "trilloissa" peilailleetkin, ja oli Helka koittanut istuakin niissä. Ja hyvältäpä se oli tuntunutkin. Oli sanonut Majalle että kylläpä näissä pitäis ajaakin. Ja kyllä näissä eräs tyttö saisi erään kerran "metkaa" kyytiä kirkolle, kun vaan pääsee Simolle emännäksi... "Eipä niinkään 'metkaa'" ... oli Maija sanonut ... "jos miehellä sattuu olemaan 'yläkamarissa', niin lyöpi ryysyksi eukkonsakin, niinkuin tässä tuonoin itse rupesi olemaan hengestään vainaa... Eipä siinä 'metkaa' olisi likelläkään" ... oli Maija vielä lisännyt. — Eipä Helka ollut siihen paljon sanonut mitään. Oli vaan mennyt pois koko hevosen tiloilta ja pistäynyt hänkin vierastupaan.

Siellä kohta oli isä sanonut Helalle: "tässä on nyt niinku kosiomiehet, vaan kun minusta ei ole läksijäksi, niin en ole osannut sanoa heille 'uutta enkä kystä.' Mitäs sinä Helka tästä asiasta sanoisit?"

Tämä kaikki tuli niin äkkiä Helalle, että hän ei osannut päästää sanaakaan suustansa. Hän seiso peränurkan ikkunan vieressä liikahtamatta, kuin taideniekan veistämä kipsikuva, luoden silmänsä lattiaan ja näpistellen punaista esiliinaansa.

Silloinpa rupesivat kosiomiehetkin virkansa toimitukseen ja alkoivat ladella kaikenlaista makeaa, jota kuunnellessa olisi vesi suuhun tullut kelle tahansa. — Tämä kaikki alkoi Helastakin tuntua hyvin mukasalle, ja se rupesi verta käyttämään paljon nopeammin hänen suonissaan. Sydän tykytti kiivaasti, posket hehkuivat purppuranpunaisina, että vähän ajan kuluttua olisi luullut veren tekevän niistä itselleen tiensä vapaammalle kulkuväylälle.

Sellaisia mestaria ne kosiomiehet olivat. Ne älyivät puheessaan kosketella valloitettavan sydämen arimpia kohtia, jotka tekivät valtavan vaikutuksen valloittajain eduksi... Koreasti se Helan sydän pamppaili. — Mitä tämä on? Mitä olisi tehdä?... Jos olisi mennä? — Nämä kysymykset ne vaikuttivat nyt kuumeen tavalla Helan aivoja.

Mutta siinä aprikoidessaan lensi hänen mieleensä salaman nopeudella pappilan "Elli ryökkinän" puheet ... vapaudesta, naisen asemasta ja tehtävistä yhteiskunnan palveluksessa, sekä heidän sortotilastaan, etteivät edes omaa omaisuuttaankaan saa ominpäinsä hallita. Näistä mietteistä oli Helka myöskin kuullut "Elli ryökkinältä", vaan ei ensinkään ymmärtänyt. Häntä ei ollut kukaan sortanut, eikä hän liioin muita. Ilman kaikitta huolitta hän oli oppinut elämään tähän asti. Mutta nyt kun puhuttiin itsenäisestä emännästä ja talon hallinnosta, niin lensi hänen päähänsä ajatus: "siellähän minäkin saisin vapaamman alan, siellähän olisi minullakin valtaa sanoa ja tehdä mitä hyväksi näen, saisin itse hoitaa asioitani, en tarvitsisi ikuisesti olla vanhempieni holhottina... Niin, mutta Simo ... hän olisi isänsä ... no, mutta hän käypi kauppa..." Hän alkoi ymmärtää "Elli ryökkinän" tarkoituksen. —

Helka oli kumminkin kansan lapsi, oppimaton, niinkuin muutkin aikalaisensa. Katkismuksensa hän oli osannut rippikoulussa ulkoapäin, kannesta kanteen, niinkuin toisetkin tytöt. Mutta kun oli rikkaan talon, ja vielä kirkkomiehen tytär, niin oli hän tullut tuntemaan pappilan "Elli ryökkinän", kun oli isänsä kanssa usein kirkkotiellä pistäynyt pappilassa. Kun "Elli ryökkinä" oli Helsingissä koulunkäyntinsä lopettanut, niin oli hän kirkonkylään perustanut käsityökoulun, missä opetti käsitöitä seudun tytöille ja piti väliajoilla esitelmiä myöskin muistakin aineista. — Hyvin se "Elli ryökkinä" olikin innostunut asiaansa. Niin se oli puhua paukutellut tytöille, monenlaisista asioista, kuin isänsä kirkossa. Keväällä hän piti pienen juhllisuuden koulunsa päättäjäisiksi, jota seudun ylhäiset sekä alhaiset läsnäolollaan kunnioittivat. Siinä tilaisuudessa oli hän pitänyt puheen, naisten alhaisesta asemasta yhteiskunnassa ja heidän sortotilastaan, kehoittaen kaikkia järkeviä Suomen naisia ryhtymään taisteluun tätä luonnotonta yhteiskunnallista järjestystä vastaan, ja pontevan puheensa hän oli lopettanut innostusta hehkuvilla runosäkeillä:

"Pää pystyyyn vaan,
Sä olet nainen,
Et halpa mato maan!"

Helka oli myöskin ollut läsnä tässä juhlallisuudessa muiden mukana. Oli hän koulussakin käynyt muutamia kertoja kuuntelemassa ja lainaamassa "Elli ryökkinältä" hauskoja kirjoja luettavaksi joutoaikoina.

Tätä tietä mittaili vähitellen Helan sydämmeen halu, päästä omin neuvoin jotain maailmassa työskentelemään. Tämän halun olivat kosiomiehet osanneet kiihdyttää suureksi vallan himoksi. Nyt kun hänelle tarjottiin emännän paikkaa talossa, niin ei hän enään luullut sen laveampaa vaikutus-alaa missään löytävänsä. Hän oli niin ihastunut kosiomiesten kauneisiin, paljon lupaaviin, lauseisiin, että hän olisi ... kukaties ... vaikka paikalla mennyt heidän kanssaan.

Helka oli juuri kuin varpusen poika, joka pesän laidalla räpistelee lentoon lähtemäisillään, vaikka eivät siivet vielä kannattaisikaan. Hän ei voi mitenkään tyytyä enää emänsä komennon alle; se tahtoo itse hallita itseään. Avarammalle alalle se tahtoo päästä, pois tuosta ahtaasta pesästä. Senvuoksi se pyrähtääkin pesänlaidalta lentoon, mutta kun siipensä ovat vielä heikot, niin se vähän aikaa räpiköityään vaipuu maahan... Kissa tulee ja ... syöpi sen suuhunsa...

Tyytymättömyys oli Helankin sydämmeen päässyt. Häntäkin alkoi ikävystyttää äitinsä neuvot ja isänsä käskyt. Vapaampaa toiminta-alaa hän halusi. Itse hän tahtoi tietää asiansa. Käskettävästä hän halusi käskijäksi. Sittenhän sitä vasta saisi nähdä mihin sitä kelpaa...

— — — Päästä rikkaan talon emännäksi ... yksinvaltiaaksi, jota kaikkien tulee totella ... se se oli jotakin Helan mielestä. Se se oli se päämaali, jonka saavuttamista moni tyttö Helan paikkakunnalla toivoo kaikesta sydämmestään. Sen saavuttamiseksi he tekevät parhaimmat työnsä; näkevät parhaimmat unensa. Senvuoksi ei Helankaan miehelään menoa mikään este voinut seisauttaa. — Mennähän tämmöiseen paikkaan pitää ... kävi muuten miten tahansa, kunhan vaan emännäksi pääsee.

Isä kumminkin ehdotti — johon puhemiehetkin suostuivat — että Helka saisi perjantaisiin asti tuumata asiaa, ja jos hän ei meinaa tulla, niin siinä tapauksessa tuodaan sulhasen merkit takaisin, vaan jos Helka rupeaa läksiäksi, niin sitte ei tuoda merkkiä takaisin, vaan saapi tulla ensi lauantaina kuulutukselle viemään. Helan mielestä oli tämmöinen viivytyks ihana turha, vaan ei hän sentään ruvennut isänsä ehdoitusta vastaan sotimaan.

Niin se asia sovittiin, ja sulhanen antoi Helalle "merkiksi" punasen [kymmenen ruplaa], sekä sinisen [viisi ruplaa] paperin, niinkuin oli rikkaiden tapa. Sitte kosiomiehet menivät kättä lyötyään matkoihinsa. Hyvillään ne olivatkin asiansa onnistumisesta. Siitä he olivat olleet vakuutetut ettei Helka "merkkejä" takaisin tuo "vaikka siihen sihahtais'." — Siinä ilon innossa ei sitä suoraan kotia kohden maltettukaan kulkea, vaan Simo tahtoi vähän tarjota hyvitystä oiville puhemiehilleen ja pyöräytti sentähden oriinsa Tarpeen torpan aidan taa. Torpassa sitä sitte Simon onneksi "tsajua" juotiin ja pullosta naukittiin ... — laulettiin ... ja vieläpä hurrattiinkin ja oli se yläkamari jo heilumaankin ruvennut. Puhemiehet ne kumpikin kilvan ylvästelivät siitä, miten he osasivat tyttöä "maiotella". Siitäpä se sitte riitakin syntyi, kumpi heistä muka oli ansiollisempi. Vaativat Simoa sanomaan, kumpi heistä oli etevämpi ja ratkaisemaan siten riidan. Simo kun oli maininnut toisen nimen, niin silloin, kehnommaksi jäänyt alkoi huiskia Simoa korville. Toinen rupesi Simoa auttamaan ja kohta olivat kaikki kolme miestä yhdessä vänikässä pitkällä torpan lattialla. Siinä ne mylläköivät siihen asti, että jokaisen verkavaatteita komeat hetuleluiskat ylt'yleensä kaunistivat. Mustia sarvia ilmestyi useampia kunkin otsaan, ja verta juoksi suuri lammikko Simon nenästä torpan lattialle. Vasta sitte erosivat he, kun torpan emäntä viskasi ämpärillisen kylmää vettä mylläköivien päälle ja sanoi: "vettä koirille väliin". — Sitte vasta kelpasi kotiin lähteä kosioretkeltä.

IV.

Kosiomiehet menivät Korpelasta, niinkuin jo tiedämme, jättäen jälkeensä sylkipilkkuja, tupakan poroa ja tulitikun päitä rehevästi vierastuvan lattialle, pöydän ympäri. Vanhukset olivat menneet niinkään pois tuvasta omille askareillensa. Syvä hiljaisuus vallitsi tuvassa, jota aina välistä kumminkin keskeytti pankon nenällä istuva vanha Mirri hyrinällä. Helka istui peräpenkillä, sukan kudin hyppysissä. Näytti olevan hyvin ajatuksiinsa vaipunut. Näpit ne säpäjäivät koneentapaisesti sukkaupukkojen kanssa. Ne tiesivät tehtävänsä juuri kuin hampaat myllynrattaassa. Vartalo se hiukan tuuti eteen ja taaksepäin, juuri kuin vanhoilla piioilla kissaa silittäessä. Ei hän kumminkaan laulaa hyrrittänyt, vaan sen toimen hän oli jättänyt yksinään Mirrin tehtäväksi. Silmät ne tuijottivat sukan kutimeen, vaan näytti siltä, kuin ne olisivat olleet tykkänään toisessa toimessa. Välistä vetäytyi hänellä toinen suupieli nauruun, välistä taas koko suu, tehden kaksi poimua kumpaankin suupieleen, Silloin hän seisaalleenkin hypähti ja

käsiään rimpoili. Korvat olivat hänellä, niinkuin lukotut. Hän ei ollut kuullut vaikka piika Maija oli kahdesti käynyt häntä käskemässä saunavettä käymään. Hän vaelteli ajatuksineen loistavassa tulevaisuudessa, joten hän ei joutanut kuuntelemaan ympärillään olevaa muinaisuutta.

Siinä se Helka vaan penkillä istui ja tuuti sinne-tänne, sukan kudin käsissä. — Sitä hän ajatteli, sitä tulevaa elämätänsä, miten hauska se muka tulee olemaan. Kosiomiehet ne olivat jo maallanneet hänen tulevan elämänsä oikein loistavaksi, vaan hän omilla ajatuksissaan sitä vielä rakenteli hyvät paikat.

"Ah sentään, niitä viislinjaalisia 'trilloja' ja sitä mustaa oritta, kyllä sillä parilla kelpaa ajeskennella" ... tuumi Helka. "Kyllä ne ovat vähän toista, kuin meidän tupinakiessit... Ah, kun minä istua kekotan niissä ja sitte kun sitä mennään Jalkalaan, niin kyllä pitää Jalkalan tyttöjen ja hää-tyttöjenkin sydäntä vähän närästellä... Mut' kyllä se olis' sentään komeampi, jos se Simo hankkisi semmoiset ajopelit, kuin kirkk'herrallakin on kirkossa käydessä. Niissä kun on pari hevosia edessä ja sitte kun niissä on vielä semmoinen koppeli takana, jotta ... voipas kuitenkin. Sillähän sitä kun ajaa kumauttaisi Pullin kartanolle, niin ... pois tieltä. Sitten kun ne orit oikein päristeleivät ja kuorsuvat, niin... Niillä kun me sitte Simon kanssa kirkollekin ajettaisi, niin se olis toista ... ja jotain"... Tätä ajatellessa vetäytyi toinen suupieli Helkalta nauruun ja itsekin huomasi hän pilventakaisia ajatelleensa.

Vähäksi aikaa ajatukset häneltä joutuivat pois tulevasta kodistaan, vaan kohta hän kumminkin alkoi tuumata itseksensä: "kun minä siellä pääsen itsevaltiaaksi, niin 'siit' sen vast' tiiät'. Se on vähän toista, kuin nyt. Nyt ei muuta, kuin mene vaan sinne, minne isä ja äiti käskee, vastaan sanomisesta ei puhettakaan. Mutta annappas kun tulen emännäksi, niin on sitä sitte sananvaltaa minullaki. Kyllä minä sitte opetan piiat sekä rengit ahkeriksi, ei ne sitte saakaan mielinmäärin 'lenkailla', niinkuin meillä... Kun minä sitte laitan 'läävä-huushollinkin', niin sen pitääkin olla semmoisessa kunnossa, kuin hovissa. Ja jos vaan piiat eivät osaa sitte tehdä minun mielikseni, kun minä neuvon ja käsken, niin..."

"Kyllä minä osaan talon hoitaa. Simo käyköön vaan kauppaa; minä renkien ja piikojen kanssa 'hommaan' kotona. Ei sitä Kainuun Huimakaan olisi muuten rikastunut. — Mutta mihin niistä köyhistä sitte pääsee? Nehän ne sitte ovat aina puistamassa. — Vaan onhan sitä sitten ... toistakseen ... mistä antaakin. Minä vaan istun siellä kolkkakamarissa ja käsken vaan emäntäpiikaa antamaan apua köyhäraukoille... Kun kerran itsellä on, niin pitää sitä muistaa heitäkin. — Pitää sitte ostaa semmoinen nahkapäällyksinen 'liekkutuoli,' semmoinen kuin pappilan salissa; siinä on niin 'metka' heilaa. Siinä kun minä istua kenotan, ja sitte kun toiset kylän emännät, sekä isännätkin, tulevat ruista ja rahaa pyytämään lainaksi, niin käsken vaan emäntäpiikaa: 'menes mittaamaan tälle niin paljon viljaa ja tässä on rahakaapin avain, anna hänelle niin ja niin monta ruplaa', niin, eikös se ole jotain, 'siit' sen vast' tiiät.'"

Näinikään se Helka tuumaili, ja tästä se tuli niin hyvillään, että seisoaalleen hyppäsi ja yhdellä jalalla, kädet niskassa, hyppimään rupesi. Sitte hän ajatuksistaan katsoi jokaisesta ikkunasta ulos, ikäänkuin nähdäkseen, missä se uusi koti sijaitsee, jonka komennon hän aikoi haltuunsa ottaa.

Niin nyt se Helka rukka ajatuksissaan tuulentupia rakenteli.

* * * * *

Perjantain murkina oli syöty Korpelassa. Naisväki korjasi ruokaa pois pöydältä. Eerikki taittoi uunilta päreestä hammastikun ja istui kolpitsan nenälle hammastaan kaivelemaan. Ruo'an korjattuunsa rupesi emäntä Katri kehräämään lepeitä, ja Helka alkoi hänen vieressään kiireesti tentata. Piika Maija mihin lienee mennyt eläinten ruokaa laittamaan.

"No Helka!" ... haasteli Eerikki hammasta kaivellessaan ... "mitä sinä nyt olet tuumannut maanantailisesta asiastasi? Meinaatko mennä, vai et? Nyt se on heti päätettävä ja laitettava tieto sinne Jalkalaan minkälainen hyvänsä. Vaan ennenkuin asia päätökseen saatetaan, niin minäkin sanon asiasta sinulle Helka mielipiteeni, sillä se on minun velvollisuuteni. Ehkä niilläkin olisi sinulle jotain arvoa; kun minä kuolen, niin muistelethan sitte, hyvinä tahi huonoina päivinäsi, että niin se isä minua neuvoi. — Minä meinaan sitä asiaa semmoiseksi, että sinun Helka ei pitäisi lähteä ensinkään menemään koko Pullin Simolle. Siitä syystä, minä luulen, että sinä et semmoisen miehen kanssa onnellista avioelämää tule koskaan viettämään. Sinä olet nuori ja luonteeltasi vielä kovin kepeä, ja sen vuoksi olet hyvin pian vietelty moneen hairinkoon. Sinä sen vuoksi tarvitsisit vakavaa ja toimellista miestä, joka neuvolla ja omalla esimerkillään osaisi sinua ohjata karille joutumasta tämän elämän myrskyisellä matkalla. Sinä tarvitsisit sellaista miestä, joka puhtaasta rakkaudesta tahtois sinun kanssasi jakaa ilonsa, sekä surunsa. Mutta nyt minä luulen melkeen varmaan, ettei Simo sinua mistään rakkaudesta pyydä vaimokseen, vaan ainoallaan siitä syystä että kun me vanhat tästä konsa kupsahtaisimme, niin tästä meidänki, vaikka huonosta, mökistä hän jonkun ruplan saisi. Minun neuvoni on siis semmoinen, että sinun olisi paljon parempi pysyä erillään koko siitä miehestä. Itse kumminkin saat päättää miten tahansa. Semmoisessa asiassa en minä tahdo pakkoa panna. Minä en sano sen enempeä, vaan siitäki voit huomata, että minä tarkoitan sinun parastasi, niinkuin oman lapseni ainakin."

"Niin minäkin ajattelen" ... sanoi äiti, "että parasta on, kun vaan, Helka pysyt kotona. Sillä 'hyvä on lapsen lasna olla, kun on vanhempi varana'. Tässä kotona ei sinulla ole huolta tuon taivaallista. Vaan kun siellä ei olisi kehenkään luottamista, kaikki olisi sinun hoidettavanasi, kun ei heillä ole ketään ominaista katsojaa, niin siinäkösinulle huolta ja hoppua tulisi. Ihanhan sinut, piika rukka, elävät söisi. Sinäkin vielä kun olet tottumaton kaikkeen talon hoitoon, niinkuin Simokin, niin eihän teistä tulisi minkäänlaista eläjää. — Päälle päätteeksi läksisit sinä vaimoksi semmoiselle viinaratille, mikä kirkkotielläkin juopi itsensä siaksi. Et sinä ole, piikaseni, kuullut minkälainen juomarin koti on. Eikä siinä ole mitään toivoa parempaan päin. Sillä kenessä kerran on yksi synti, niin se tuopi mukanaan yhdeksän. — Viina se viisaankin villitsee. Viinastahan kaikki paha meno tulee ja alkunsa saapi. Kuka sitä vielä tietää minkälaisena roistona Simokin kuolee, kun on nyt jo niin hyvään alkuun päässyt."

— "Eihän Simo ole mitään pahaa tehnyt, jos sitä nyt jonkun kerran sattuu, niin eihän sitä sentään tarvitse ... ja johan hän sanoi jättäneensä pois koko väkevän käyttämisen" ... puolusteli Helka.

— "Eihän hän nyt vielä olekaan mitään suurempaa rikosta tehnyt, jotta olisi kiinni tarvittu panna, mutta kuka sitä vielä voipi taata mitä hän humalapäissään tekee ennenkuin elämästä herkeää. — Usko sinä häntä, että hän jättäisi juomisen; se on sanottu, vaan ei tehty."

Näin ne isä ja äiti varoittelivat tytärtään Pullin Simolle menemästä. Oikeinpa itkussa silmin äiti selitteli tyttärelleen avioliiton tärkeyttä ja varoitti häntä kevytmielisestä miehelään menosta. Hän ehdotti, että otettaisiin Helalle mies kotiin. Sellainen käytökseltään siivoksi tunnettu mies, mikä olisi Helasta mieluinen. — Mutia siitä ehdotuksesta ei ollut apua. Helka oli päätöksensä tehnyt. Hän tahtoi tulla itse emännäksi, eikä jäädä kotiin muiden käden alle. — Ennen oli Helka aina tottunut luottamaan vanhempainsa neuvoihin, nyt hän itse luuli tietävänsä enemmän. Sen verran vanhempain estelemiset saivat kumminkin aikaan, ettei silla kertaa Simolle lähetetty myöntävää eikä kieltävää sanaa.

Kun Simo ei saanut asiastaan mitään tietoa, niin kävi hän itse lauvantaiaamuna asiaansa kuulustelemassa ja silloin se sitte viimein päätettiin... Seuraavana päivänä kirkk'herra saarnastuolista ilmoitti, että Helka Eerikin tytär Korpela Härkäjoen kylästä ja Simo Tahvanan poika Pulli Jalkalasta aikovat mennä kristilliseen avioliittoon.

V.

Sillankorvan kylän nuori väki sekä muutamia vanhojakin oli kokoontunut Huumosen lautamiehen taloon sinä sunnuntai-iltana, jona Korpelan Helkaa ensikerran kuulutettiin. Pöydän ympärillä istui joukko miehiä korttia lyömässä, oikein kiivaanlaisesti. Toiset katsoivat ympärillä asianomaisten sukkeluuksia ja yhtyivät samaan aikaan kuin hekin hohottamaan nauruun jonkun korttihuijarin kokkapuheen johdosta. Joukko nuoria poikia loikoi ristikossa kolpitsalla puhellen asioista, jos jonkinlaisista. Muutamat istuivat sivupenkillä melkein äänettöminä. Peränurkassa istuivat tytöt sylitysten, sopotellen keskenään, mikä leikki nyt alettaisiin ja kunka pojan tämä tai tuo tyttö ottaisi nyt parikseen. Välistä he aina pyrähtivät lattialle ja käskivät poikia kolpitsalta mukaansa. Silloin aina "herra Mikko", joka istui peräikkunan pielessä, rupesi viulunsa tappeihin syljeskelemään ja kieliä näpilläään pimputtelemaan. Kun parit olivat lattialla järjestyksessä, niin silloin Mikko viulun leukansa alle sipasi, pää kallellaan ja molemmilla jaloillaan tahtia taputtain veteli hän Hollolan-polskaa, että saunapellon veräjälle asti olisi kuulunut hänen pelinsä liverrykset ja laverrukset. Semmoinen Mikko se oli...

Tuvan rappusilla reuhasi suuri lapsikarja, tyrkkien toisiansa rappujen sivulla olevaan likarapakeroon. Kun joku oli onnistuttu saamaan koprilleen likarapakeroon, niin sitte sitä alkoi kohta sieltäpäin kuulua kamalaa itkun ulinaa. Silloin tuvasta töytäsi joku vanha akka rappusille ja tiuskui lapsille: "mitä taas reistaatta, ei saa itkee ... mitä se Matin juutas aina tappeloo ja työkkii. Ku sanon äitilleis, niin 'siit' sen vast' tiät'... Tänne pit mejän Villenkin lentää reistaamaan, nyt vaan suuremmat sinua lyövät. Ets astu nyt kotiin ... ja Antti kanssa, ... ei ole mitään tyrskämistä." — Sellaisilla komentosanoilla aina hiukan hiljensi lapsien pauhaava parvi. Likarapakossa käyneet alkoivat verkalleen astua kotiinsa päin, mutta meluavan joukon pääviikarit pujahtivat tupaan pöydän ympärille, oppimaan kortinlyöntiä.

Sivupenkillä istui Matti, Lassin Paavon kanssa, katsellen toisten hyörinää ja pyörinää. — Jopahan viimein tytöt sekä pojat istahtivat penkille, pyhkien hikistä otsaansa nenäliinallaan. — Lassin Paavokin kaivoi tupakkikukkaron taskustaan, täytti oman piippunsa ja tarjosi Matillekin. Mattikin täytti nysänsä, raapasi tulitikulla tulen ja sytytti piippunsa, sekä nosti sitte tikun tyngän Lassin Paavonkin piipun päälle, vaikka sormia vähän polttamaan rupesi. Siinä sitten piiput savuta sihajivat, ja paksuja rengassavuja tuprauttelivat Matti ja Paavo ilmaan, joita poikaressut päretikuilla särkivät. Siinäpä se

sitte puhekin alkoi syntyä entisen äänettömyyden sijaan.

— "Olit sinä kirkossa tänä päivänä?" ... kysäsi Paavo Korpelan Matilta.

— "En ollut."

— "No sitte sinä et vielä tiedä mitä uusia teillä, sinun poissa ollessasi on tapahtunut."

— "Enhän minä mistä tiedä. Mitäpä eriskummaista siellä nyt sitten olisi tapahtunut?"

— "Ei muuta eriskummaista, kuin vaan teidän talon tytärtä kuulutettiin tänä päivänä ensimmäisen kerran."

— "Kuulutettiin!"

— "Niinpä tehtiin."

— "Jopa nyt jotain! Ei se mahda olla totta, sinä olet ehkä kuullut väärin."

— "Kyllä se on totta, kun minä kuulin sen ihka omilla korvillani."

— "Mutta kyllä se on sittenki kumma asia ... mitenkä se nyt näinpian olisi voinut tapahtua, kun ei minun lähtiessäni ollut mitään puhetta koko asiasta... Ja jos se on vaan totta, niin kyllä se on koko kumma asia" ... tuumaili Matti ja koputti piippuansa kenkäänsä kärkeen.

— "Mitäs sinä siitä niin oudostelet ja kummeksit. Vai kävikö se kipiään kohtaan... Tais' olla sinulla vähän miel' niinku' kot'vävyn paikkaa, vai miten? he he hee."

— "Mitäpä minä tuosta nyt niin sentään kummeksin... Eipä tuo minua mitään liikuta. Syntihän se olis', jotta näin meikäläinen köyhä poika ajattelisi semmoisen talon tytärtä. Eihän se sääsken ääni kuulu kumminkaan taivaasen asti... Kenen kanssa hän muka olisi kuulutettu?"

— "Pullin Simon kanssa, Jalkalasta, sen parisniekan."

— "Vai sen! No saahan nyt nähdä, miten käypi meidän tytölle. Kyllä se nyt tavaralle menee, minun meininkini mukaan, eikä miehelle."

— "Pianhan ne Simon tavarat ovat pidetyt. Par' vuotta kun Simo ryyppii vaan entiseks', niin silloin onkin jo ihka puhdas talo. Ei se ole niin rikas kuin luullaan. Sillä on perä auki. Meidän kylän Mattisen Tommillekin kunhan selvittää kahdeksan tuhatta hopiaa, niin siinä niitä tavaroita tarvitaankin" ... tiesi Paavo haastella.

Tytöt pujahtivat kaikki yhdessä syräpässä pois leikkিতuvasta ja pojatkin alkoivat mennä samaa tietä... Siihen keskaantuivat Matin ja Paavonkin tarinat, ja kotiinsa päin hekin alkoivat vajua.

Matin äiti oli valmistanut jo illallisen valmiiksi, kun Matti tuli kotiin. Illallista syötyään ja vähän aikaa tarinoituaan alkoivat talossa jo nukkumaankin käydä. Hetken kuluttua jo useimmat talon väestä makasivatkin sikeässä unessa. Mutta Matilla se uni ei tahtonut sujua. Hän ajatteli kaikki maailman ja taivaan asiat, vaan ei ne silmät sittenkään tahtoneet umpeen painua, Se Helan kuuluttaminen ei mitenkään tahtonut poistua hänen mielestään.

— "Olisikohan ollut" ... tuumaili hän ... "se Helka niin hullu, että läksi menemään semmoiselle juopporentulle... Mutta se raha ja tavara ... mitä sitä ei tehdä nykymaailmassa niiden tähden? 'Raha se on, joka kontieraa', sanoi ennen Jurkan Tahvokin. Mutta olisko hän nyt sentähden ... en minä usko oikein sitä vielä. Eihä hänen pitäisi olla semmoinen. Semmoisen viisaan miehen tytär. Vaan 'pojastahan se polv' muuttuu'... Ja niinku' hän aina naurattelihe minulle, vaikka olisin mitä laatinut... Ja aina oli minun kanssani vaikka missä työssä ja teki minulle kaikkia ilkojaan. Mutt' eipäs sentään ... vaan mitäs minusta köyhästä. — Mutt' kyllä sillä oli sentään mielessä. Kyllä minä huomasin sen monta kertaa. Mutta mikä turkanen sen nyt viisast... Jos se olisi epäillyt, kun minä en tullut virkkaneeksi mitään hänelle siitä asiasta. Kyllä hänen sentään olisi pitänyt melkein huomatakin. Turkanenkos sitä meikäläisenä uskaltais semmoisista seikoista puhelemaan mennäkään. — Mutta voishan sen ehkä vielä saada puretuksikin, jos nyt olis' hänelle siitä puhua. Kyllä siitä nyt pitää tulla asia, kunhan minä vaan menen sinne, Kyllä sinne pitää lähteä oikein kohta ja Simon kaupat pitää saada purkaantumaan vaikka mikä olisi, niin pitää justii."

Näinikään se Matti tuumaili itsekseen loikoellessaan rutisevalla olkisäkällä tuvan lattialla. Vielä hän tuumasi koettavansa valloittaa pois Helan sydäntä Simolta, kunhan vaan kotiin ehtii. Tuhannet ajatukset ne vielä risteilivät hänen valvaantuneessa mielessään, kunnes nukkumatti viimein armahti häntä ja uuvutti hänet raskaaseen uneen.

VI.

Myöskin syys-ilma raivosi ulkona. Tuuli puhalteli ankarasti jokaiseen seinän halkeamaan ja salvamen nurkkaan, soitellen niitä omituisella äänellään. Tuiskuna toi tuuli mukansa jääksi kylmettyneitä vesiherneitä ikkunan ruutuja vastaan. Ne helistelivät vallonaisia ruutuja, koetellen niiden kestäväisyyttä. Synkkä pimeys varjosi tuota raivoavaa myrskyistä yötä.

Tumma lampun valo pilkutti Korpelan vierastuvan peräikkunasta, luoden hämärän valon pihalle rappujen viereen. Renki Matti tuli hevosia illastamasta ja kurkisti mainitusta ikkunasta, nähdäkseen kuka siellä vielä näin myöhään valvoo, kun toisessa tuvassa jo kaikki nukkuivat sikeässä unessa. Matti huomasi Helan siellä istuvan lampun ääressä ja kiireesti ompelevan valkeata "kalenkuori"-paitaa. "Onpas nyt tol' kiire" ... ajatteli Matti ... "sulhasellenko ommellee, vai kelle?" — Hiljaan hipsi Matti elotupaan. Nykäsi kengät jalastaan penkin alle ja turkkirasun päältäan pisti hän ovenpieliseen naulaan. Saatuaan piippunysänsä savuamaan, rupesi hän lattialle tehdylle tilalleen vatsallensa.

Siinä taas Matille lensi monenlaisia ajatuksia mieleen. "Mitä jos nyt olisi koettaa puhua Helalle siitä purkamisasiasta. Nyt olis' sopiva tilaisuus, kun hän on aivan yksinään. Nyt ei kukaan saisi aikeistani tietoa, vaikka huonosti onnistuisikin. Kyllä sitä nyt täytyy koettaa ... kävi miten kävi."

Vielä vähän aikaa asiata aprikoituaan nousi hän vuoteeltaan, pisti naulasta uuden nutun päälleen, koputti piipustansa entiset porot pois ja pani uuden tupakan palamaan. Näin varustettuna longotti hän hiljaan tuvan ovea ja pistäytyi porstuaan. Oikein käsi vähän vavahteli Matilla, kun hän pimeässä porstuassa etsi vierastuvan oven rautaa. Viimeinkin tapasi hän raudan kouraansa ja siitä nostamatta aukasi hän oven, joten se ei ennättänyt yhtään narahtaa ja hän hiljaa paljasjaloin, Helan huomaamatta, pistäysi tupaan. Ovea kiinni perässään vetäessä se kumminkin vähän rusahti, josta Helka säpsähti ja loi kerkeästi ruskeat terävät silmänsä ompeluksesta tulijaan.

— "Ka, Mattihan se on! Oikein pelästyin. Luulin, että kuka ihme sieltä näin myöhään tulee. Yhäpä sinä vielä valvot?" ... sanoi Helka.

— "Vieläpä sinäkin valvot" ... vastasi Matti.

— "Minullapa onkin kiire. On vielä monta paitaa ommeltava ja vielä muutakin tehtävää ennen häiden tulemista."

— "Vai niin! Vai kiire sulla on" ... sanoi Matti ja istui peräpenkille lähelle Helkaa.

— "Kiire on. Kun päivällä pitää vielä käydä muussa työssä, niin täytyy sitte näin myöhää yöt valvoa."

— "Mutta eikös noita nyt sopisi jättää?"...

— "Häitäkö myöhemmäksi?... Eikö mitä... Ei se passaa. Nytkin ovat jo huonot ilmat, ammo jos jätettäis häät vielä tuonemmaksi, niin sitte tulisivat pidettäväksi sellaisten röntseiden aikana, ettei pääsisi kulkemaan hevosella eikä veneellä sillä huonolla tiellä."

— "Ei pidä jättää myöhemmäksi, vaan tykkänään pitämättä."

— "Pitämättä! Sepäs nyt olis' vasta ensimmäinen kumma. Pitäväthän nuo häitä köyhemmätkin. Simo nyt ei jättäis häitä pitämättä, vaikka mikä olis'."

— "En minä sitä tarkoittanutkaan, vaan että jättäisit pois koko menohommasi ja purkasit koko kaupat Simon kanssa."

— "Voi kuinka hupsit! Mistäs minä sen paremman menopaikan saan?"

— "Vaikk'ei menopaikkaa — niin jotai muuta. Onhan sitä miehissäkin valitsemisen varaa."

— "Mikäs sitte Simolla on. Eikö hän ole rikas, suuri ja komea..."

— "Olkoon vaan, kun sinulle siitä piisannee, saattaa ollasi Simo hyvä mies, niinkuin sanoit. En minä häntä akkojen lailla panettelemaan rupeakaan. Olkoon vaan hyvä mies rauhassa minusta nähden."

— "No mitä sinä sitte semmoisia horajat purkamisia ja muita..."

— "No minä sanon suoraan aikeeni, ilman mutkistelematta. Minulla on näet aina ollut mielessä, että eiköhän tulisi meistä pariskunta. Oikein pelästyin, kun kuulin Sillankorvassa, että sinua kuulutettiin ja Simon kanssa. Niin nyt minä päätin sinulta itseltäsi tulla kysymään, eikös sopisi sinun purkaa Simon kanssa koko kaupat ja ruveta vaikka minun kanssani yhteen tuumaan."

— "Pyhhyh...! Maantielle sinun jälestäsi juoksemaan, hyvän talon eholla. Kaikki ihmisethän minulle sitte nauraisivat."

— "Kyllähän minulla ei ole taloa, vaan ehkähän tuo saataisiin, kun ahkerasti yhdessä pyydetäisiin. Johan sitä aluksi sentään olisi vähin entisiä pyydettyjäkin."

— "Elä veikkonen virka mitään koko semmoisista asioista, ei siitä koskaan voi kumminkaa tulla mitään."

— "Vai ei koskaan ... ei koskaan!" ... sanoi Matti raskaalla painolla ja meni pöydän viereisen ikkunan luo ja katsoi pimeään myrskyiseen syysyöhön.

— "Niin muuttuu maailma" ... ajatteli Matti... "Eilen oli kirkas auringonpaiste, nyt synkkä myrskyinen pimeys. — Niin se ilmain muuttuu. Se muuttuu kuin nuoren tytön mieli..."

Pettyneenä toiveissaan hiipi Matti hiljaa toiseen tupaan. Pani nuttunsa naulaan ja piippunysänsä pääalaslaudan alle ja rupesi vatsalleen tilallensa. "Niin muuttuu maailma" ... ajatteli hän vielä, kunnes rauhoittava uni päästi hänen murheellisen mielensä virvoittavaan lepoon.

VII.

Pulskat läksiäiset piti Korpelan Eerikki ainoalle tyttarelleen. Pulskemmat sentään olivat häät Pullissa, Simon kotona. Siellä oli viinaakin niin runsaasti, että yksi häävieraista sen kyllyyteen henkensäkin heitti.

Tämmöisillä juhlamenoilla Helkaa vihittiin Pullin talon emännäksi. Nyt hän oli päässyt toiveensa perille. Hän oli itsevaltiass talossa. Käskettävänä ei hänellä kumminkaan ollut enempää kuin yksi piika ja yksi renki. Eikä heillä muuta tarvinnutkaan pitää, kun "huusholli" oli jotenkin pieni. — Olisi siinä tullut rengittäkin toimeen, jos isäntä itse olisi pysynyt kotosalla ja tehnyt työtä. — Viljaa olisi aina piisannut omiksi tarpeiksi, oman maan kasvusta, jos ei olisi myöty. Simo kumminkin aina möi ja osti, kuten kauppias ainakin. Niin se oli eläintenkin laita. Välistä oli sata määrä lehmii, välistä taas ei ollut läävään asiaa lehmien tautta. Ei se Simo malttanut kauvaa yhdellä hevosellakaan ajella, kauppa sitä täytyi silläkin tehdä.

Kartano oli hänellä sentään liiaksikin suuri, verrattuna pieneen maanviljelykseen. Läävärakennus oli kivistä ja suurempi monen suuren talon läävää. Tallia, liiteriä ja muita sen semmoisia oli lukemattomia, siellä täällä kartanoa. Mahdottoman suuri katos levitteli räystäitään tuvan räystääsen asti. Sauna oli pihassa tuvan rinnalla rappusilta parin harppauksen päässä. Tupia oli kaksi. Toiseen tupaan oli laudoilla salvattu, paikkakunnan tavan mukaan, kamarin tapainen kölsä, missä isäntä ja emäntä makasivat ja missä isäntä salaisimmat kaupansa teki ja konjakki ryyppyjään "litkoiksi" tarjoili. — Semmoinen se nyt oli se Helan uusi koti, johon hän oli niin ikävällä halunnut.

Oudolta oli kumminkin Helasta ensimmäiset viikot uudessa kodissaan tuntunut — Itse piti tietää lehmien lypsyn aika ja ylösnousu, ei ollut äitiä enää kylestä nykäsämässä. Ja olivat hänelle vähässä ajassa monta kertaa juotunut mieleen äitinsä sanat: "hyvä on lapsen lassa olla, kun on vanhempi varana." Tässä vähässä ajassa hän jo tuli huomaamaan, että totta se äiti olikin sanonut; "ei se vanha valetta hauku." — Olipa oikein ikäviksi alkaneet Helasta päivät käydä. Kaikki oli siellä toisenlaista, kuin entisessä kodissa. "Toisin ukset ulvaisivat, sanoivat sarananrauat". — Kun vaan porstuan kynnyksestä sai jalkansa ulos, niin siinä ne lehmätkin jo odottivat lypsäjätänsä. Rappusia ei ollut "tupasiinkaan", joten niiden lakasemisesta ei tarvinnut vaivaa nähdä, mikä entisessä kodissa oli ollut Helalle jokapäiväisenä työnäkin. Yhdellaista likamertä oli porstuvan ovesta läävään asti. Sepä olikin syysaikoina konstia, päästä tuvasta läävään ja sieltä pois saappaitaan menettämättä.

Oudointa kaikista oli Helan mielestä se alituinen "tsaijun" juonti. Ei vettä keittävästä päässyt. Konsa juotiin minkin kaupan harjaksia. Konsa taas joku kaupan tekijä tahtoi isäntää kestitä "tshaijullaan". Sepä Helasta sentään kumminta oli kun ihka naapurin miehet tulivat kotoaan ja sanoivat: "paaks' emäntä 'tshaijuvettä' varistumaan". Eikö heillä ollut yhtä hyvä kotonansa juoda "tshaijuuan"? Ei se

Helka olisi ensin viitsinyt heiltä rahaakaan ottaa, kun ei tiennyt heidän tapojaan; sanoi vaan että pitäähän sitä senverran naapurille ilmankin tarjota. Mutta kun ne hyvin vaan tarjosivat ja sanoivat, "että ottavat ne muutkin", niin sitte se Helkakin otti rahaa ja sanoi, että "eihän sitä sitte osaa muodista pois olla". — —

Pianpa se Hella sentään perehtyi uuden kotinsa tapoihin. Vuoden parin perästä ei enään huomannut hänen entisiä tapojansa nimeksikään. Entinen sananlasku, että "maa painaa mukaisekseen" näytti tässäkin kohden paikkansa pitävän. — Ei se Helka enään pitänyt minään kummana sitä alinomaista "tshaijun" juontia, vaan antoi rauhallisesti pöydän olla märkänä aamusta iltaan asti. Pyyhinriepu ei enään tehnyt tehtävänsä.

Pian hän perehtyi kaikkeen talouden hoitoonkin, joka yksinomaan jäikin hänen huoleksensa, Simo kun enimmäkseen ajat oli kauppamatkoillaan. Milloin oli kotonakin, joka tavallisesti oli hyvin lyhyt aika, niin se aika meni hänellä levätessänsä ja päätä selvitellessä, kun se oli välistä harjakaisia juodessa liaksi kihajamaan ruvennut. Senvuoksi täytyi Helan pitää huoli kaikista talouden askareista. — Ja kyllä hän oli pitävänäankin. Hän tiesi kyntämiset, niittämiset, leikkaamiset, puimiset, kerrassaan sanottuna — kaikki mitä pienessä talossaan on tehtävää. Hän käski piikaa, renkiä, palkkasi päiväläisiä konsa niitä oli tarvis ja usein tarpeettakin. Paljon hänellä piti olla työväkeä, sitte se näytti hovilaiselta. Olipa niillä sitte työtä tahi ei. "Yhennepäin on yhden jäljet", sanoo sananlasku. Niin se oli Helankin. Ei hän yksinään jokapaikkaan ennättänyt, Sen vuoksi ei ollut mikään kumma, jos palvelijat ja päiväläiset ottivat vähän pitemmän puolipäiväislevon, tahi jättivät joitakuita viisikoita tahi kuhilaita talven alle tahi unhottivat nurmen reunat haravoimatta. — Niin se Helka hoitaa resusi taloan, syöttäen monet kuukaudet päiväläisiään, vaikka niiden työ ei vastannut syönnöksiäänkään, ammonka sitte vielä kallista palkkaa.

Simo se koitti hommata rahaa omiin, sekä talon asioihin. Jos ei kauppa auttanut, niin sitte hän otti velaksi lisää. Puuttua vaan ei saanut, se oli tarkoitus. Kyllä hän olikin koittanut ahkerasti hommata. Omain sanojensa mukaan olisi häntä luullut miljoonien omistajaksi. Kauppaa hän teki — vaikka mitä. Ei ollut hänellä sellaista tavaraa, mitä hän ei olisi raatsinut myödä, eikä muilla taas semmoista, mitä hän ei olisi ostanut. Jos kuka myyksenteli hänelle vaikka vanhoja rukkasiaan, variksia, harakoita tahi koiranraatoja, niin ei hän sanonut: "en huoli". Vaan hän kysyi aina: "mitä se maksaa?" Kun hän tällä tavalla osteli kaikellaisia roskia, niin arvaa sen, ettei hän parempia tavaroitakaan jättänyt ostamatta. Sillä tavoin oli hän usein ostanut suuret summat tavaroita, jotka muille eivät kelvanneet ilmankaan, sen vähemmän niistä kukaan olisi rahaa maksanut. Tämöisestä ajattelemattomasta kaupasta oli tietysti seurauksena, ettei kaupankäynti ollut läheskään niin tuottava, kuin Simo vaimolleen ja rahanlainaajilleen uskotteli.

VIII.

Jo olivat Simo ja Helka kappaleen toistakymmentä vuotta yhdessä elää retuuttaneet. Siinä oli aikaa jo kylliksi näyttämään heille monta vilua ja varia, monta ylä- ja alamäkeä. Olipa heille jo perhekin lisääntynyt kahdella hengellä. Kaksi poikaa heillä oli. —

Helan vanhemmat olivat jo kuolleet. Helka oli saanut yksinään periä kaikki heidän perunsa. Helka oli pyytänyt Simoa lähtemään asumaan hänen entiseen kotiinsa, vaan ei Simo ollut siihen tyytynyt. Simo oli myönyt kaikki tavarat ja tilan huutokaupalla. Korpelan entinen renki Matti oli ostanut tilan sekä enimmäkseen tavaroistakin. Simo oli appivainansa perinnön muuttanut rahaksi senvuoksi, että hän olisi muka niillä rahoilla voittanut kaupassa tuhansia, vaan voittamatta ne tuhannet sittenkin jäivät.

Oli kirkas Heinäkuun päivä. Aurinko paistoi oikein polttavasti maan pinnalle. Paljainjaloin kävellessä tuntui kuinka kivet kuumensivat jalkapohjia, ja jos niille olisi vettä roiskannut, niin varmaankin ne olisivat surahtaneet juuri kuin löylykivet saunanuunin päällä. Ei tuulen löyhäystäkkään liikahtanut. "Riihkalliolla" seisova pihlajakin oli kuumuudesta nääntymäisillään, kun ei jaksanut edes lehteänsäkään heilauttaa. Lampaat liehmosiivat suuressa "syräpässä" tallin kupeella siimeksessä. Siat "posasivat" kujasilla olevassa rapakossa, kastellen konsa kumpaakin kylkeänsä likavedessä. Simon uskollinen tupavahti "Moltzik" oli mennyt aidan alle siimekseen, jossa se kääpäleinsä päällä laamallaan loikoi, kieli pitkälle ojennettuna. — Heinäväki paitasillaan käänteli pitkävartisilla harovillaan heiniä polttavaan auringon paisteseen päin. Heinät käännettyään rupesivat he aina istumaan karheiden viereen haravan varrelle, odottamaan heinien kuivamista. — Pullin isäntä ja emäntä joivat tuvassa puol'päiväskahviaan, jutellen talon asioista.

— "Etkö sinä nyt" ... alkoi Helka laatia Simolle ... "vois mennä sinne heinänumelle, jotta saisivat

viimeinkin ne heinät latoon, kun tänäpäivänä on niin pouta. Koko maantienvars'-niitty on karheella... Jos siellä ei ole ketään mukana, niin eihän ne vetelykset saa mitään toimeen. Minä en tästä nyt joutais, kun on leivänpaistot ja kaikki muut hommat."

— "Eihän tästä oikein joutais kenkään, vaan jos nyt kerran sentään lähtenee käymään tänä kesänäkin nurmella."

Sinne se Simo sitte meni, sinne heinänurmelle kerran. Vähän kädellään heiniä kopastuansa käskei hän ensimmäiseksi käännettyjä karheita panemaan jo latoon. Jo jätti hänkin nutun pois päältään ja alkoi käydä mättämään yhden päiväläisen kanssa heiniä latoon, kun toiset silläaikaan olisivat koonneet. Mutta samassa ajaa pölyytti maantietä myöten kauppias Huima ladon kohdalle, ja kun hän huomasi Simon heinähanko kourassa, pysäytti hän hevosensa ja huusi: "johan nyt on ilmonen kumma, kun isännän pitää olla itsensä heinää mättämässä, eikö nyt enään muita työmiehiä ole talossa?"

— "Enhän minä tässä mättänytkään" ... kiirehti Simo sanomaan ja astui aidan viereen Huiman luokse ... "tulit vaan muuten katsomaan heinäväkeä... Mistäs sinä tulet?"

— "Pietariahan tuota piti taas käydä katsomassa. — Sinuahan ei ole näkynyt koko Pietarissa enään moneen aikaan. Johan sinä olet kovin siihen suuttunut."

— "Jo suutuinkin tässä keväällä 'maaslitsan' aikana koko Pietariin, enkä tiedä jos leppynen enään koskaan, kun varastivat minulta kaksi hevosta ja vähän rahojakin. Sitte viskaalin pakanat veivät vielä 'tshaijuja' noin tuhannen ruplan arvosta. En ole nyt käynyt sen koommin koko kylässä... Mitä tavaraa sinä veit?"

— "Oli vähän muuriaisien munia."

— "Mitä ne vielä maksavat?"

— "No virk'elä mitään, niillä lähtee nyt sen verran, minkä vaan älyää ottaa..." sanoi Huima, vaan hyvin hiljaan, ett'ei heinäväki olisi kuullut.

— "Vai on ne nyt niin hinnassaan," ... sanoi Simo, hänkin melkein kuiskuttamalla.

— "On niillä hintaa! Nyt minä lähden taas ostamaan... Etkö sinä tiedä, mistä sais varman miehen ostamaan tuolta etempää Suomesta?"

— "Enpä tiedä... Kyllä sitä tähän aikaan on vaikea semmoista miestä saada."

— "Etkö sinä Simo käy minun kanssani yhteen kauppaan? — — Käy pois! Sittehän meitä jo olisikin kaksi."

— "En tiedä — — Tokkopa tuo maksanee..."

— "No, nyt elä virka mitään, tiedänhän minä, kun juuri tulen hintojen luota. Eihän sitä ole ehkeä arvelemistakaan, jotta se ei maksaisi vaivoja... Sinulla taas rahoja on kyllä, ne seisovat vaan jouten; joutashan niitä vähän liikutella."

— "Kyllähän rahaa on! Eihän siit' olekaan mitään, vaan kuinka tosiaankin..."

— "Lähde vaan pois, mitäs turhaa sinä ... eihän tämä nyt ota, jos ei annakkaan."

— "Lähe meille, niin sittepäähän päätetään."

— "En minä jouda ... nyt pitää näet liikkua. Silloin pitää ottaa konsa annetaan."

— "No lähde ryyppäämään ehkes tshaijut."

— "Et sinä lähde kumminkaan; mitä minä sinne väärään lähden suotta ajamaan."

— "No lähdetäänhän tshaijulle, ehkä minä miksi mietin..."

— "Kyllähän minä en mitenkään joutais' vaan jos häntä nyt sitte tshaijulle... Tule tänne kärrille, niin mennään sitte parvessa."

Sinne se sitte isäntä meni heinäväeltä. Nyt saivat omin "pasinein" tehdä, mitä lystäsivät. — — —

Joutuin se emäntä tshaijun valmisti vieraalle, ja isäntä toi kolkkakamarista täyteläisen viinapullon seista töröttämään tshaiju-kuppien keskelle. Siitä se Simo tarjoili vieraalleen milloin tshaijuaan, milloin kylmiä ryyppyjä. Valmistivatpa vielä oivallisia "morsku" kuppiakin, tshaijusta ja viinasta sokerin kanssa. — Siinä ryyppiessä he sitte viimeinkin päättivät ruveta yhteen kauppaan. Päättivät myöskin kumpikin

mennä erihaaroille ostamaan, että saisivat enemmän, ennenkuin muut ennättävät ostamaan. Yhdessä he sitte päättivät käydä Pietarissa myömyssä, kun saisivat enemmän ostaneeksi.

Kun "samavari" ja viinapullo oli tyhjennetty, niin sitte sitä jo kelpasi ruveta lähtemäänkin.

— "Mutta kuulehan Simo" ... sanoi Huima ja veti Simoa perästään kolkkakamariin ... "sinulla kun on liiemmaksi rahoja, niin voit antaa minulleki, jott'ei minun tarvitsisi enää kotiin mennäkkään, vaan pääsen tästä suoraan lähtemään ostoille. Ei tullut rahalompakko ensinkään kanssani. Kun lähteissäni muutin toisen palton päälleni, niin en kuolemaksenikaan muistanut muuttaa lompakkoa tämän palton 'karmantoon', vaan se jäi kun jäikin kotiin."

— "Eikö sinulla ole yhtään rahaa? Sanoithan tuolla maantiellä olevasi menossa muuriaismunan oston, etkä aikonut tulla täällä käymäänkään. Mistäs sinä silloin olisit rahat saanut?"

— "Minä näet luulin, että lompakko on karmannossani, mutta kun nyt kopasin karmantoani, niin eihän mitä missä... Anna nyt, velikulta, minulleki rahat, jott'ei minun tarvitsisi turhaan mennä ajamaan neljääkymmentä virstaa väärää."

— "Mitä neljääkymmentä?... Eihän tästä tule ympäriseenkään jos kaksikymmentä kaikkiaan. — Mutta toistakseen voinhan tästä sentään antaaakin. Onhan tässä nyt rahoja. Paljonko sinä luulisit tarvitsevasi?"

— "Kunhan nyt sataa seitsemän, kahdeksankin ottaa mukaan, niin ehkäpä siitä jo alkaa tullaki."

Kahdeksan sataa ruplaa luki Simo Huimalle, ja sitte he läksivät ostolle, kumpikin eri suunnille.

IX.

Kesän ihanuus oli kadonnut. Marraskuun kolkot illat olivat tulleet kesälämpimän sijaan. Pakkanen oli yöllä kuivannut kaikki syksyn sateista syntyneet likarapakot. Lionnut maa oli jäänyt kovaksi. Kylmä itätuuli puhalteli pitkin kovaksi kylmettynyttä maantietä. Kauhaksi kuului hevosten jalkain kopse ja "telekoiden" jyminä, kun pitkät jonot "liuhkin vetäjiä" ajoi Pietariin päin. Oikeinpa rupesi nenä punaseksi tulemaan maitomiehiltä "koslalla" istuessa, kun kylmä tuuli puhalteli vasten naamaa. Oikein se vilu pyrki muuta ruumistakin karsimaan. Vaan kun Tarpeen torpassa vähän lämmitti rukkastaan ja pienen lämmitöksen sydänalaankin viskasi, niin sitte sitä jo ajoi ihkailmojaan, ettei tarvinnut kuin muutamassa "hartshonassa" pistäytyä koko Pietarin välillä.

Kylmä se oli ilma Pietarissakin. Kaikki "napulherrat", joilla ei ole varaa hankkia itselleen turkkia, mennä viilsivät kylmän kynsissä melkein juoksujalassa katuja pitkin, kädet taskuissa, palton kaulus pystyssä ja pää kyyryksissä olkapäiden välissä. Rikkaat sitävastoin istuivat huolettoman näköisinä "kaleskoissaan", supiturkkiensa sisässä, ajaen vinhasti eteenpäin, ettei pyörätkään ennättäneet kolista kivikadulla, vaan mennä lipasivat juurikuin saippuoitetulla laudalla. — Maalais-ukot taas seisoivat torilla heinä- ja olkikuormiensa vieressä, lyöden rukkastaan yhteen vuorotellen edessä ja takana ja naksautellen kylmyneitä kenkäänsä kärkiä kantapäitään vasten. Jos ostajat kauvemmin viipyivät, niin eipä rukkasten ropistaminen ja varpaiden kopistaminen yksinään kyennytkään kylmää karkoittamaan. Vaan kun tuohikontista otettiin pitkäkulkunen ja sitä vähänaikaa suun edessä pulputettiin, niin sittepä se sydänkäpy alkoi tuntua lämpymältä ja siitäpä sitä lämmintä alkoi virtailla muihinkin ruumiin osiin, aina nokkaan asti.

Pienet, verkapäälyksiset, mustalla lammasnahkalla reunustetut turkit päällä astuivat Pullin Simo ja kauppias Huima tuoltapuolen Nevan uutta siltaa myöten Koisaaren puolelle.

— "Kyllä tänä kesänä läks' rahaa munilla. Perhana jos meistä vaikka kumpanen miten tahansa olisi tehnyt työtä, niin eipä olisikaan tällä haavaa tuhattakahtasataa ruplaa 'sumasniekassamme', niinkuin nyt on. Ja mitä meidän ruoka ja kyydit ovat tehneet? Saapi hyvästi lukea niille, vaikka nyt pienimmänkin laskun mukaan, kolmesataa ruplaa. Tulemme siis kaikkiaan tänä kesänä saamaan tuhatta viisisataa ruplaa puhdasta voittoa mieheen. Aatteles sitä!" ... sanoi Simo.

— "Nätti summa. — Eihän sitä millä helkkarin työllä olisi saanut kokoon semmoista summaa. Sen hankkimiseen työllä olis' mennyt koko meidän pieni ikä" ... tuumasi Huima.

— "Ei se olis' ollut suur' mennessänsäkään... Mutta nyt on ihmeen kylmä ilma... Eikös lähdetä johonki hotelliin ottamaan vähän lämmitöstä."

— "En suinkaan minä ole vastaan" ... sanoi Huima... "Voitkin panna nyt kaupan loppiaisiksi oikein hyvät juotot, kun minä sain sinua näin hyvään 'arpiettiin.' Ilman minutta olisit heinänurmella kukaties tänäkin päivänä, etkä olis' tiennyt koko muuriaismunan kaupasta niin mitään."

— "Elä lörpöttele! Heinänurmella minä en ole käynyt iässäni. Silloin satuin olemaan siellä katsomassa vaan työmiehiä. Kyllä minä olisin mennyt muuriaismunan ostoon ilman sinuttakin, jo minulla oli se vähän mielessä, kun vaan olisin kerinnyt... Sinunhan pitäisi panna minulle juotot, se olis' ehkes vähän asiaa. Kun läksimme ostoon, niin sinulla ei ollut rahaa niin kopekkaa, mutta nyt olet minun rahoillani voittanut tuhatkaksisataa ruplaa."

— "No minä sitä en kitkailekaan; sen tulet saamaan ja oikein Koisaaren paraimmassa hotellissa" ... pöyhkeili Huima.

— "No en sitä kiellä minäkään, jos niikseen tulee" ... sanoi Simo vähän nenästyneenä.

— "Kyllä tuo sinun kannattaisikin. Huokealla nuo sinun rahasi ovat saatukin. Entinen Korpelan isäntä teki työtä yöt ja päivät ja nyt ne hänen vaivannäkönsä joutuivat kaikki sinun taskuusi, joilla nyt sinun on kyllä mukava herrastella."

— "Ei nämä rahat kaikki ole niitä. Oli minulla itsellenikin — — —"

— "Mennäänkö tähän, tässä on siisti hotelli?" ... kysyi Huima Simolta seisattuen erään kartanon eteen.

— "Yhdentekevä ... mennään vaan."

Sisään astuivat sankarimme ja menivät istumaan suureen saliin eräälle suurelle sohvalle, jonka edessä oli iso pyöreä pöytä. Pienempiä pöytiä ja niiden ympärillä pehmeitä tuolia oli asetettu ympäri huonetta. Keskellä seiso i iso urkujen tapainen soittokone, joka viritettynä itsestään soitteli useampia kappaleita.

— "Mitä sinä parhaiten tahdot, niin minä sitä kutsun" ... kysyi Huima.

— "Yhdentekevä minusta ... kutsu mitä tahansa."

— "Minä kutsun viiniä ... eihän nyt vielä ole konjakin juontiaika."

— "Kutsu vaan."

Kaksi viinipulloa hän kutsui. Sitte he siinä kilistelivät, maistelivat ja taas kilistelivät kaupan loppiaisiksi ... ynnä muuksi.

— "Kuules kauppaveli" ... sanoi Simo ja otti Huimaa kaulasta kiinni ... "mitäs me nyt käytään hommaamaan, kun tulee talvi?"

— "Enpäs tiedä."

— "Talvisaikana ei juuri muu kauppa vetele, kuin kontrapantin veto. Käydään vetämään tänne suolaa, sitsiä ja rommia ja täältä viemme Suomeen sokuria ja tupakkaa, niin kyllä lähtee rahaa. Me olemme varmoja miehiä, kylme jaksamme tapella viskaalien ja 'obessikkain' kanssa..."

— "Kyllähän sillä tavalla lähtee rahaa, jos vaan onnistuu..."

— "Se onnistuu, se on tietty... Kippis nyt! Siihen se loppuikin... Sen verrankos sinä raahisit pannakin?"

— "Kyllä sitä saadaan lisää, jos vaan tarvitaan. Mitä lajia sinulle vaan pitää."

— "Tuota nyt, si ... itä mitä he ... erratkin juovat. Mitä se on?"

— "Samppanjaako."

— "Niin, niin! justii sitä, sitä sanp ... pankaljaa" ... sanoi Simo. Häntä alkoi viini vähän nikottamaan ruveta.

— "Kaksi pulloa samppanjaa" ... huusi Huima... Ei siinä kauvan viipynyt, kun ne olivat pöydällä.

— "Anna sen hoikkakulkun vaan pulputtaa... Tässä on poika Tuutarista, jok'ei likkoi pelkää ... hih! meidän pojat, sa ... ankkaljaa vaan, niinkuin suuret herrat."

— "Johan sinä tässä lauluksi käyt panemaan" ... sanoi Huima ja kaatoi Simon lasin täyteen, vaan omaansa ainoastaan pienen tilkan, kun hän ei ollut entistä juonut kaikkia pois. Niin hän teki alusta asti.

— "Sen sinä tiedätkin että tässä 'kolovassa' on vähän muutakin kuin"...

— "Kyllä näyttää olevan... Sinulla on hyvä laulunääni."

— "Onhan se .. e minulla."

— "Mikäs pojan on laulella, kun heliä on ääni. 'Nättiä likkoja valita, kun lavia on lääni' ... kuulit sinä?"

— "Kuulin! kyllä välttää."

— "Niin! sen pitää välttää, minä luulen sen, että se välttää."

Kun Simo ja Huima olivat alkaneet juominkinsa, niin oli kohta heidän jälestään tullut samaan huoneeseen eräs venäläisen herrasmiehen näköinen mies. Se kutsui pullon olutta ja rupesi istumaan pienen pöydän ääreen, vastapäätä sankariamme, Siinä hän istui ja ryyppi oluttaan ja kuunteli Simon ja Huiman tarinoita kauppahommistaan ja rahoistaan y.m. — Viimein meni vieras heidän luoksensa ja rupesi myöksentelemään heille suurta summaa sokeria. Hän sanoi itsellään olevan suuren sokurimakasiinin Pietarporin puolella ja sanoi myövänsä paljon halvemmalla, kuin muut kenkään. — Siinä kauvan aikaa tingittyään sopivat he Simon kanssa viimeinkin. Sata tynnöriä Simo osti ja antoi viisikymmentä ruplaa "satankkoa" jo myöjälle käteen. Kaupan synnyttyä alkoivat Huima ja venäläinen pyytää Simoa panemaan harjakaisia. — Eipä niitä nyt paljon tarvinnut tinkiäkään, kun hänellä jo oli entistä hyvästi yläkamarissa. Hän sanoi vaan:

— "Sen te tiedätte, että tässä ei olla mitään naukumaijan poikia... Kantakaa tuo pö ... öytä täyteen sa ... ankkaljaa, viinaa, kolja ... attia ja mitä tahtojaan ... kyllä pumasniekka vastaa" ... sanoi hän ja koputti rintaansa rahakukkaronsa kohdalta.

Ei siihen tarvinnut kahdesti käskeä; kohta oli pöytä täpösen täynnä kaikenlaisia pulloja.

Siinä he sitte kolmen miehen maistelivat ja taas maistelivat, milloin mistäkin pullosia. — Taas pani Simo lauluksi ja rupesi jaloillaan tahtia lyömään, mutta varomattomuudessaan kolautti hän polvellaan pöytään, niin että se pulloineen päivineen kaatui Huiman ja venäläisen päälle. Siitä venäläinen suuttui ja alkoi haukkua Simoa kaikilla siivottomilla sanoilla.

— "Ole laskematta matikoitasi, tahi muuten saat korvapuustin" ... sanoi Simo.

Venäläinen ei siitä varoituksesta paljon välittänyt, vaan yhä kiivaammin haukkui häntä. Nyt ei enää Simo kärsinyt moista koiran päiväläistä, vaan paukkasi venäläistä korvalle, että se kerrassaan kupertui lattialle, mutta siitä puhdista rumautti hän itsekin maahan. Siellä lattialla ne taas pääsivät yhteen ja rupesivat ankarasti mylläköimään ja ties mitä he olisivat tehneetkään, jos ei hotellin palvelijat olisi ennättäneet väliin.

Kun Simo parhaallaan telmusi venäläisen kanssa, niin Huima näki parhaaksi sillä aikaa luikahtaa takaovesta ulos. Kadulle päästyään hyppäsi hän ajurin kärryihin ja ajoi rautatien asemalle. Juna oli juuri lähtemäisillään Suomeen. Hän parhaaksi ennätti siihen ja pääsi siten menemään matkaansa.

Hotellin palvelijat asettivat tappelijat. Simon täytyi maksaa kaikki juomat, kun Huima oli kadonnut, sekä rikkoutuneet astiat ja vielä kymmenen ruplaa venäläiselle sovintoisia, kun hän ei Simoa jättänyt poliisin käsiin.

Sitten viekoitteli venäläinen Simon kanssansa katsomaan ostamiaan sokureita. Isvossikalla ajelivat he siksi, kunnes tuli pimeä. Sitten vei hän Simon erään kartanon luokse ja sanoi siinä olevan makasiininsa. Mutta pyysi kumminkin Simoa tulemaan ensiksi hänen omaan asuntoonsa, jossa hänkin puolestaan tahtoi tarjota harjakaisia. Simo kun oli jo melkein älytön, niin hän myöntyi siihenkin. Venäläinen vei Simon pieneen kamariin, missä ei ollut mitään muita huonekaluja, kuin yksi rautasänky, ränstynyt pöytä ja kaksi hajallista tuolia. — Saatettuaan Simon sinne, meni hän toiseen huoneeseen ja toi sieltä toisen miehen kanssa koko korillisen ollutta. Niitä he rupesivat sitte juomaan. Mutta eivät ennättäneet juoda kuin kaksi pulloa, kun Simon tuolista yksi jalka nurjahti pois sijoiltaan ja Simo kupertui lattialle. Siihen hän nukkuikin ja kuorsata rutisi niinkuin juopunut ainakin. Kun Simo maata törräsi lattialla tiedottomana, niin otti venäläinen häneltä kaikki rahat pois, sekä saappaat jalasta ja turkin päältä ja kantoi toisen kumppaninsa avulla Simon ulos kadulle — — —

Aamulla kun Simo heräsi, niin tunsu hän olevansa kovalla lattialla seljällään. Vaivaloisesti sai hän silmänsä auki. Ajatukset olivat hänellä niin sekaisin, ettei hän kuolemakseenkaan muistanut, missä hän viimeksi oli ollut ja milloin hän oli tähän joutunut ja missä hän nyt oli. Se kaikki tuntui hänestä arvoitukselta. Hän koetti nousta kompuroida ylös, paremmin tarkastaaksensa olopaikkaansa, vaan ei

siitä yrityksestä tullut mitään. Pää ei ensinkään tahtonut ottaa noustaksensa. Sitä viilasi juuri kuin olisi veitsellä leikannut, kun vaan rupesi ylös pyrkimään. Kun ei päässyt ylös, niin hän pyörähti vatsalleen. Mutta silloin alkoi niin pahasti kiertää aina mahanpohjasta asti, eikä heittänyt ennenkuin piti useamman kerran vahvasti ylenantaa. Se helpotti vähän päätäkin. Siinä kauvan lojottuaan onnistui hän viimein pääsemään istualleen lattialle, vaikka päätä vielä hyvin leilutteli. Silmät pimenivät ja korvat alkoivat soida ja huone tuntui pyörivän hirmuista vauhtia. Vähän kumminkin alkoivat silmät selvitä, vaikka päässä kävi yhä vielä sellainen luske, juurikuin halkoja olisi sahattu. Siinä hän nyt katseli ympäri huonetta ja huomasi ylhäällä maasta olevan ikkunan, jonka eteen rautainen ristikko oli naulattu. Nyt hänelle paikalla selvisi, missä hän oli niin hyvään talteen korjattu. Rahat juolahtivat ensimmäiseksi hänen mieleensä. Kopasi taskuansa — eihän mitä missä. Rahat oli viety. Tarkemmin itseään tutkittuansa huomasi hän olevansa sangen kurjassa tilassa. Ei ollut turkkia, ei kenkiä. Nenä oli hirmuisen kipeä ja turvonnut niin suureksi, ettei tahtonut kouraan sopia, kun hän sitä koetti. Raamuja ja naarmuja oli kosolta kasvoissa ja käsissä... Hattu oli vähän etempänä lattialla. Sen hän otti sieltä ja pisti päähänsä käyden odottamaan tulevaa tuomiotansa, ajatuksissaan katkerasti kiroten venäläistä, jonka hän varmaan tiesi rahojensa ottajaksi. Kovasti hän oli vihoissaan Huimallekin siitä, kun jätti hänet yksinään. Jo suuttui itseensäkin, eikä ilman syyttä ja ihmetteli, miten hänen piti tulla niin hölmöksi ja uskoa mokomaa "masurniekkaa."

Siinä hän istui karvaalla mielellä siihen asti, kunnes vahtimies tuli häntä noutamaan pois. Nyt oli Simo vähällä päästä ruununkyydillä Viipurin kautta kotiinsa, mutta kun hän osasi hyvästi venäjän kielellä selittää asiansa ja kun hänellä oli passi, niin laskettiin hän kumminkin omin neuvoin menemään kotiansa.

X.

Jo oli pitkä aika kulunut siitä, kun Simo palasi onnettomalta matkaltaan. Hän oli tavannut Pietarissa erään naapurinsa miehen, jolta sai lainaksi rahaa, millä osti saappaat itselleen. Sen miehen kyydissä hän oli päässyt kotiinsakin. Onneksi se olikin, että sai naapuriltaan apua, sillä talvi alkoi tulla minkä ennätti ja Simolla ei ollut saappaita. Pietarista he läksivät kärryillä, vaan loppumatkaksi täytyi heidän reki hankkia, kun lunta satoi oikein talveksi asti.

Ei Simo antanut kotonaan paljon mitään selvää kaupastaan, vaikka Helka oli häneltä monesti kysynytkin. Oli vaan sanonut Helalle:

— "Mitä sinä aina utelet, miten minun kauppani onnistuu, enpäs minä utele sinun asioistasi."

Siihen se Helkakin sitte jätti utelemisensä ja arveli: "mikäs niillä kaupoilla ... hyvästihän ne menevät."

Niin meni muutamia viikkoja, ett'ei toinen kysynyt toisensa asioita, elää jähötettiin vaan ilman turhitta neuvotteluitta, huolitusta ja hopuitta. — Ei he sentään missään vihassa eläneet. Kyllä he puhuivat kaikista muista asioista, vaan omista asioistaan eivät he virkkaneet mitään.

Eräänä talvi-iltana istui Helka kolpitsalla vokkinsa ääressä. Simo loikoi sängyssä seljällään, kädet taivutettuina ristiin niskan taakse, pääalaseksi. Vaivaloisesti palavan päreen tumma liekki loi himmeää valoansa savusta mustuneeseen tupaan. Ritsk ... ratsk ... pani päre palaisaan ja kun tuli sattui oksan kohtaan etenemään, niin silloin aina pitkiä kirkkaita tulipilliä sirisi ylä- ja alapuolelle pärettä. Pintapärekö hän lienee ollut, vai mikä? Pitkän hiilen se teki, joka vielä halkesi kaksihaaraiseksi, ja molemmat haarat kiertyivät pässin sarven tapaiselle koukerolle, ennenkuin pudota rimahivat maahan, Mikon ja pikku Simon suureksi harmiksi. Mikko ja Simo olivat Helan ja Simon lapsia. He aina iltakaudet härräsivät tulipäreen ympärillä. Milloin tyynesti katsellen päreen palamista, milloin taas pistäen palavan hiilen suuhunsa ja välistä taas kirjoitellen hiilellä uunin rintaan jos minkinlaisia kuvia ja koukeroita.

Rihma taittui Helalta kehrätessä ja tarttui harakan ympärille. Kovin ajatuksissaan se Helka nyt näytti olevankin. Ei häneltä ennen koskaan rihma päässyt katkeamaan. Pian hän selvitti rihman pois harakasta ja alkoi taas kehrätä, mutta se ei tahtonut luokastaa. Hän aina välistä unohti polkemisenkin ja silloin se liipasin alkoi koreasti loiskuttaa, Sepä hänen taas herätti aatelmistansa ja pyörä alkoi kulkea entistä vauhtiaan. — Nyt hän katkasi sen äänettömyyden, joka tähän asti oli tuvassa vallinnut ja alkoi Simon kanssa puhua minkä mistäkin asioista, ja sittepä se kehrääminenkin alkoi paremmin luonnistua. Vähin erin alkoi hän muiden puheiden ohessa kääntää keskustelua omiin talon asioihinkin. Ensin puhui hän kumminkin paljon naapurinsa asioista, kuinka paljo niillä on närtteitä ja montako

pielestä ja ladollista niillä on heinää ja miten siltä ja siltä jo alkavat heinät vässäytyä. Viimein tuli omiin asioidenkin vuoro.

— "Kuulehan Simo" ... sanoi Helka ... "ihka meidänki pitäisi ostaa heiniä lisäksi, ei suinkaan niitä piisaa keväähän asti."

— "Onpas niitä piisannut muinakin talvina, miksi niitä nyt ei sitte piisaisi? Eihän nyt ole eläimiä enempää kuin viimetalvenakaan, vielä on yhtä hevosta vähemmän."

— "Ei niitä nyt piisaa; pitää ostaa ajoissa, ennenkuin kovin kallistuvat."

— "No eikös se maantievars'lato ole vielä liikuttamatta?"

— "Vielä mitä! eihän siellä ole enään toki heinän karvaa" ... sanoi Helka matalalla äänellä, katsellen kuontaloansa.

— "Mitä! Eikö ole karvaakaan? Mihinkäs ne ovat sitte saaneet?"...

— "No, niistä elä nyt virka enään mitään... Ei se maksa enää ottaa puheeksi koko asiata."

— "No herranen aika ... enhän minä ole vielä niistä puhunutkaan mitään, kun vasta kuulenkin koko asian."

— "No kyllä ne ihmiset ovat jo kylliksi soittaneet suutansa niiden heinien tautta."

— "Miten niille sitte kävi?"

— "No se oli nyt sellaista asiaa, että kun sinä läksit muuriaisien munan ostoon Huiman kanssa, niin ne heinät jäivät karheelleen. Sinä kun läksit sieltä nurmelta pois, min ne päiväläisen venkulat menivät muka heiniä kuivatessansa niittämään ahopellolle. Mutta siellä he venkuloivat siihen asti etteivät ennättäneet panna latoon koko heiniä. Sillä tilapuolella vähän satoi, ettei niitä latoon voinut sellaisenaan panna. He hylkäsivät ne kaikki karheelleen, ei ollut edes senverran älyä, että olisivat panneet saattoloille. He luulivat, että toisena päivänä saavat ne kuiviksi ja sitte panevat latoon, vaan sittepä kävikin satamaan ja satoi koko viikon vähän joka päivä, niin ettei heinille osannut tehdä mitään. Ne tulivat sitte semmoisiksi, ettei niitä olisi syönyt minkään eläin. Minä annoinkin vetää ne sitte mudan sekaan lujamaalle... Semmoinen konsti niille kävi. Sille ovat ihmisten koiratkin vedelleet leukojaan, juuri kuin meidän eläimet jäisivät kuolemaan yhden nurmen heinien tähden."

— "Mitäpä sille taitaa... Eihän sitä vahingon veräjällä ole seisonutta... Ja mitäpä se kehenkään koskee, vaikka jättäisimme kaikki niityt tekemättä ja ostaisimme heinät."

— "Niinhän sitä luulis'... Olis' sitä työtä jokaiselle omassa turkissaan, vaan ei se tule tehdyksi. Toisen asioihin ne aina tunkeutuvat."

— "Ei auta sitte muuta, kuin pitää ruveta apetta syöttämään lehmilleki. Panee jauhoja ennen vähän enemmän, niin kyllähän se heiniä vastaa."

— "Mutta mistä sitä jauhoa pannaan? Rukiit ovat niin vähissä, että tuskin niistä piisaa ihmisillekään. — Renki Jurkka teki päiväläisen kanssa ruisnärhteen semmoiseksi, että siihen meni vesi pohjavarpoihin asti. Loman kanssa saivat nyt hajalleen. Latvoja taittelivat vähän riiheen, mitkä paikat eivät olleet niin kankeina, mutta enimmästä osasta ei ollut riiheen vietävääkään"...

— "No nehän ne ovat!... Kyllä ne on ihmisiä... Ei nyt osata närettäkään tehdä. Kyllä se on vähän paha asia. Minulla nyt ei ole vielä tässä rahaakaan käsillä, kun ovat luvut vielä pitämättä Huiman kanssa ja satuin tässä antamaan ihmisille lainaksi vähän paikkaansa. Taitaa pitää ottaa nyt vaikka Rautasen Juhanalta lainaksi rahat ja mennä viemään suolaa Pietariin, ja tullessa tulisihan siinä sokuria. — Siitä saisikin hyvästi voittoa millä saisi ostaa heiniä ja muutakin tavaraa tuolta etempää Suomesta."

— "Hyvähän tuo olisi, vaikka millä saisi, kun on tarvis."

Tähän loppui heidän keskustelunsa. Helka meni hommaamaan illallista. Simo nousi sängystään, sytytti piippunsa ja meni istumaan kolpitsan nenälle.

Seuraavana aamuna läksi Simo pyytämään Rautasen ukko-Juhanalta rahaa lainaksi. Mennessään hän vähän epäili asiansa onnistumisesta, mutta meni kumminkin, ajatellen, että "käytyähän sen näkee." — Kun Simo oikein hyvästi haastoi ja selitteli asioitansa sekä helmansa alta työnsi konjakkipullon ukon turkin alle, niin heltisi kun heltisikin sataiset ruplat ukko-Juhanan takaa, jossa ne eivät olleet missään tuulen ajeltavana. — Simo näet ei pitänyt minään sopimattomana pistää pientä valetta, missä asian haarat sen vaativat. Niinpä hän nytkin Rautaselle lateli, niinkuin vaimolleenkin oli sanonut, että rahaa hänellä olisi muka kyllä, kun vaan saisi luvut tehdyksi Huiman kanssa. Erinomaisella puhetaidolla osasi hän selittää sitä valheeksi, että ihmiset hölyivät hänellä olevan velkoja. "Jos minulla" ... sanoi hän ... "on tuhat ruplaa velkaa, niin silloin aina on kaksituhatta ruplaa saatavaa." Tämän kaiken valheesen tottumaton ukko piti totena ja antoi rahat Simolle sillä ehdolla, että hänen pitää heti maksaman rahat takaisin, kun vaan saapi sokurit myödyksi.

Nyt oli Simo rahakas mies. Nyt hän taas omien sanojensa mukaan, ei ollut köyhä eikä kipeä. Kohta palkkasi hän kolmekymmentä hevosta, sekä meni eränsen Suomen kaupunkiin ja osti joka hevoselle kuorman suolaa. Sitten läksivät he miehissä menemään Pietariin. He tuumasivat, että jäätämyöten päästään paraiten "obessikkain" huomaamatta. Sen vuoksi he eivät ajaneetkaan tavallista maantietä myöten, vaan ajoivat eränsen kylään Suomenlahden rannalla ja odottivat siinä pimeään tuloa. Ennenkuin kylästä lähdettiin jälle, niin käski Simo jokaisen varustamaan hyvän aseensa rekeensä, jos tarvis sattuu tulemaan. Jokainen totteli käskyä. Kuka lienee tehnyt itselleen oivallisen koivukurikan, kuka taas otti vaan tavallisen kangen. Muutamat ottivat puntareja, toiset tuuria, toiset taas kiiroja. Simolla itsellään oli vanha venäjän puntari. Näin varustetiuna lähtivät he sitte ajamaan jäätämyöten Kronstadtia kohti. — Jää oli kirkas, aivan paljas lumesta. Siinä oli hevosten helppo juosta. Kovasti he ajoivatkin, kaikki rinnatusten, juuri kuin sotajoukko. Vapaasti he pääsivät ajamaan. Ei mikään muu häirinyt ajoa, paitsi muutamat vanat, joista hevoset hypätä loiskahtivat ylitse, vaikka olisivat päässeet harppaamallakin. Jo luulivatkin kovin helpolla pääsneensä Kronstadt'iin, kun olivat jo muutaman puolenkymmenen virstan päässä määräpaikasta. Luulivat suotta niin kiirehtineensä ja ajaneensa turhaan hevosensa niin märiksi. Sen vuoksi he pysähtivät hevosensa ja antoivat niiden, kiivaan ajon perästä vähän huoata.

Siinä seisottaessa ja levätessä eräs miehistä huomasi Kronstadtista päin ajavan kaksi ratsastajaa. "Nyt ne pirut tulevat" ... hän kohta huudahti. Toisetkin huomasivat sen ja että vielä toista kaksi ratsastajaa ajoi ensimmäisten perästä. Kaikki ymmärsivät ilman selittämättä mitä miehiä ne olivat. Jokainen hyppäsi kiireesti rekeensä ja alkoi ajaa täyttä laukkaa Pietariinpäin. Sinne heidän täytyi kääntää suuntansa. — Ratsastajatkin näkyivät huomanneen miesten kiireen ja senvuoksi hekin kiirehtivät kulkuansa. Pian olivatkin he pakenevien kintereillä, kun näiden väsyneet hevoset eivät ennättäneetkään jättää ratsastajia. Kun ratsumiehet, jotka olivat venäläisiä tullimiehiä, "obessikkoja", olivat päässeet pakenevien rinnalle, niin käskivät he miehiä seisauttamaan hevosensa, vaan ei miehet olleet sitä kuulevinansakaan. Ajoivat vaan minkä ennättivät. Silloin yksi ratsastajista ajoi ensimmäisen kuormamiehen rinnalle ja löi sapelillaan sen vempelen, joka samassa liistoillen meni poikki, ja miehen täytyi ajaminen seisauttaa. Saman konstin tekivät toisetkin ratsastajat. "Nyt ovat hevoset ja kuormat meidän", huusi yksi "obessikka". Kaksi hyppäsi heistä maahan ja jäi vahtimaan seisattuneita hevosia ja kuormia sillä aikaa, kun toiset menivät ahdistamaan muita pakenijoita. Huomattuaan, että muutamia hevosia "obessikat" pysäyttivät, seisauttivat he kaikki hevosensa nähdäkseen mikä niillä on muka mielessä. Ne kaksi "obessikkaa", jotka jäivät kuormia vahtiin, eivät niinkään hevillä päässeet kuormien isännäksi. Miehet eivät lähteneet pois kuormiensa päältä, sieltä vaan huiskivat pitkillä koivusilla kangillaan, kun "obessikat" rupesivat rekeen nousemaan. "Obessikat" kyllä koettelivat pelotella miehiä sapeleillaan, vaan eivät päässeet niin lähelle, että olisivat voineet miehiä vahingoittaa. Toisetkin "obessikat" tulivat näiden ensimmäisten avuksi.

— "Pojat! lähtään päs tekemään loppu tuosta mokomasta näytelmästä ja päästämään meidän miehet vapaaksi. Viisi miestä saapi jäädä hevosien luo" ... komensi Simo.

Kaikki olivatkin valmiina tottelemaan päällikön käskyä. Jokainen läksi ase kädessä juoksemaan kamppaileviin päin, huutaen ja kiroten: "vai että te sen vietävät eroa meidän miehistä; kyllä me teidät p—leat opetamme." — Kun "obessikat" huomasivat semmoisen lauman juoksevan päällensä, niin olisivat he menneet matkaan, jos olisivat ennättäneet, vaan nyt se oli myöhäistä. Heidän siis täytyi taistella. — Jopa ryntääjät pysähtyivät hämmästyneinä, kun sotamiehet liehuivat heidän edessään sapeliensa kanssa. Ja olivatpa aikeessa jo pötkiä samaa tietä takaisin, mitä olivat tulleetkin. Silloin Simo huusi: "nääkös p—leat meitä tässä tämän yötä viivyttävät", ja samassa juoksi vähän syrjään ja läimäsi puntarillaan yhtä sotamiestä käsivarteen. Silloin sitä sapeli helähti jälle. Tästä voitostaan innostuneena tekivät toiset miehet toisille vihollisille samalla tavalla. Nyt oli heillä "obessikat" aseettomina käsissään. Saivat tehdä vangeilleen mitä vaan tahtoivat. "Vai te lurjukset särätte meidän vempheet ja te tässä meitä tämän yötä pyörittelette ... aa 'mossainiekat'" — ärjyivät he "obessikoille". — "Mutta teillä on kiellettyä tavaraa ja sentähden teidät otetaan kiinni" ... sanoivat sotamiehet puolustukseks.

— "Vai te lurjukset vielä käyttte pullikoimaan... Pojat! kaksi avantoa joutuin, niin kohta päästään

näistä roistoista" ... huusi Simo, pidellen kiinni yhtä "obessikkaa."

— "Eikö helkkarissa! Eihän tässä murhaan pidä tehdä suotta itsiään syyppääksi. Päästäänhän näistä oikiallakin" .. sanoi eräs miehistä. — "Vaiti Ei puhumistakaan! Kaksi avantoa joutuin! — Jos me laskemme heidät valloilleen, niin käyvät he hankkimassa koko sotajoukon meitä jahtimaan kiinni ja silloin saapi meistä ihka varmaan jokainen raudat kaulaansa."

Nyt oli Simon esiintuoma syy niin todenmukainen ja kamala laadultaan, ett'ei kukaan enää uskaltanut vastustaa hänen käskyänsä. Pian oli miehissä hakattu sanotut avannot. — "Pää alaspäin lykätään riiviöt avantoon" ... komensi taas Simo.

Nyt näkivät sotamiehet, että heidän loppunsa lähestyi. Tähän asti he olivat rauhallisina kuunnelleet miesten neuvotteluja, luullen vaan niitä lausutun heille peloitukseksi, eikä muka toden perästä, vaan nyt he huomasivat, että tässä olikin tosi käsissä. Väkivoimalla oli heidän mahdoton päästä vapaaksi. Ei apuakaan ollut mistään saatavissa, kun olivat etäällä jäällä kaukana ihmisasunnoista. Ei siis muuta neuvoa, kuin vedota jalojen valloittajainsa omiin tuntoihin ja lähimmäisrakkauteen. He rupesivat hyvin nöyrytyneinä rukoilemaan Simolta ja hänen tovereiltaan armoa ja lupasivat vielä olla virkkamatta koko tätä asiata kenellekään. Tämä sydäntä särkevä, kuoleman hädässä olevien rukous vaikutti Simon tovereihin ja he kaikki yhdestä suusta sanoivat, että: "päästetään pois; ei hukuteta, kun he vielä lupaavat olla puhumattakin tästä asiasta."

— "No, päästetään heidät sitte, kun niin tahdotte, vaan joku rangaistus heidän pitää tästä saaman. Pistetään heidät kainaloitaan myöten avantoon, niin on heille vähäksi aikaa housujen kuivaamista, eivätkä jouda rauhallisia matkustajia hätyyttelemään."

Miehissä pistivät he sitte "obessikat" kainaloitaan myöten avantoon ja pitivät heitä avannossa niinkauvan kunnes toiset miehet ennättivät laittaa asiat kuntoon ja pääsivät jatkamaan matkaansa edelleen Pietariin. Kronstadiin eivät uskaltaneet mennä.

Pietarissa sai Simo kohta suolat myödyksi hyvään hintaan. Kotiinpäin vietäväksi hän osti viidelletoista hevoselle sokuria. Toisille osti mille tupakkaa, mille "tshajua" mille mitäkin pientä tavarata.

Kun kaikki kuormat olivat laitettuna, niin sitte lähdettiin ajamaan kotiin päin, vaan ei samaa tietä mistä tultiin, sillä he sitä pitivät vaarallisena. He meinasivat paremmin pääsevänsä maata myöten. Hiljaiseen he ajoivat maantietä piikin eräasen Venäjän-puolen kylään. Siinä he menivät muutamaan taloon syöttämään hevoisiaan ja vartoamaan pimeään tuloa. — Kun olivat itsekin syöneet, sekä "tshajut" ja pienet "norssu" kupitkin ottaneet, niin sitte sitä taas kelpasi lähteä. Ja kylläpä sitä kykenikin, vaikka karhujen kanssa painia heittämään. — Kaikki olivat valmiina lähtemään. Viimein sanoi Simo: "koska olette semmoisia jäniksen poikia, niin tulkaa perästä" ... ja hyppäsi samassa kuormansa päälle ja alkoi ajaa. Toiset seurasivat häntä. Vatsallaan se Simo loikoi kuormansa päällä ja lauleli erästä venäläisten "pesnin" tapaista reki-renkutusta. — Kun matkalaisemme tulivat erään mäen alle, niin Simo seisatti hevosen, nousi seisoaalleen kuormansa päälle ja matalalla äänellä neuvoi miehiään, miten heidän pitää käyttäidä, jos sattuisi vaara tarjolle.

— "Ajakaa kaikki hiljaa minun perästäni" ... sanoi hän ... "tässä ei mahdu ajamaan rinnatusten. Mutta jokaisen pitää olla välttämättömästi niin hiljaa kuin kala meressä. Ja silloin kun minä huudan: 'hei pojat!' niin silloin pitää jokaisen ase kädessä paikalla juosta minun luokseni. Ja sitte älkää vähällä heittäkö ... ymmärrättekös nyt?" — — "Ymmärretään." — vastasivat miehet. — Simo rupesi polvilleen rekeensä ja käänsi hevosensa pois maantieltä kaidalle korpitielle. Verestä jälkeä ei tuntunut yhtään tiellä, mutta hevosten tarkat jalat tunsivat vanhan tien pohjan. Tie, jos sitä siksi sopii sanoa, kulkea luikerteli monimutkaisesti ryhevien kuusien alatse, jotka oksistaan olivat muodostaneet monta monituista juhlaporttia, seurueemme kunniaksi Solakkavartaloinen, valkeapintainen koivun keikarikin, joka kesällä oli päätään kohotellut ylemmäksi mahtavaa kuusta, oli nyt nöyrästi kumartanut päänsä aivan yli korpitiien, maahan asti, muodostaen oikein aimo vempelen, jommoista eivät vempelen painajat kykenekään tekemään, Silot petäjät seisoiivat tien kahdenpuolen, ikäänkuin sotamiehet, komennettuna kunnivahdiksi jollekin suuriarvoiselle seurueelle.

Tämmöistä oli se tie, jota matkalaisemme kulkivat, Se meni selänteeltä notkoon ja notkosta taas selänteelle, mäen mykkylälle ja niin yhä eteenpäin, Hitaasti edistyi joukkion matkan teko tällä umpisella ja mäkisellä tiellä. Mutta aina sitä vaan sentään kumminkin eteenpäin päästiin, vaikka vaivemmalla. Usein piti käydä kirveen kanssa karsimassa puita, jotta kuormat mahtuivat niiden välitse. Tällä tavoin olivat he jo päässeet kappaleen matkaa yli rajan Suomen puolelle. Hiljalleen ajaessa töytäsi erään mäen päältä metsästä mies ja hyppäsi suoraan Simon kuorman päälle. — "Nyt olen minä isäntä tälle hevoselle. Käy joutuin jalkamieheksi tahi muuten ei hyvä peri" ... sanoi mies ja alkoi työntää Simoa pois kuorman päältä.

— "Ei tästä niin hevillä lähdetä" ... sanoi Simo, otti miestä vantterasti kiinni ryntäistä ja koetti työntää

hätä maahan. Hevoset astuivat hiljalleen tietä myöten ja Simo vaan mylläköi miehen kanssa kuormansa päällä.

— "Jos et häviä pois tästä kuorman päältä, niin minä ammun; tiedät sinä että minä olen tullimiehiä" ... sanoi mies ja alkoi ottaa revolveria toisella kädellä taskustaan, kun toisella kädellä piti kiinni Simoa ryntäistä.

— "Ole mitä miehiä tahansa, kyllä minä nyt näytän ampujille sekä kolistajille" ... sanoi Simo, alkoi voimiensa takaa tullimiestä potkia rintaan ja sai miehen siten vatsalleen kuormansa päälle, Sitte hän vielä pari kertaa antoi aika laukauksen leuvoille kengän koroilla; sitte se vahtimestari hervahtikin itsestään pois kuorman päältä. — Tämä kaikki tapahtui vähemmässä ajassa, kuin sen kertomiseen on mennyt.

— "Ajakaa nyt h——vetissä joutuin! Viskaalin p——leet ovat täällä vahdissa. Yks' kupertui jo tuonne tien viereen" ... huusi Simo tovereilleen ja hakkasi hevostaan selkään joka askeleella.

Simon huudosta säikähtivät toisetkin ja alkoivat Simon tavalla hakata hevosiain niillä kangilla, mitkä olivat ihmisiä vasten varustaneet. Hirmuisella kyydillä he kiisivät rinnettä alas notkoon. Vaan kun tuli sieltä taas noustavaksi ylös mäelle, niin eivätpä hevoset enää jaksaneetkaan samaa kyyttä ylöspäin mennä. Astua siinä täytyi antaa hevosten, vaikka olisi kuinka kiire ollut. — Kun he alkoivat päästä jo mäen päälle, niin törmäsi taas metsästä, ei enää yksi, vaan kolme miestä, joista yksi seisatti hevosen ja toiset raastoivat Simon kuorman päältä maahan.

— "Hei pojat! Nyt on täällä tekemistä!" ... huusi Simo kohta, kun vaan näki viskaalien juoksevan metsästä, Samassa juoksivat miehetkin ase kädessä Simolle avuksi. Simo oli pois reestään hangessa ja yksi vahtimestari mylläköi hänen kanssaan siinä koettaen saada käsiä kiinni. Mutta kun semmoinen miesjoukko kiroten ja huutaen juoksi vahtimestarien päälle, niin kääntyi heidän huomionsa tykkänään ryntääjiin ja he jättivät Simon rauhaan. Huomattuaan joukon niin mahdottoman suureksi ja hurjaksi, niin alkoivat he kohta ampua ryntääjien parveen. Mutta se vaan enemmän ärsytti miesten kiukkua ja he, monikin haavoitettuna, sitä hurjemmin ryntäsivät huutaen ja kiroten kurikoineen, kankineen ja kiiroineen vahtimestarien kimppuun. Simokin oli sillä aikaa kömpinyt ylös hangesta ja hapuroinut puntarinsa käsiinsä. Silloin alkoi hirveä näytelmä. Ei vahtimestaritkaan joutaneet enään ampumaan, vaan ne sapelit kädessä hakkasivat vihollisiaan minkä ennättivät. — Se neljäs vahtimestari, jonka Simo oli tienviereen potkinut, joutui jo hänkin yhteen kähmään. Hän kanssa alkoi sapelillaan tehdä työtä minkä jaksoi.

Hirmuinen se oli se meteli ja kyllä siinä olisivat viimeinkin vahtimestarit tappiolle jääneet. Mutta hätä aina neuvoja keksii. He rupesivat huutamaan "upsyninksmän'ia" tulemaan toisten miesten kanssa avuksi heille; vaikka häntä ei ollut tilamaillakaan. Kun "kontrapantsiksi" kuulivat, että heillä on vielä apumiehiäkin tulossa, niin he vähä kerrassaan alkoivat pötkiä pakoon. Viimeisenä liehui Simo puntarinsa kanssa tappelutantereella, vaan viimein sortuivat hänenkin voimansa. Puntari hervahti maahan, ja hän alkoi lakittomin päin juosta korpea myöten pakoon. — Siten jäivät vahtimestarit kolmenkymmenen hevosen isännäksi. He sitoivat kaikki hevoset toistensa perään kiinni ja läksivät ajamaan pois. Kahdelta heistä oli kädet hakattu niin mäsäksi, etteivät kyenneet hevosiakaan ajamaan, yhdeltä oli jalat ja sivut lyöty vaivasiksi. Sitäpaitsi oli heillä millä pienempiä, millä suurempia verihaavoja. — —

Pakolaiset harhailivat pitkin korpea sinne tänne. Kymmenen miestä heitä oli sattunut yhteen joukkoon. Ne juoksivat edeltäpäin maantienviereen piiloon ja ryöstivät muutamia hevosia viskaaleilta takaisin. Toiset hevoset ennättivät maantielle, millä viskaalit ennättivät pakoon. — —

Seuratkaamme seurueen komentajaa Simoa. Tappelussa hän oli menettänyt jo lakkinsa silloin, kun hän joutui kuormansa päältä maahan. Sitte olivat viskaalit tappelussa hakanneet hänen päänsä sapeleillaan kaikki haavoja täyteen. Käsivarsissa ja olkapäissä oli hänellä monta haavaa, mutta pahimmat kumminkin olivat pään haavat. Niistä ensin juoksi sanomattomasti verta, ennenkuin pakkaneen ne jäädytti paksuun verijäähän, Siten oli hänen päänsä muuttunut suureksi verimöhkäleeksi; hiuksia ei tuntunut ollenkaan. Tämmöisessä tilassa olisi voimiltaan ja ruumiinrakennukseltaan heikompi mies jo ammoin sortunut, vaan Simo vielä juoksi kovasti korvessa, vaikka hänellä ei enää ollut selvillä, mihin hän juoksi ja mitä varten. Kauvan hän vielä juoksi väsymättä. Viimein tuli hänen eteensä pieni aukeama, ahon tapainen. Siinä hän huomasi torpan, jonka pienestä yksiruutuisesta ikkunasta pilkoitsi tuli. Tulta kohden hän suuntasi juoksunsa ja pian olikin torpan tuvan edessä.

Torpan väki oli juuri noussut makaamasta, isäntä halkoi pärehalkoja "pirkaleiksi" pankon nenässä lattialla. Emäntä seisoi lieden ääressä kohennellen tulta pienen "kiperänokkasensa" alla. Kolme lasta, jotka eivät olleet aamutorkkuja, istuivat paitasäkissä isänsä "pirkaleiden" vieressä odottamassa milloin se hyvä isä joutuisi niiden selästä heille silkkiä kiskomaan. Vanha harmaahapsinen äijä istui perämaalla sänkynsä laidalla, kököttäen nuuskasarveansa peukalonsa selälle.

Ei vielä kukaan torpan väestä ollut käynyt ulkona tällä aamupuhteella. Tukeva ramppi oli vielä viritöksissään yöllistä tietään.

Simo nykäsi ulkoapäin ovea, mutta se ei liikahtanut. "Laskekaa hyvät ihmiset lämmittelemään" ... sanoi Simo hiljaisella rukoilevalla äänellä ja kopisti hieman ovea.

— "Kuka sinä olet" ... kysyi emäntä.

— "Voi! ... voi! voi! voi! Laskekaa, vellukat, sisään. Viskaalit minun tappavat ... voi! voi, voi!" ... vaikeroi Simo.

— "Laske tupaan, olkoon hän kuka tahansa" .. käski isäntä.

Silloin emäntä aukasikin oven.

— "Voi! ... voi! voi! voi! Viskaalit tappavat" ... voivotteli Simo ja tulla hoiperteli tupaan.

— "Hui!! uh! ... nyt syöp' ... voi! voi!" kirkuivat lapset ja vilistivät kilpaa uuninpäälle, kun näkivät Simon hirmuisen muodon. Vähän hämmästyivät aikaihmisetkin, kun semmoinen verimöhkäle pölähti tupaan.

— "Kuka sinä olet? ja missä sinä olet tuommoiseksi tullut?" ... kysyi isäntä Simolta. Vaan Simo ei kyennyt muuta sanomaan kuin: "voi! ... voi! voi! viskaalit tappavat minun, voi! ... voi! voi!" ... ja sitte vaipui pitkälleen penkille ja pyörtyi siihen.

Torpan väki kyllä arvasi Simon sanoista, missä löylyssä hän oli ollut. — Emäntä lämmitti vettä, ja äijä pesi sillä veriä pois Simon päästä. Sitten voiteli hän haavat puuöljyllä ja luki niille verensulkusanoja ja raudan lukuja, syleskeli niihin vielä kolme kertaa ja sitoi ne sitte kiinni liinaisella rievulla. Niin hän teki kaikille haavoille. Vielä kantoi lunta ulkoa ja virutteli sillä Simon päätä ja polvia ja sai hänet siten vähän virkoamaan pyörryksistä. Jo alkoi vähän tuntua veren liikettä hänen kasvoissansakin, jotka tähän asti olivat olleet kalmankalpeat.

Sillä aikaa kun Simon haavoja sidottiin, teki emäntä vuoteen kolpitsalle, johon he sitte Simon nostivat.

— "Voi raukkaa!... Pitääpäs näet mennä semmoisiin paikkoihin... Kyllä tämä kohta kuolee" ... sanoi emäntä, kun laski Simoa jaloista kolpitsalle.

— "Sen Jumala yksin tietää, kuoleeko hän vai virkoaa" ... sanoi äijä.

Siinä loikoi Simo koko sen päivää jäsentäänkään liikuttamatta. Hieno hengitys vaan todisti, että vielä oli elonmerkkiä rinnassa. Seuraavana yönä alkoi veri punottaa poskissa. Veren liikunto eneni enenemistään, ruumis kuumeni jokapaikasta ja Simo alkoi houria minkä mitäkin. Äijällä oli pippuriviinaa pullossa hyllyn nurkassa. Sitä hän laski muutamia nielauksia Simon suuhun. Se asetti häntä vähän. Senjälkeen hän nukkui rauhallisemmin.

Kovaksi kuumeeksi kääntyi Simon tauti. Hänen täytyi viikkokausi maata torpassa. Torpan vanha vaari ja emäntä hoitivat häntä suurella huolella ja rakkaudella. Viikon perästä tuntui jo sairas vähän paremmalta. Hän alkoi haluta päästä omaan kotiinsa. Hän ei olisi tahtonut vaivata köyhää torpan perhettä enää kauvemmin. Senvuoksi pyysi hän isäntää saattamaan itseänsä kotiinsa. Ensin isäntä esteli Simon lähdönhommaa, luullen häntä niin heikoksi, ettei hän voisi jaksaa olla re'essä niin kauvan, vaan kun Simo yhtämittaa pyysi häntä itseään saattamaan, niin viimein hänkin siihen taipui. Isäntä kävi läheisestä kylästä lainaamassa hevosen, kun heillä itsellään ei sitä ollut. Pitkään reslarekeen pani isäntä ensin heiniä ja sitte emäntä laittoi siihen vuoteen. Turkkien sisässä he sitte kantoivat Simon rekeen. Vaatteilla ja heinillä he peittivät Simon, ett'ei jäänyt kuin pieni reikä, mistä hän sai hengittää. Näin varustettuna läksivät he sitte aamupuhteella matkalle.

Suurella ikävällä oli Helka lastensa kanssa odottanut isää kotiin, vaan turhaan. Jopa he olivat yhdessä isän tähden monta kyyneltäkin vuodattaneet. Varmasti he luulivat isälle jonkun onnettomuuden tapahtuneen. Monenlaiset sanomat olivat heille tulleet isästä, jotka vaan olivat omiansa lisäämään heidän huoliaan. Jopa kerrottiin täytenä totena vähän aikaa, että "obessikat" olivat Simon ampuneet kuoliaaksi Suomenlahden jäällä. Senjälkeen saapui kumminkin lieventävämpi sanoma, että Simoa oli nähty Pietarissa tavaroitaan myömässä. Nyt Helka ja lapset odottivat varmuudella häntä kohta kotiin. Pikku Simo oli jo viikonpäivät joka päivä käynyt isää odottamassa Solansuun Heikissä. Jopa hän tiesi senkin, miten suuren vehnäleivän isä tuopi. Ja olipa isä sanonut uudet kengätkin tuovansa Simo-pojalleen. Niistä oli pikku Simo käynyt puhumassa naapurissa jo monta kertaa. Olipa hän jo naapurin Hessulle kerskaillutkin kengistään, ett'ei Hessulla muka sitte olekaan sellaisia kenkiä kuin hänellä, kun vaan hänelle tuodaan uudet. — Mutta isä viiipyi... Mikä oli viipymiseen syynä, sitä eivät lapset ajatelleet. Vehnäleipä ja uudet kengät, ne vaan heidän mielessään pysyivät. Helkaa jo taas alkoi epäilyttää se

pitkällinen viipyminen.

Eräänä iltana istuivat Mikko ja pikku Simo uunin "lesantkalla." He olivat vasta tulleet isää odottamasta Solansuusta. Siinä he istuivat ja haastelivat kaskuja, joita Ruoti-Kaisa oli heille kertonut. Olipa vehnäleipä ja uudet kengätkin puheenaineena. — Äiti tuli piian kanssa läävästä lehmii illastamasta ja istuutui perä-ikkunan viereen ja katsoi siitä ulos.

— "Mikäs pata-saksa sieltä näin myöhään tulee pitkällä reslare'ellä" ... sanoi Helka.

Samassa korahtivat re'en jalakset, kun mies ajoi salvaimen sivutse pihaan.

— "Nyt tuli isä" ... huusivat yht'aikaa lapset, kun kuulivat hevostmiehen ajavan pihaan ja hyppäsivät ikkunasta katsomaan.

— "Ei olekaan isä ... ei tuo ole meidän hevonenkaan ... kuka hän lienee" ... tuumasivat lapset.

Mies tuli tupaan ja kysyi: "Onko miehiä kotona, että tulisivat avuksi nostamaan isäntää tupaan, hän on minun re'essäni hyvin sairaana."

— "Voi Herra Jumala! enkös minä jo aavistanut" ... huusi Helka itkussa suin ja meni kiireesti pihalle. Lapset seurasivat mukana ja kun he näkivät äitinsä itkevän re'en vieressä, niin hekin yhtyivät samaan virteeseen. — Renki ja piika tulivat Helalle ja torpan miehelle avuksi ja yhdessä he sitte kantoivat Simon omaan sänkyynsä.

Pitkästä matkustuksesta kylmässä ilmassa oli sairas taas tullut paljon huonommaksi, ett'ei jaksanut puhuakaan mitään. Torpan isäntä kertoi Helalle kaikki, miten Simolle oli käynyt. Helka vaan itkeä nyyhkytti koko kertomuksen ajan ja välistä aina moitti tullimiehiä, kun eivät anna ihmisten rauhassa kulkea omilla asioillaan.

Pikku Simo vaan aina tarikehti äitin hameessa kiinni ja tiedusteli mihin se isän kontti vietiin, missä se suuri vehnäleipä on, ja entäs ne kengät, mihinkäs ne ovat joutuneet? — Äiti lohdutteli murretulla mielellä lastansa, että "toisenkerran kun isä tulee Pietarista, niin sitte hän tuopi lapselleen kengät, oikein 'risintkoiden' kanssa. Sitte hän tuopi vehnäistä, 'litenslöitä' ['Litenslöitä' sana johtuu venäläisestä sanasta. Tarkoittaa makeisia, konvehtia.] ja kaikkea meille ... ja sitte kun me syömme vehnästä niin... Nyt hänellä ei ollut aikaa ostaa." — Helka antoi torpan isännälle vähän särvinainetta palkaksi Simon hoitamisesta. Talossa syötyänsä ja juotuansa läksi mies ajamaan kotiansa kohti.

XII.

Simon tauti yhä kiihtyi kiihtymistään, jokainen luuli hänen päivänsä olevan luetut, vaan Jumala oli päättänyt toisin. Pääsiäisen jälkeen alkoi hän parata vähä kerrassaan ja juhannuksen aikana saattoi hän jo jättää vuoteen. Entiseen hyvään terveyteensä hän ei kumminkaan enää päässyt koskaan.

Kohta sen tappelun jälkeen, joka oli tullimiesten, Simon ja hänen palkkalaistensa välillä, seurasi oikeuden tutkinto, jossa koetettiin saada selville, ketkä olivat syyllisiä ja siis rangaistuksen ansanneita. Moni tappelijoista tuomittiinkin vankeuteen; kuka pitemmäksi kuka lyhemmäksi aikaa. Toiset taas pääsivät sakoilla. Simo, joka oli tappelun johtaja, olisi tietysti ansainnut suurimman rangaistuksen, mutta kun hän oli niin heikko sairas, niin lievennettiin hänen rangaistuksensa korkeimpaan sakkoon.

Kun Simolla ei ollut rahaa, millä maksaa sakkoa, niin myötiin häneltä sen suorittamiseksi suurin osa irtainta omaisuutta. Kun hänen velkamiehensä näkivät, että Simo nyt oli jo köyhtymään päin, niin jokainen heistä kiiruhti ensimmäiseksi ottamaan velkaansa takaisin. Sitten vasta nähtiin, miten paljon Simolla oli velkaa. Tavarat myötiin kaikki talosta tarkoin, ja moni velkamies jäi sittenkin aivan ilman. Maatila ei myöty. — Siihen meni se rikas Pullin Simo, josta niin paljon puhuttiin. Nyt huomasi Helkakin, että hänen vanhempansa olivat puhuneet totta. Nyt hän tunsu tarkoin, mihin talon varat olivat menneet. Vaan kenenkäs syy? — — —

Katkerata se oli ollut Helasta ensipäästä ajatella, että he olisivat köyhät. Mutta kaikkeenhan sitä ihminen taipuu. Vähän kerrassaan hänkin tottui elämäänsä köyhien tavalla. Ei ollut enää piikaa eikä renkiä tarvis. Jopa isäntä ja emäntä itsekin joutivat päiväläisiksi, hankkimaan siten elatusta lapsilleen. — Helka opetteli hierojaksi ja sillä virallaan hän elättikin oikein hyvästi itsensä ja lapsensa, joita jo oli kolme; niistä vanhin jo kykeni itsekin pieniä askareita toimittamaan, joten hän jo osaksi itse hankki elatustaan. — Simon pyytöistä ei paljon joutanut perheen elatukseen. Hän kun ei ollut tottunut

lapsuudesta asti työtä tekemään, niin ei hän tahtonut siihen tottua vanhanakaan. Jos hän muutaman ruplan millä tavalla sai, niin alkoi hän kohta sillä käydä konsa mitäkin kauppaa. Välistä hän niillä kaupoillaan oikein vähin saikin, vaan toisinaan taas ne voitot menivät kaksinkertaisesti takaisin, joko epäedullisilla kaupoilla tahi juomatiloissa, joista Simo ei köyhänäkään luopunut.

Olisi luullut Simon jättävän jo koko "kontrapantin" vedon, kun hän oli saanut sitä tehdessään niin monta vaaraa ja vahinkoa kärsiä, vaan hän ei siitä raatsinut luopua. Se oli pinttynyt hänelle tavaksi, josta ei ollut niinkään helppo irti päästä. Hänen luonteensakin oli elämän kovissa rautakourissa tullut niin karaistuksi, ettei se lii'oin peljännyt mitään vaaraa. Koetella vaan pitää! Kävi kuinka tahansa!...

Usein oli hän joutumassa pulaan, vaan aina vaara opetti häntä sukkelammaksi, hän aina säilytti keinonsa, millä viimeisestä tempusta luiskahti lävitse. Tullimiesten kanssa hän oli silmäin edessä paraimpia ystäviä, mutta seläntakana hänellä aina oli nyrkki puristettuna. Jo kartanolla mennessään heidän taloonsa, hän lakki kädessä ensimmäiset kumarrukset teki. Ja sitte kun sisään pääsi, niin sitte ne kumarrukset yhä vaan syvenivät, hyvä ettei Simolta otsa siltaan kolahtanut. Usein hänellä oli tullimiehille asioita lukemattomia, jos minkinlaisia. Hän heiltä osteli yhtä ja toista ja taas myöskenteli omia tavaroitaan. Hänellä tosin ei ollut myömistä pennin edestä, eikä taas penniäkään taskussa, millä olisi jotain ostanut, mutta se olikin vaan sellainen kepponen. Sillä aikaa kun hän itse tullimiehien hauskuudeksi kumarteli heidän edessään ja pieksi kieltänsä monenmoisilla turhilla loruillaan, niin sillä aikaa joku palkanmies kantoi sokuri- tahi teelehti-taakan rauhassa rajan ylitse.

Kun Simon vanhin poika jo alkoi liikkeesen kyetä, niin kohta isä rupesi häntä opettamaan omaan ammattiinsa. — Hän oli saanut sen verran rahoja kokoon, millä sai ostetuksi halpahintaisen hevosen. Nyt sopi siis taas liikettä laajentaa. Tähän asti oli hän vaan tavaroitaan kulettanut selkäkuormissa, vaan nyt sopi ruveta hevosen kanssa liikkumaan. Nyt sopi taas alkaa se vanha suolarahiti. Mutta nyt hän ei enää ruvennutkaan entisellä varomattomalla tavalla toimeensa. Aika oli tuonut mukansa parempia keinoja. Hän ei lähtenytäkään enään suolaa vetämään pitkällä reslare'ellä, talonpoikain tavoin. Sillä eihän niillä talonpojilla mitään puolta ole, poishan heiltä otetaan suolat sekä hevoset. Ja saapihan sitä talonpoikana olla aina, oli Simo tuumannut. Senvuoksi päätti hän nyt ruveta herrasmieheksi. Hän hankki suuren koppelore'en. Koppelon pohjalle hän latoi suolasäkit ja peitti ne hyvästi heinillä ja päällimmäiseksi hän levitti karhun nahkan, niinkuin on muillakin herroilla. Hyvän aisakellon hän hankki aisaan, mikä jo kaukaa ilmaisi, että herra tässä koppelissa ajaa, eikä suinkaan mikään suolanvetäjä. Poikansa pani hän "kuskilaudalle" hevosta ajamaan ja itse hän istuskeli koppelissa karhunnahan päällä, niinkuin muutkin suuret herrat. — Tämä neuvo auttoi. Ei tullimiehet nyt yhtään kertaa seisottaneet häntä tiellä. Päinvastoin käänsivät hyvin nöyrästi tiepuoleen, kun vaan kaukaa näkivät koppeloherran tulevan. Jos vielä kuka kähnyteli tiepuoleen kääntäessään, niin sitä aina Simo koppelostaan haukkui hyvin äreästi ruotsin voittoisella puheenparrella. Jos pojalta kuka kysyi, ketä herraa hän kyyditsi, niin sai hän joka matkalla erilaisen vastauksen. Konsa hän sanoi kyyditsevänsä maaherraa, konsa ruununvoutia, konsa rovastia, konsa mitäkin virkamiestä, jota hän vaan piti sen arvoisena, että kannattaa koppelissa ajaa. — Viimein tämä hyvä herraskyyti Simolta lopetettiin. Tullimiehet saivat asiasta vihiä ja rupesivat jo hätyyttelemään koppeliherraakin, joten Simon täytyi hyljätä koko keino. Tästä erinomaisesta neuvokkaisuudesta sai Simo sekä hänen poikansa kansalaisiltaan kunnianimen. Simo nimitettiin "herra Simoksi" ja poika "herra kuskariksi."

Vielä niitä keinoja Simolla sentään piisasi... Kerran tuli "ohessikkain" päällikkö Simon kotiin. Simo taas palveli häntä parhaan ymmärryksensä jälkeen. — Hyvän aikaa kestitystä hyväkseen käytettyänsä alkoi vieras pyytää Simoa olemaan hyvän ja saattamaan häntä pois.

— "Olkaa aamuun asti, niin sitte minä lähden saattamaan" ... sanoi Simo erinomaisen nöyränä.

Vähän ensin vastusteltuaan suostui vieras viimein Simon ehdotukseen. Yön aikana laittoi Simo re'en istumien sijalle kaksi pientä lekkeriä rommia ja kaksi pakkaa "sitsiä" ja peitti ne tarkasti heinillä. — Aamusella lähdettiin matkaan. Simo käänsi hevosen portaiden eteen, levitti täkin re'en päälle ja kumarteli hattu kourassa tunnetulla tavallansa vieraansa mieliksi. — "Ohhoh! miten korkea on istuin. Mitä sulla on tämmöinen kuorma" ... sanoi vieras ja nykäsi kädellään täkin alusta.

— "No ei mitään, kyllä tässä mennään. Minä viivyn siellä yötä, niin panin heiniä tähän istumille vähän runsaammasti... Olkaa niin hyvä istukaa" ... kiirehti Simo selittämään.

— "Yhden tekevä" ... sanoi vieras, ja sitte he läksivät ajamaan.

Päästyänsä rajan yli katkesi Simon re'estä rauta, kääntyi käppyrään jalaksen alle ja rupesi kovasti karrittamaan. — "Mikä siellä niin karrittaa?" ... kysyi vieras. — "Mikä lienee naula vähän pitemmällä ... ei siitä mitään ... kyllä tässä sentään mennään." — "Käännetään reki alassuun ja otetaan se naula pois karrittamasta."

— "Ei huoli ... enhän minä käy nyt tässä viivyttelämään. Kohta päästään tuonne lasisavotalle, niin siellä minä sitte korjaan" ... sanoi Simo lyöden vaan hevoistaan ja ajoi kiiruusti eteenpäin.

Päästyänsä "savotalle" meni "obessikkain" päällikkö "savotan" isännän luo. Sillä aikaa Simo möi tavaransa lasitehtaan työmiehille ja oikasi rekensä raudan. — Kun he siitä taas lähtivät etemmäksi, niin sanoi "obessikkain" päällikkö Simolle: "mihinkäs sinä nyt olet pannut kuormasi, kun tässä re'essä on nyt näin vähän."

— "Se tämä tuota ... minun hevoseni on semmoinen lekkerimaha, että se söi niistä heinistä enimmäkseen puolet. Sätin minä vähän niitä takatuloksikin." — "Elä vaan valehtele! Sinulla oli jotain kiellettyä tavaraa" ... puristeli päällikkö Simoa.

— "Kah ihmettä! mitäs minä siitä valehtelisin" ... sanoi Simo hyvin totisena. — Tähän päättyi kinasteleminen heidän välillään ja Simo saattoi "sedakkansa" päähän asti.

Petti hän kerran Suomalaisen vahtimestarinkin. Hän läksi kyyditsemään erästä vahtimestaria Viipuriin ja pani tupakkakulin rekensä pohjalle. Eihän vahtimestarille mennyt sitä tuumaa päähän, että olisi ruvennut omaa kyytimiestänsä "visintieraamaan." Niinpä tulivat he rauhassa Viipuriin asti. Viipurin kadulla ajaessaan sanoi Simo vahtimestarille: "nousepas vähän pois re'estä; sinun allasi on piiska, jota kaupungissa ajaessani tarvitsen." — vaan mahtimestari nousi re'estä kadulle, otti Simo piiskan käteensä ja sanoi vahtimestarille: "vuottele minua vähän aikaa, minä käyn myömyssä tupakkakulini" ja samassa löi läimäytti piiskalla hevostaan ja ajoi täyttä vauhtia matkaansa. Vahtimestari jäi itseksensä astuskentelemaan kadulle ja kiroilemaan Simon petosta.

Tämmöistä elinkeinoa se Simo harjoitti monta kymmentä vuotta. Eipä hänestä muu työnteko maksanutkaan mitään... "Eläähän sitä ihminen helpommallakin... Kauppahan se auttaa, vaan ei rengin virka" ... oli Simo tuumannut. Mutta eipä tuo Simon elinkeino ollut niinkään helppoa, vaikka hän itsekin luuli sitä helpommaksi muuta työntekoa. Hän oli siihen niin kiintynyt sielustaan ja mielestään, ettei hän tämän ilman kannen alta enää sen parempaa tointa voinut havaita. Se alituinen liikkeellä olo, hyvällä sekä huonolla säällä, yöllä sekä päivällä, konsa palavaan pakahtumaisillaan, konsa taas pakkasen kouriin kohmettumaisillaan, niin se masensi vahvatkin voimat. Simon täytyi jättää kaikki kauppahommat sekä muutkin hommat sikseen. Alituisesta tarkasta katsomisesta pimeässä ja tuulessa tulivat hänen silmänsä niin kipeiksi, ettei hän enään alkanut nähdä kävelläkään. Sen lisäksi vaivasi häntä vielä hirvittävä luun kivistys, joka teki lopun kaikista hänen pienimmistäkin liikkeistään. Ei saanut hän moneen aikaan unta silmänsä. Ei hänen ollut hyvä istua, eikä astua; rauhaa ei hän löytänyt mistään. — Tässä tuskassa lakastuivat kaikki hänen ruumiinvoimansa. Kalpeana kuin kuoleman kuva viehkuroi hän tuskissaan sängyssänsä laidasta laitaan, huonojen vaateretkujen päällä. — Helka itki lapsineen sängyn ääressä, voimatta lieventää rakastettunsa kauheita tuskia. Lusikka vettä ja palanen leipää, ne olivat ne ainoat mitä hän voi tarjota kurjalle puolisolleen. Muuta lohdutusta ei hän voinut antaa. Ei yksikään lohdutuksen sana voinut mitään auttaa, sillä sairas ei ymmärtänyt hänen lohduttavaisia sanojaan. Hänen hengenvoimansa olivat sortuneet samanlaiseen rappiotilaan kuin ruumiin voimatkin. — Alituinen valehteleminen, liehakoitseminen ja lähimmäisen pettäminen oli vähitellen tukahduttanut Simolta kaikki paremmat tunteet. Ei hänellä ollut enään mitään pyhää. Kaikki oli yhdenarvoista. — Eli miten eli, kunhan vaan päivä kului iltaan. — Tämmöisissä oloissa tylsistyi hänen järkensä vähän kerrassaan, joten se ei enään kyennyt eroittamaan hyvää pahasta. Järki katosi. Mielettömänä hän kiemuroi tilallaan tuskissansa. — Tämmöisessä haaksirikossa vaikeroi Simon ruumis sekä sielu. Ei ollut pelastajata, jonka hän olisi tuntenut ja johon hän olisi voinut turvautua. Ei ollut voimaa enään huutaa apua. Hätä oli sanomaton. — — —

Kun kevät-aurinko kirkkaasti säteili vihreän ruohon peittämälle aholle, leivonen kauniisti liverteli korkealla sinisellä taivaalla ja koivut seisoivat tyyninä ja juhlallisina vihreässä kesäpuvussaan, niin silloin seisojien joukko ihmisiä vihreällä hautausmaalla, avoimen haudan ympärillä. Hiljaan nuorien varassa vaipui Simon musta arkku alas haudan pohjaan. — Juhlallisina seisoivat miehet haudan partaalla, hatut leuvan alla... Vaimot nyyhkyttivät etempänä, pidellen nenäliinaa suunsa edessä. Pappi siunasi haudan ja lukkari lauloi värssyn. Kolme kertaa viskasivat kukin kourallansa ruskeaa multaa mustalle kirstulle. Lapiot kädessä nuoret miehet täyttivät haudan. Kaikki poistuivat hiljaan haudalta. Haudankaivaja pani viimeiset turpeet ristin juurelle ja sanoi: "lepää rauhassa" ... ja hänkin poistui. — Kirkon kello pomautti... Kaikuna sen ääni kulki kukkulalta kukkulalle, mäeltä mäelle. Sen ääni juurikuin matki haudankaivajan sanoja: "rauhassa", "rauhassa", "lepää rauhassa". — — Niin, löysikö hän nyt rauhan — —?

Talven työstä oli vanhan kappalaisen rinta ahdistunut kovin ahtaaksi. Hartioita painoi ja yskiä täytyi katkeamatta. Hän ajatteli keinoa, joka voisi auttaa tästä vaivasta. Vaikka kelle ystävälleen puhui vaivastaan, niin kaikki kehoittivat häntä hierottamaan itseään hyvällä hierojalla. Se oli uusi parannustapa, jota vanha kappalainen ei alussa ottanut uskoaksensa, sillä hän oli yliopistossa ollessaan lukenut lääketiedettä, aikoen lääkäriksi, ja silloin hieromista ei suvaittu. Kun ei kumminkaan tullut muista parannuskeinoista apua, niin päätti hän kumminkin koetteeksi yhden kerran hierottaa. Kutsui hierojaksi entisen Pullin Helan, jota ei enää nyt nimitettykään sillä nimellä. Mökin Helaksi häntä nyt sanottiin, asuntonsa mukaan. Helkaa kehuttiin seudun paraimmaksi hierojaksi. — Eukko tuli kohta, kun vaan oli saanut sanan. Itse hän lämmitti saunan ja laittoi kaikki valmiiksi, ja sitte ei auttanut muuta kuin kappalaisen täytyi mennä eukon kouriin. Uskollisesti se eukko virkaansa toimittikin. Vielä oli voimaa vanhoissa ja laihoissa peukaloissa. Oikein älähtämään toisinaan teki kappalaisen mieli. — Työnsä alettua alkoi hän kohta haastaa rupattaa minkä kerkesi, joka kuuluu olevan kaikilla hierojilla omituisena tapana. Ensin puheli hän hyvästä kesän tulosta, leipäkeskestä ja monista muista päivänkysymyksistä, jott'ei hierottavan tarvinnut vielä sanaakaan sanoa. Viimein näytti hänestä keskustelu käyvän liian yksipuoliseksi. Senvuoksi hän alkoi kysellä kappalaisen elämänvaiheista, missä hän muka oli syntynyt, vieläkö hänellä on kotipaikkaa ja yhtä ja toista semmoista. Kappalainen koetti parhaan taitonsa mukaan tyydyttää eukon uteliaisuutta ja kertomuksensa lopussa kysyi Helalta: "miksikäs teitä sanotaan mökin Helaksi, eihän teitä ennen ole niin kutsuttu?"

— "Ne rupesivat minua sillä nimellä huutamaan, kun muutin mieheni kuoltua mökkiin, missä nyt asun."

— "Miksikäs te ette miehenne kuoleman jälkeen asunut kotonanne, kun muutitte siihen huonoon mökkiin?"

— "Miksi sitä, veikkonen kirk'herra, ei olis' asuttu, kuin vaan olis' siinä annettu olla, vaan eihän sitä köyhillä ja orvoilla ole puolta. Sitä täytyy mennä sinne, minne vaan käsketään... Hyvä minun sentään on ollut tässä mökissäkin olla. Siinäpäähän olen saattanut lapseni jalalle"...

— "Miten teille sitte kävi miehenne kuoleman jälkeen, kertokaapas minulle, olis' hauska kuulla?" ... kyseli kappalainen vuorostaan.

— "Tietäähän sen, miten köyhille käypi... Mieheni kun kuoli juhannuksen päivän aikana, niin minä jäin lapsineni niin tyhjäksi, ettei ollut leivän palaa, mitä syömään käydä. Ei muuta kuin minä kävin naapurin emännältä pyytämässä kehräämistä ja sillä tavoin aina vähän sain leipää lapsilleni. Välistä kävin hieromassa ja niin aina väkyröitin eteenpäin sen kesää... Oli meillä silloin vähän kylvetty ruista sekä kauraa maahan, niistä toivoin saavani talven leivän. — Ei sitä silloin joutanut Jumalan viljaa hukkaan panna. Monta kertaa piti mennä työlle ja olla iltaan asti suurustakaan maistamatta. Voi sentään! ... kaikkihan sitä on saanut nähdä. Jo oli minulla kylläki, vaan silloin kuin en osannut pitää Jumalan lahjaa oikeassa arvossaan, niin näytti Jumala senkin ajan, jotta sitä ei ollutkaan.

"Vanhin poika, Mikko niminen, mikä jo olisi vähän kyennyt töissä auttelemaan, meni isänsä jälkeen hautaan. Justiin oli ummelleen kaksi viikkoa isän ja pojan kuoleman väliä... Se poika-raiska olikin jo hyvin kivuloinen siitä asti, kun kovin pienenä rupesi isänsä kanssa kulkemaan kauppatiekoilla. — Niin jäin tyhjäksi mieheni kuoleman jälkeen, ettei ollut muuta kuin kaksi alastonta lasta ja muutamia pahanpäiväisiä vaateretkuja päälläni. Niin tarkkaan oli täytynyt vaatteetkin hukata leivän eteen mieheni ja poikani sairauden aikana, Siinä sitä sieti neuvotella ennenkuin vähänkin rupesi eteenpäin pääsemään.

"Yhdenkin kerran, kun menin lapsineni leikkaamaan kauraa, niin kuusikymmentä viisikkoa sipasin leivän palaakaan maistamatta. Tulin sitte sieltä pois, yks' laps' oli selässäni, toinen sylissä ja kolmas vielä syntymättä. Niinikään tulla rumpsutin kotiin hyvin kiireesti. Ajattelin mennä naapurin emännältä pyytämään vähän leipää ... vaan enpä joutunutkaan. Vähän ajan perästä syntyi tyttö. — Sitten vasta, kun olin sen korjannut, joudin itselleni leipää hankkimaan. Oli minulla kaksi kanan munaa, ne vein naapurin emännälle. Hän antoi minulle niistä pienen kaaliaiskakun ja pani vielä hyvästä sydämestään pienen palan voita päälle..."

"Voi sentään! kirk'herra, kun se oli minusta hyvää... Se kakku oli minusta paljon kalliimpi, kuin ne monet elo-salvot, joita minulla oli ennen ollut. Itkin monet kyneleet ennenkuin kykenin siitä muruistakaan panemaan suuhuni. Luvin kaikki luvut, mitä suinkin osasin, itkin ja kiitin Jumalaa, että oli minulle kiittämättömälle lapselleen vielä armostansa antanut leipäpalasen. Sitte jaoin siitä lapsilleni ja söin itseki ... ja itkin. — Syötyäni luin taas monet ruokaluvut, jotka, polonen, olin monet kerrat ennen kyllyyden päivinä tykkänään unohtanut... Voi, voi, kirk'herra, niitä päiviä!... Kaikista on vaan hyvä Jumala auttanut." —

Tässä keskeytyi vanhuksen puhe, hänen äänensä väräjä ja kirkkaat kyneleet vierivät hänen silmistään, pitkin nenän kupeissa olevia ryppyjä myöten. — Tämä vanhuksen kertominen ja hänen

liikutuksensa, se muistutti kappalaisellekin menneitä aikoja. Juhtui hänen mieleensä, kuinka huttuvesi liehua ropisti liedellä ja kuinka hän pikku veljiensä ja sisariensa sekä äitinsä kanssa ikävällä odotti isää, joka oli mennyt lainaksi pyytämään eräältä kauppiaalta jauhoja. Monta kertaa oli hän juossut kujasilla katsomassa, eikö isää jo näy tulevan. Ja kun isä viimein tuli, niin oli heidän ilonsa sanomaton. Maukkaasti ne lapset sitte söivät huttua, jota äiti kantoi kivivadissa heille penkin nenälle. — "En muista josko muistin silloin panna syömään käydessäni käsiänikään ristiin ... ammonka siinä ei ollut lukemisen aikaa..." ajatteli kappalainen itsekseen. Sen ajatteleminen täytti hänen rintansa erinomaisilla tunteilla. Hänkin tunsu kyyneleeseen herataneen silmistänsä. Hän kääntyi kohta seinään päin ja pyyhkäsi käden selkämällään silmänsä kuivaksi ja kysyi vanhukselta: "mitenkäs Teille sitten kävi?"

— "No sitten" ... jatkoi vanhus ... "hyvät naapurit toivat minulle vähän ruokaneuvoja. Minä kävin Huuhtasen isännältä pyytämässä saunaa lainaksi. Metsästä sitte hain puut, lämmitin sen ja menin sinne asumaan. Kaksi viikkoa olin heidän saunassaan. Mutta tuo hyvä isäntä otti minulta vuokran siltäkin ajalta, vaikka aina omilla puillani lämmitin. Kuusikymmentä kuhilasta ruista piti minun leikata saunan hyyristä... Voi sentään miten sekin isäntä maailman tavaraa ahmusi, mutta eipä noita hänelläkään mukaan pantu. Niin! hän on jo niistä vastaamassa, milloin tulenee meidän vuoro... Jumalahan sen yksin tietää."

— "Mitenkäs Te sitte elitte?" ... kysyi kappalainen taas eukolta, kun hän keskeytti kertomuksensa.

— "Sitten ne taas tulivatkin kovat ajat. Mies-vainaan velkamiehet rupesivat minulta ottamaan pois niitä vähiäkin viljoja, joita kesällä kasvoi. Sitten olisin minä jäänyt lapsineni leipäpalatta pakkasen käsiin. H——n pitäjän entisen kappalaisen tyttären velasta kävi vallesmanni arvaamassa kaikki viljat ja lupasi ne myödä kahden viikon perästä, jos vaan en rahoja saisi. Minulle silloin häiskähti hätä käteen, jotta mitä nyt tehdä. — Viimein päätin lähteä niiltä papin ryökkinöiltä pyytämään armoa ja sillä tiellä käydä Viipurin markkinoilta suolaa saamassa ja jotain särvinaineitakin talveksi. Senvuoksi kävin pyytämässä miesvainoani sedän pojilta hevosen; panin kolme tynnöriä kauroja kärrille ja läksin muiden markkinamiesten mukana matkalle. Kaikki nauroivat minulle. Kuka vaan vastaan tuli tahi ajoi sivuitseni, niin kaikki sanoivat: 'eikös ämmä käy hevosia vaihtamaan.' — 'Vielä ... lossakkia...' sanoin ja ajoin vaan eteenpäin. En minä ennättänyt perille niiden markkinamiesten kanssa, joiden kanssa läksin, sillä minun hevoseni oli hyvin huono, eikä jaksanut seurata toisia. Samoihin paikkoihin kumminkin aina täytin yöksi ja syöttämään, missä he sanoivat käyvänsä. Eräänä iltanakin oli oikein pimeä, ettei nähnyt silmään pistää. Toiset jättivät minun ja minä jäin yksinäni salon keskelle nykittämään sitä huonoa hevosta. Silloin pelotti minua kovasti. Vaan onnellisesti minä sentään pääsin viimeinkin siihen yötaloon, mihin toisetkin olivat menneet. Siellä jo kaikki makasivat. Minä riisuin hevosen kujamaalla ja panin syömään rattailta. Menin tupaan. Se oli niin täynnä ... niin täynnä markkinamiehiä kuin suinkin veti ja mahtui. Lattia oli ladottu laidasta laitaan makaajia täyteen juuri kuin halkoja. Penkit samaten. Minä panin eväskonttini pankon alle, vedin reunamaisten makaajien alta olkia lisäksi alleni ja kydistyin siihen konttini viereen... Vaan ei minulla siinä tullut uni silmään. Kaikellaiset ajatukset silloin tulivat mieleeni... Alkoi minua huolestuttaa hevos-raiska, kun se oli niin märkänä ja viluisena. Mitenkähän se on? Se ajatus ei lähtenyt mielestäni, vaikka kuinka olisin synnytellyt unta silmäni. Viimein nousin ja menin katsomaan hevosta. Voi, kun säikähdin! Hevonen oli kärrin aisojen välissä ja ihka selällään, vähän vaan köräji enään henkeä sisässä. Minä juoksin tupaan ja sanoin: 'hyvät miehet, lähtekää auttamaan veikkoset, minua, minun hevoseni kuolee.'"

— "'Mikä sen tappaa' ... sanoi yksi reunalla makaajista. — 'Se on kaatunut kärrin aisojen väliin' ... selitin minä.

"Silloin hyppäsi kaksi miestä avukseni ja nostivat hevoisen seisoalleen. — Siihen se minun uneni sitte selkkautui. En uskaltanut nukkua koko yössä. Vähän päästä aina juoksin hevosta katsomassa... Viimein tuli aamu ja minä taas läksin muiden mukana nykittämään edelleen. —

"Markkinoilla möin kaurat ja rahoilla ostin säkin suoloja ja sian. Sitten läksin pyrkimään takaisin päin. — Mutta se vasta oli matkan tekoa. Sikaa en saanut kärrille hyvästi kiinni köytetyksi. Täytyi toisella kädellä syyhyttää sikaa ja toisella kädellä ajaa hevosta. Tullessanikin jäin monta kertaa ajamaan yksinäni pilkkopimeässä synkillä saloilla... Voi kun minua silloin pelotti! Sika välistä vinkui ja kompuroi rattailta ja pyrki hyppäämään maahan. Olisi pitänyt sikaa syyhyttää ja hevosta ajaa; siinä oli kiirettä myydäkin... Hevon kompurakin vielä pelkäsi. — Hyvästi minä kuitenkin pääsin ... ei mitään vaaraa tapahtunut...

"Kun aamusella vähän päivää alkoi tuntua saavuini kappalaisen ryökkinöiden pihalle. Kun sidoin hevostani portin pihtipieleen ja maanittelin sikaa pysymään kärryillä, niin toinen ryökkinä astui juuri pihalla rappusille päin. Minä tein sille hyviä huomenia ja aloin selitellä asiatani, vaan ei se ollut kuulevinaanakaan, astui vaan sisään. Jo jäyvähti sydämeni, että näinköhän huonosti minulle käypikin... Menin kumminkin kyökkiin ja kysyin piialta, josko ryökkinät ovat valveella. Hän kävi katsomassa toisessa kamarissa ja käski minua sitte menemään sinne. Minä menin paikalla. Ryökkinät olivat juuri

aamukahviaan juomassa. Minä aloin heille paipatella pahojain. Itkin ja rukoilin heiltä armoa. Kerroin kaikki minun asiani ja minkälaisessa tilassa olin. — Alkoi kuulua samassa koiran haukunta. 'Eiköhän tuo karkota minun kärriltäni sikaa' ... älähdin ja töytäsin katsomaan ikkunasta. — 'Nyt on pahuus ... mut kyllä minä sulle näytän' ... huusin ja juoksin koiran peliin. Se hulttio haukkua törmäsi kärrien vieressä ja sika vaan seiso kärrillä harja pystyssä. Mut kun minä tapasin kyökin edestä korenon ja sillä oikein väläytin sitä kintuille, niin kyllä se korjasi siitä luunsa pian. Taas syyhyttelin sikaa ja sain sen loikomaan kärrille, ja sitte läksin menemään taas ryökkinöiden luo. Pääsin kyökkiin asti, niin jo alkoi taas haukkuminen kuulua. Minä taas sen peliin. Sika ennätti jo putkahtaa maahan ja alkoi juosta koiraa pakoon ... koira perästä ... minä sen perästä. En kumminkaan saanut sikaa kiinni, ennenkuin piika toi ämpärillä juomista. Sitte rengin kanssa nostimme sian kärrille ja hän antoi minulle sitte nuoran pään, millä köytin sian paremmin kiinni. Sitte menin taas ryökkinöiden luokse. Heistä oli se minun hätäni niin lustia, että tahtoivat nauraa itsensä kuoliaaksi. — Kun taas aloin heitä rukoilla, niin antoi toinen ryökkinä minulle paperipalasan ja sanoi: 'mene nyt matkaasi ja vie tämä paperi teidän vallesmannille.'

"Sitte minä läksin ajamaan ja ajattelin, että mitähän ne tähän paperilappuun lienevät kirjoittaneet. Pyysin kaikkia vastaantulijoita lukemaan sitä, vaan ei niistä moni sattunut osaamaan. Yksi olis' osannut lukea, vaan se sanoi, ettei hän rupea availemaan vallesmannin kirjettä.

"Jo oli illansuu, kun saavuin vallesmanniin. Annoin hänelle kohta sen ryökkinän kirjan. Hän kun vähän aikaa sitä katseli, niin sanoi minulle, että 'ne ryökkinät eivät enää sinulta velo mitään, ainoastaan vallesmannin vaivat käskevät maksamaan.' — Siitä minulle hyvämieli näppiin ja luvuin kiitoksia vallesmannille ja ryökkinöille vielä maantiellä tullessanikin...

"Sillä tavalla, kirk'herra-veikkonen, on minun pitänyt pyrkiä eteenpäin. Minkäs sille taisi ... kärsiähän se täytyi, kun Jumala oli minulle sellaisen kohtalon määrännyt. Omilla töilläni olin kaikki rasitukset ansainnut, ei niissä ollut nureksimiseen syytä...

"Sitten kun minä vähän aikaa elää renkuloin konnun kanssa, niin Hiirelän lautamies pani tuumansa tukkuun herrojen kanssa ja otti minulta konnun pois; ihka niin 'pes'kopekatta.' Sitten minä puuhasin siihen solansuuhun sen mökin, missä nyt olen asunut."

— "Mitenkäs nyt olette jaksanut?" ... kysyi vielä kappalainen.

— "Jumalalle kiitos! nyt olen elänyt oikein hyvästi. Olen aina sen jaksanut pyytää, minkä olen tarvinnutkin. Lapsieni vastuksina en vielä ole ollut päivääkään. Enkä hyvin muidenkaan vastuksina. Rauhassa olen oman mökkini nurkassa syönyt mitä olen saanut.

"Kyllä ne nyt lapsenikin tulevat toimeen. Jo on nuorin tyttäreni kappaleen toistakymmentä vuotta palveluksella tienannut leipänsä, niin kyllä se jo itsestään huolen pitää. Jumalalle kiitos, nuorimmalla pojallanihan tuota nyt olis' millä minua elättääki, vaan en vielä ole ollut niin tarpeessa, että olisin pakoitettu häneen turvautumaan. Kyllähän ne ovat omat lapseni, vaan kun näin vanhaksi elää, eikä enää ala olla töistä sanottavaa, niin sitä tulee tielle omille lapsilleenkin, aikaa sitte vieraammille. Marttikin kun on mennyt toiseen taloon mieheksi, niin vaikka hän mielestään elättäisikin minua, niin miniä kohta rienaasi häntä siitä, että eukkonsa tavaraa vaan siten tuhlaa. Pahat puheet vaan syntyisivät. — Simo tuli isäkseen. Ei hänestä tämä tavallinen maamiehen työ luokastanut. Kauppaa hänkin kävi, vaan nyt on ollut jo Pietarissa toistakymmentä vuotta. En ole saanut mitään tietoja ... miten elänee. Ei taida nämä silmät nähdä koko poikaa" ... haasteli eukko väräjäväällä äänellään. Itku esti pitemmälle puhumisen.

— "Oli miten tahansa, vaan kyllähän lapset ovat velvolliset elättämään vanhempansa" ... vakuutti kappalainen.

— "Taitaneehan se niinkin olla, vaan en minä ole vielä sitä tarvinnut ja hyvä olis' kun ennättäisin kuolla, etten vastakaan tarvitsisi ja jäisi kenenkään vastukseksi.

"Tässä yhtenä vuonna pääsiäisenä oli oikein kova tuisku, Silloin yhtenä yönä peitti tuisku mökkini kokonaan lumivuoren sisään. Aamusella kuin nousin, niin ikkunasta ei nähnyt mitään ulos. Koetin avata ovea auki, vaan se ei ehkes pytskähtänytkään. Silloin ajattelin, että joko nyt lienevät viimeiset ajat käsissä. Mutta niin ei vielä ollut. Naapurin pojat huomasivat, että mökkini oli hangessa näkymättömässä. He rupesivat sitä lapioimaan näkyviin. Koko päivän lapioivat kolmen kesken, ennenkuin saivat oven auki mökistäni... Kaikki olen katala nähnyt, kokenut kovaosanen."

— "Minkästähden te menitte naimisiin niin kunnottomalle miehelle. Ettekö tuntenut häntä? vai pakotettiin teitä menemään?" ... kysyi kappalainen.

— "Ei minua kukaan pakoittanut. Vanhempani antoivat minulle vapaan vallan. Kyllähän he ensin vähän estelivätkin, vaan ei tullut silloin heitä totelluksi. 'Nuoruus on hulluus.' Minäkin syntinen ajoin vaan maailman tavarata ja kunniaa perästä, niin sentään se huonosti kävikin. Simo-vainaa kun oli silloin

kova poika ja rikas, sekä pääsin paikalla emännäksi, niin en huolinut, vaikka mitä pahaa hänestä olisi haastettu, menin vaan. Luulin kaikki semmoiset pahat puheet lähteneen kateudesta ja panettelemisen halusta, vasta myöhemmin tulin huomaamaan, että oli niissä puheissa paljon peräinkin. Vaan se oli sitte jo liian myöhäistä, ruveta sitä ajattelemaan."

— "Niin, siitä sen nyt huomaa, ettei rikkauteen voi turvata. Teidän miehonne oli rikas, missä rikkaus nyt on? Se häviää niinkuin varjo, kun ei Jumalan siunaus ole sen kanssa. Se väärä penninki viepi suorankin. Simon rikkaus ei ollut rehellisesti ansaittu, senvuoksi sille niin kävikin. Olisit kukaties ollut paljon onnellisempi, kun olisit mennyt vaimoksi jollekin ahkeralle, vaikka köyhemmällekin miehelle, mikä olisi rehellisellä työllä hankkinut jokapäiväisen toimeentulonsa. Semmoisen rehellisen kilvoittelemisen kanssa on aina Herran siunauskin ja Herran siunaushan tekee rikkaaksi ilman vaivatta. — Surkeata on nähdä, kun niin usein solmitaan avioliittoja kevytmielisesti rikkauden, kauneuden ja muitten semmoisten häilyvien perustusten nojaan. Ne kun häviävät, usein ennemmin kuin luullaankaan, niin silloin on onneton avioliitto käsissä. Tyytymättömyys, surut ja murheet ja pettymys toiveissa tekevät elämän raskaaksi, sekä antavat aihetta onnettomuuteen ajassa, sekä ijankaikkisuudessa."

— "Niinhän se on. Kyllähän se on totta. Mutta sitä nuorena ei tule ajatelluksi niin pitkälle. Minuakin kosi tämä nykyinen Korpelan isäntä (taloa nimitettiin yhä edelleen entisen isännän nimellä) ... taitanettehan te tuntea hänen ... mikä nyt on kunnan esimies ja kaikki. Hän oli jo silloin hyvin siivo ja siisti mies, vaan kun hän oli minun isälläni renkinä, niin mikä sitä rengin eukoksi olisi ruvennut. Koko pitäjähän sitä olisi muka nauranut. — Matti oli silloin hyvin pahoillaan. Ei sanonut muita ketään huolivansa, jos ei minua saa. Eikä tuo ole ottanutkaan. Yksinään vaan hallitsee, ilman emännättä, semmoista suurta taloa... Sanotaan olevan nyt hyvin rikkaan. Rahatkin kuuluvat olevan 'lampartissa'... Olen minäkin monesti ajatellut sitä aikaa... Nytkin kun astuin pellon alatse, niin ajattelin, että olisi se ollut hyvä minun olla emäntänä tuollaisessa talossa ja elää niin viisaan miehen kanssa ja kuolla entisessä isän kodissa ... mutta 'ota vettä kaatunutta.' — — —

"No, niin, nouskaa nyt ylös... Ei ... ei ... ei ... ei niin suoraan ... näin syrjittäin ... no niin ... loikataan vähän vettä ... no nyt on hyvä."

Siihen lopetti eukko tarinoimisensa ja siihen se työkin päättyi. Verkalleen asteli kappalainen saunasta pois ja ajatteli eukon elämänvaiheita.

* * * * *

Postinkuljettaja palasi takaisin kyytimatkaltaan. Hän oli koko yön ajanut, sillä kyytiväli oli kolmenkymmenen virstan pituinen. — Aurinko oli vasta tirkahtanut paistamaan puiden oksien välitse ja lämmitti kyytimiehen unisia kasvoja tehden ne vielä unisemmiksi entistänsä. Hevonen juosta hölkkäsi hiljalleen hyvin väsyneen näköisenä. Ajajansa ei sitä kiirehtinyt. Mies oli pujottanut, yökylmän takia, kätensä nuttunsa hihoihin, kun ei ollut lähtiessään arvannut ottaa käsineitä ja oli sitonut ohjasvarret senvuoksi kärrin istuimen pieneen. Siinä hän sitte istui rattailla torkuksissa, pää heilui ryntäillä sinne tänne. Yht'äkkiä seisattui hevonen, kuorsahti, nosti korvansa pystyyn, alkoi vimmatusti peräytyä taaksepäin ja työntää kärryä maantienojaan. Paikalla se kyytimieskin havahti, kun polvilleen romahti kärrien pohjalle ja puukkasi päänsä hevosen lautaseen. — "Ptruu ... ptruu, mitä sinä siinä nyt pelkää?" ... haasteli kyytimies hevostaan asetellessa ja samassa hyppäsi maahan suupielestä kiinni pitelemään. — Hevosen pelkäämistä ihmetellessä huomasi hän vanhan eukon loikovan maantien penkereellä.

— "Nouse ylös ämmä, ettei hevonen pelkäisi..." huuteli mies.

Mutta ämmä ei liikahtanut. Kyytimiehen täytyi taluttaa hevonen eukon ohitse. Hyvin se vielä korhisteli ja syrjittäin karitti eukon kohdassa, vaan kun se huomasi, että siinä loikookin ihminen, niin asettui se aivan rauhalliseksi. — Eukon vaitiolo ja loikominen näytti miehestä vähän kummalliselta, senvuoksi päätti hän ottaa asiasta tarkemman selvän. Eukolla oli silmät ja suu auki, juuri kuin valveella ollessa, mutta ei se mitään tietänyt kumminkaan. Mies nosti kättä. Se vääntyi, mutta kylmä se oli. Hän nyki vielä olkapäästä, vaan ei siinä enää ollut vastaajata. Pussinen oli hermonnut ojaan jalkojen viereen. Mies kopasi sitä pikimmältään ja oli tuntevinaan muun muassa kupparin sarvia siellä löytyvän.

— "Nyt on kumma käsissä, kuin eukko-paha on kuollut maantielle, kyllä tästä täytyy 'tölymättä' korjata luunsa, ettei vielä joudu epäluulon alaiseksi ja pääse kuljeksimaan kärjästä toiseen" ... tuumaili mies ja alkoi ajaa eteenpäin, jättäen eukon loikoilemaan entiselle paikalleen. Vähän matkaa ajettuaan tuumasi hän kumminkin menetelleensä väärin, kun jätti eukon ilman mitään maantien penkerelle. Ei hän yksinään uskaltanut ruveta kuollutta mihinkään kuljettamaan, vaan päätti mennä ilmoittamaan asian Korpelan isännälle, kun hänen talonsa oli aivan likellä maantietä ja isäntä vielä oli kunnanesimies, niin tottakai hän sille korjaajat toimittaa. Kun isäntä Matti sai kuulla, että maantielle oli tuntematon eukko kuollut, niin lähetti hän toisen rengin vallesmannia ja toisen lääkäriä hakemaan. Postimiestäkään hän ei päästänyt pois. — Kuollut haettiin Korpelaan ja pian saapuivat lääkäri ja vallesmannin tutkimaan äkillisen kuoleman syitä. Kun lääkäri todisti, että äkillinen sydämenhalvaus oli eukon

elämänlangan katkaissut, niin sai vallesmanni palata takaisin asiaan sekaantumatta.

Kun ruumis tuotiin Korpelan pihalle, niin kokoontuivat kaikki kotosalla olijat katsomaan eukkoa.

— "Voi hyvä Jumala! Mökin Helkahan se on ... ihka mökin Helka. Maantielle näet hänen piti kuolla. Ei sitä ihmisrukka tiedä milloin täältä temmataan... Ei ennättänyt edes tänne kartanoon kuolemaan, kun jo oli näin likellä. Olis' ehkes saanut kuolla entiseen isän kotiin" ... huokaili Korpelassa läksiämenä oleva Maija-muori. Hän oli entisellä, sekä nykyiselläkin isännällä ollut piikana ja nuoruutensa ajan elänyt yhdessä Helan kanssa, vaan kun ei enää alkanut jaksaa tehdä työtä, niin erosi hän palveluksesta ja eleli viimeiset aikansa omissa liemissään ja leivissään.

Kaikilla muillakin oli kuolleelle jotain sanomista, kuka surkutteli hänen äkillistä kuolemataan, kuka taas piti sitä suurena armona. Isäntä Matti vaan yksin seisoj totisena ruumiin vieressä sanaakaan virkkamatta. Rypisteli kulumiaan, kääntyi selin ihmisjoukkoon ja alkoi astua tupaan päin. Mitä tunteita hänen sydämissään liikkui, niistä ei kukaan mitään tietänyt. Siellä ne kovan kuoren alla säilyivät hänen yksinomaisena salaisuutenaan.

— "Mihin se ruumis nostetaan" ... kysyi yksi miehistä, tultuaan isännän perästä tupaan.

Vähän aikaa ääneti oltuaan sanoi isäntä: "nostetaan tuohon peränurkan sänkyyn. Siinä hänen isänsä sekä äitinsä ummistivat silmänsä viimeisen kerran, vaan Kaikkivaltias ei hänen suonut samassa paikassa erota tästä elämästä."

Ääneti se Matti sitte istui pöydän vieressä, toinen käsi poskellaan. Kysymyksiin vaan hyvin lyhyesti vastaili. Ei edes vallesmannikaan saanut häntä pitempiin puheisiin, vaikka otti puheenaineeksi vaivastalon perustamisen, mistä Matti aina oli ennen mielellään keskustellut. Matti oli viime kuntakokouksessa tarjonnut tilan ja huoneet kunnalle ilmaiseksi, jos perustaisivat vaivastalon, vaan ehdotus sittenkin valtaavalla enemmistöllä hyljättiin. Vallesmanni kyseli isännältä mitä ukot tuumasivat, kun eivät ymmärtäneet niin suurta lahjoitusta vastaan ottaa.

— "Eipäs nuo ymmärtäneet" ... sanoi vaan isäntä lyhyesti.

Miten se nyt on niin harvapuheinen tuo isäntä? ajattelivat kaikki.

Kun vallesmanni ja lääkäri olivat menneet pois, niin korjattiin ruumis paikkakunnan tavan mukaan. Isäntä Matti lauloi, kun kaikki ruumiin vaatteet olivat paikalleen pantu ja ruumis asetettu laudalle keskelle tupaa jakkujen päälle, siitä samasta virsikirjasta, mistä ennen isännän ja emännän kuollessa oli laulanut värssyn: "Täällä' ihana ompi olla, kyll' monen mielestä, Kuiten' on paremp' kuolla ja päästä synnistä j.n.e." — Laulun vajettua kannettiin sitte ruumis aittaan.

* * * * *

Rovasti Hantz oli eräänä lauantaiaamuna noussut varemmin ylös vuoteeltaan kuin tavallisesti. Yönuttu yllään istui hän leveällä selkänojalla varustetulla tuolilla työpöytänsä ääressä, vedellen "vaakuna" savuja mahdollottoman isosta pitkävärtisestä, helmiletkulla varustetusta piipusta. Siinä hän odotteli kyökki-Stiinan varia aamu-kahvia. — Koira rupesi vimmatusti haukkumaan konttorin rappujen alla. Kohta myöskin rapistettiin konttorin ovea. "Kukahen siellä jo näin varhain on liikkeessä" ... tuumaili rovasti ja meni avaamaan ovea...

"Kah! Korpelan isäntähän se on, ja näin varhain liikkeessä ... käy sisään... Kai sinä nyt olet tullut kuulutukselle panemaan, kun näin varhain rupajat. No, kyllähän tuota semmoisessa talossa emäntää tarvitaankin" ... lateli rovasti leikillisesti.

— "Ei ole kuulutukselle panemisesta puhettakaan, kun ei ole morsianta. Kuka minua vanhaa huolisi, johan minun morsiameni on kuollut; kohta tässä menen itse perästä, kun toinen jalka alkaa olla jo haudassa, toinen haudan partaalla" ... sanoi isäntä, hyvin vakavana.

Rovastikin huomasi kohta, ettei nyt ollut Matilla leikin laskemisen aika ja rupesi senvuoksi haastelemaan muista taloutta koskevista asioista.

— "Olisi minulla vähän asiatakin. Meillä on siellä yksi vainaa huomenna haudattava."

— "Kuka se on?"

— "Se on Pullin Simovainaan leski Jalkalasta; mökin Helalta se kuulu viimeaikoina."

— "Se hierojako?"

— "Se sama."

- "Vai jo eukko kuoli? Oli se meilläkin monesti hieromassa... Teillekö se kuoli?"
- "Se kuoli meidän kohtaan maantielle, vaan minä korjasin ruumiin meille".
- "Vai maantielle!" ... ihmetteli rovasti ja alkoi selaila kirjojaan.
- "Tietysti pannaan koulutta?"
- "Ei."
- "Eikö?! Mutta eikös se ollut perin köyhä?"
- "Taisihan se sitäkin olla; vaan onhan se Jumalan sana köyhälle niin tarpeen kuin rikkaalleki?"
- "Ei siltä... Ei siltä ... Mutta se tulee maksamaan. Kuka sen maksaa, kun ei eukolta itseltään liene jäänyt varoja. Kyllä minä sen voisinkin tehdä puolestani ilman maksuttakin, vaan siinä tarvitaan muillekin."
- "Kyllä minä olen aikonut ne kaikki maksaa."
- "No sitten se on vallan eri asia."
- "Kannetaanko koulu kahdella papilla?..."
- "Niin."
- "Ruumissaarna ja, vai miten?"
- "Niin."
- "Yhdeksän ruplaa kaksitoista kopekkaa!"
- "Tässä on kymmenen."
- "Hyvä ... haudasta saatte maksaa kirkkoväärtille."

Maksettuansa läksi Matti pois katellen rovastiä.

"Mikähän tuon miehen mieleen nyt on mennyt? Ennen aina niin tarkka, vaan nyt menettää semmoisen summan tuon muorin hautaamiseen" ... tuumaili rovasti Matin pois mentyä.

— "Vaivaistalonkin olisi tehnyt kunnalle. Kyllä se mahtaa olla rikas. Sentään se kappalainen aina sanoo, että 'siitä isännästä nähdään mitä rehellisellä työllä saadaan toimeen'" — — —

— "Tuleppas tänne... Tule katsomaan mökin Helan hautaa!" ... sanoi Jaakkolan Ristina, Jalkalasta, Sakarilan emännälle, kun yhdessä kävelivät sunnuntaiaamuna hautausmaan poikki kirkkoon.

— "Tämäkös se nyt on? ... kun on valkea 'takettikin'" ... ihmetteli Sakarilan emäntä ... "ja noin iso risti ja tuommoiset nupukatkin, ihka taitavat olla varvalin varvaamat. — Kukahan tämän nyt on laitattanut? Ei suinkaan hänen lastensa rahat tämmöisiin jouda."

— "Eikö mitä! ... Korpelan läksiäin muori sanoi Helatorstaina kun tässä satuttiin yhteen, että sen 'taketin' ja komean ristin on pystyttänyt 'vanha rakkaus.'"

— "Ole jo! ... mikä se on ... 'vanha rakkaus' ... onpas se rakkaus."

— "Niin, niin! ... etkö sinä sitä tiedä, ettei vanha rakkaus ruostu?"

LOPPU.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK SALAKULETTAJA: KERTOMUS RAJAJOEN
TIENOILTA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook,

except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the

copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by

sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.